

**PANKOBİRLİĞİN 4634 SAYILI
ŞEKER KANUNU ÇERÇEVESİNDE ÜLKE
ŞEKER PİYASASINDAKİ YERİNİN ŞEKER
PANCARI ÜRETİCİSİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Gölnur TUĞCU

**Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Danışman: Yrd.Doç.Dr. Gülen ÖZDEMİR
2009**

T.C.

NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**PANKOBİRLİĞİN 4634 SAYILI ŞEKER KANUNU ÇERÇEVESİNDE ÜLKE
ŞEKER PİYASASINDAKİ YERİNİN ŞEKER PANCARI ÜRETİCİSİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Gölnur TUĞCU

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN:Yrd. Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

TEKİRDAĞ-2009

Her hakkı saklıdır.

Yrd. Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR danışmanlığında, Gülnur TUĞCU tarafından hazırlanan bu çalışma 09/07/2009 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. İ. Hakkı İNAN

İmza:

Üye: Doç. Dr. A. Canan SAĞLAM

İmza:

Üye: Yrd. Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

İmza

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 10/07/2009 tarih ve 27/12 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Orhan DAĞLIOĞLU

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

PANKOBİRLİĞİN 4634 SAYILI ŞEKER KANUNU ÇERÇEVESİNDE ÜLKE ŞEKER PİYASASINDAKİ YERİNİN ŞEKER PANCARI ÜRETİCİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülnur TUĞCU

Namık Kemal Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

Türkiye coğrafi özelliklerine bakıldığında bir tarım ülkesidir. Dünyada Sanayi devrimi tarımla başlamıştır. Gelişmiş ülkelerde ve AB’de tarım konusu ülke politikaları ile desteklenmektedir. Ülkemizde de tarım ve özellikle şeker pancarı tarımı konusunda kesin politikalar belirlenmeli, ülkemizin öncelikleri gözden geçirilmelidir. Pancar, üretim tekniği, yarattığı istihdam, pazarlama sorunu olmayışı ve sağladığı gelire çiftçiyi memnun eden bir endüstri bitkisidir.

2001 yılında yürürlüğe giren 4634 sayılı yasa bir süreci içermektedir. Bu süreçte son aşama şeker fabrikalarının özelleştirilmesidir. Özelleştirme konusunda devlet çok titiz davranmalıdır. Gelişmiş ülkelerde özelleştirme yapılırken mutlaka hammadde üreticisi ve o alanda çalışanların da böyle oluşumlar içinde yer alması sağlanmaktadır. Ülkemizde şeker pancarı üretimi konusunda en büyük üretici Pankobirliktir. Pankobirlik üreticiyi en iyi tanıyan birimdir. Bu nedenle özelleştirme yapılırken Pankobirlik konunun tamamen içinde olmalı ve fabrikaların işletilmesi tamamen Pankobirliğe bırakılmalıdır.

AB ülkelerinde şekerpancarı tarımı desteklerle sürdürülmektedir. Ülkemizde de şeker üretim maliyetini azaltıcı uygulamalarla maliyet düşürülmeli ve satış fiyatı ile üretim maliyeti arasındaki fark açılmalıdır. Bu konuda ülke gerçekleri ve menfaatine yönelik politik kararlar alınmalıdır.

Bir çok ülkede şeker pancarı tarımı artık sadece gıda ve sanayi alanı için yapılmamaktadır. Yakıt ve enerji üretimi için şekerpancarından yararlanılmaktadır. İleriye dönük politikalarla ülkemizin elinde bulunan değerlerine sahip çıkmalıyız. Hem şeker üretiminde hem de yakıt üretiminde kendi kendimize yeter hale gelmek için teknolojik yenilikler ve yeni yatırımlar yapılması gerekmektedir.

ANAHTAR KELİMELER: Şeker, şekerpancarı, şeker üretimi, şeker tüketimi, şeker de kota uygulamaları, kooperatif, Pankobirlik.

2009, 120 sayfa

ABSTRACT

Graduate Thesis

EVALUATION OF THE SIGNIFICANCE OF PANKOBIRLIK IN THE NATIONAL SUGAR MARKET IN TERMS OF SUGAR BEET PRODUCER WITHIN THE FRAMEWORK OF 4634 SUGAR ACT.

Gölnur TUĞCU

Namık Kemal University

Graduate School Of Natural And Applied Sciences

Department Of Agricultural Economics

Supervisor: Assistant Professor Gölen ÖZDEMİR

Regarding the geographic properties, Turkey is an agricultural country. Industry revolution in the world began with agriculture. In developed countries and European Union agriculture is supported by national politics. Also in our country, certain policies about agriculture, particularly about sugar beet should be determined and priorities of our country should be revised. Sugar beet is an industrial plant that pleases the farmers by means of its production technique, the employment it creates, the easiness of its marketing and the income it drives.

The 4634 Act that went into effect in 2001 contains a process. Last phase in this process is the privatization of the sugar factories. The government should act very fastidiously about privatization. In the developing countries during privatization, participation of the raw material producers and related employees are absolutely achieved. Largest producer in our country of sugar beet is Pankobirlik. Pankobirlik is the best unit that knows the producers. Because of this reason during privatization Pankobirlik should be in the center of the subject and management of the factories should be left completely to Pankobirlik.

In EU countries sugar beet agriculture continues with help of subsidies. The cost of production should be decreased by means of cost reduction practices and the difference between sale price and production cost should be increased. About this topic political decision should be made for the sake of national facts and benefits.

In most countries sugar beet agriculture is engaged not only for food and industry. Sugar beet is also utilized for fuel and energy production. We should adopt the resources of our country via prudential politics. Technological improvements and new investments should be done in order to be self-sufficient in sugar and also fuel production.

KEY WORDS: Sugar, Sugar beet, sugar production, sugar consumption, Quota application for sugar, cooperative, Pankobirlik.

2009; 120 page

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim süresince bana destek olan olan sevgili kızıma, oğluma ve eşime, danışmanlığımı yürüten “Namık Kemal Üniversitesi Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı” öğretim üyesi saygıdeğer danışmanım Yrd. Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR’e , Tarım Ekonomisi Bölüm Başkanı Prof. Dr. İ. Hakkı İNAN’a Tarım Ekonomisi Bölümünde ders aldığım hocalarıma ve diğer öğretim üyeleri ile araştırma görevlisi arkadaşlara sonsuz şükranlarımı sunarım.

Bu tez çalışması sırasında değerli bilgilerinden yararlandığım Alpulu Şeker Fabrikası Ziraat Mühendislerinden Ümran Tarı beyefendiye, Pankobirlik yetkililerine, Trakya bölgesindeki tüm pancar bölge şeflerine ve çavuşlarına, anket sorularıma cevap vererek zaman ayıran bölge çiftçilerine en içten teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACP	: Afrika,Karayip, Pasifik Ülkeleri
CMO	: Genel Pazar Organizasyonu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	: Dış Ticaret Örgütü
EBA	: Silah Dışındaki Tüm Ürünler
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
G.D.O	: Genetiği Değiştirilmiş Organizma
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülü
NBŞ	: Nişasta Bazlı Şeker
OTP	: Ortak Tarım Politikası
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
T.Ş.F.A.Ş.	: Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TİGEM	: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
WABCG	: Dünya Pancar ve Kamış Üreticileri Birliği

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
KISALTMALAR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	viii
GRAFİKLER DİZİNİ.....	x1
1. GİRİŞ.....	1
2. MATERYAL ve YÖNTEM.....	6
3. DÜNYA'DA , AB VE TÜRKİYE'DE ŞEKER PANCARI.....	9
3.1 Dünya'da Şeker Üretimi ve Tüketimi.....	9
3.2 AB'de Şeker Üretimi ve Tüketimi.....	14
3.2.1 AB'de Şeker Reformu.....	17
3.2.2 AB Şeker Reformunun Amaçları Ve Etkileri.....	18
3.3 Türkiye'de Durum.....	19
3.3.1 Şekerpancarı Üretimi ve Tüketimi.....	19
3.3.2 Kotalı Üretim.....	30
3.3.3 Tarımsal Üretimin İllere Göre Dağılımı.....	35
3.3.4 İşletme Büyüklüğü ve Üretim Maliyeti.....	36
3.3.5 Pancar Tarımında Çiftçi Geliri.....	38
3.3.6 Şeker Sanayi Yan Ürünleri.....	39
3.3.7 Tarımsal Üretim ve Üreticilerin Kalkınmasındaki Önemi.....	40
3.3.8 Tarım ve Sanayiye Sağladığı İstihdam.....	40
3.3.9 Şeker Pancarı Tarımının Kırsal Kalkınmadaki Önemi.....	41
3.3.10 AB Şeker Rejimi Reformu'nun Türkiye'ye Etkileri.....	42
4. ŞEKER PANCARI TARIMININ TEMEL SORUNLARI.....	47
4.1 Çeşit İslahı ve Tohumluk Üretiminde Dışa Bağımlılık.....	47
4.2 Şeker Üretim Maliyeti ve Fabrikaların Verimliliği.....	47
4.3 Nişasta Bazlı Şeker Sektöründeki Gelişmeler ve Etkileri.....	51
4.4 Kaçak Şeker Girişi.....	52
5. ŞEKER PİYASASINDA PANKOBİRLİK.....	54
5.1 Şeker Pancarında Örgütlenme.....	54

5.2 Pankobirliğin Amacı ve Çalışma Konuları.....	56
5.3 Pankobirliğin İştirakleri.....	56
5.4 Kooperatif Şeker Fabrikaları	57
6. TÜRKİYE’DE ŞEKER POLİTİKALARI.....	64
6.1 Türkiye’de Şekerpancarı Politikasının Kapsamı.....	64
6.2 Türkiye’de Şekerpancarı Politikalarının Uygulanma Şekli.....	65
6.3 4634 Sayılı Şeker Kanunu.....	69
6.4 Özelleştirme.....	73
6.5 Şeker Politikaları ve Nişasta Bazlı Şeker Sektörü.....	76
7. TRAKYA BÖLGESİNİN ŞEKER PANCARI TARIMINDAKİ YERİ.....	80
7.1 Trakya’nın şeker pancarı tarımındaki yeri.....	80
7.2 Alpullu Şeker Fabrikası ve Pankobirliğin Üretimdeki Yeri Ve Önemi...81	
8. SAHA ARAŞTIRMASI SONUÇLARI.....	85
8.1 Üreticilerden Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi	85
8.1.1 İşletme İle İlgili Genel Bilgiler.....	86
8.1.1.1 Üreticilerin Şeker Pancarı ve Diğer Tarımsal Faaliyetleri İle İlgili Bilgileri.....	86
8.1.1.2 Bölgede Üretilen Ürünlerin Karlılık Açısından Değerlendirilmesi....87	
8.1.1.3 2001 Sonrasında Üretimde Yaşanan Azalmanın Nedenleri.....88	
8.1.1.4 Trakya Bölgesinde Üretilen Şeker Pancarının İçerdiği Polar Şeker Oranının Düşük Olma Nedenleri.....	89
8.1.2 Tarımsal Girdi Kullanımı.....	90
8.1.2.1 Tohum Sağlanması ve Kullanımı	90
8.1.2.2 Zirai İlaç Sağlanması ve Kullanımı.....	91
8.1.2.3 Kredi Sağlanması	91
8.1.3 İşgücü Sağlanması	92
8.1.4 Pancar Üretiminde Üye veya Ortak Olunan Kuruluşlar.....	93
8.1.5 Üreticilerin Pancar Alımları ve Fiyatları Hakkındaki Düşünceleri.....95	
8.1.5.1 Üreticinin Üretimde Sözleşme Yapılması İle İlgili Görüşleri.....95	
8.1.5.2 Üreticilerin Avans Uygulaması Hakkındaki Düşünceleri.....96	
8.1.5.3 Söküm İşleminde Yaşanan Sıkıntılar.....	97

8.1.5.4 Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesi Hakkındaki Görüşler.....	98
8.1.5.5 Şeker Alım Fiyatları ve Fiyat Belirlemede Yetkili Kuruluş.....	99
8.1.5.6 Üreticilerin Kota Hakkındaki Düşünceleri.....	100
8.1.5.7 Şeker Pancarı Bedellerinin Ödenme Zamanı Ve Maliyeti Karşılama Durumunun Değerlendirilmesi	102
8.1.5.8 Sulama Suyu Sağlanan Yerler.....	104
8.1.5.9 Kooperatifçilik Anlayışı ve Pankobirliğin Etkililiği Hakkındaki Görüşler.....	105
8.1.5.10 Şeker Pancarı Üretim ve Pazarlama Politikası İle İlgili Sorunların Değerlendirilmesi.....	106
8.1.5.11 Üreticileri Şeker Kanunu İle İlgili Olarak Yapılması Gereken Düzenlemeler Konusunda Düşünceleri.....	108
9- SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
10- KAYNAKLAR.....	116
ÖZGEÇMİŞ.....	120

Çizelge 3.1 Dünya Kamış Ve Pancar Şekeri Üretimi (1000 Ton Ham Değer).....	11
Çizelge 3.2 2006/2007 Dönemi Dünya Şeker Üretim ve Tüketimi	13
Çizelge 3.3 2006 Yılı Bazı Ülkelerde Kişi Başına Şeker Tüketimi	14
Çizelge 3.4 AB Ülkelerinde Şeker Pancarı Ekim Alanları(1000 Ha).....	15
Çizelge 3.5 AB Ülkelerinde Şeker Pancarı Verimi(Kg/Da).....	16
Çizelge 3.6 AB Ülkelerinde Şeker Pancarı Üretimi(1000 Ton).....	17
Çizelge 3.7 Türkiye ve bazı önemli şekerpancarı üreticisi AB ülkelerinin 1997-2003 yılları arasındaki ekim alanları ve üretim miktarları.....	21
Çizelge 3.8 Şeker Fabrikalarının 2007 yılında elde ettikleri teknolojik değerler	26
Çizelge 3.9 Türkiye Şeker Fabrikalarının 2003-2007 dönemine ait değerleri.....	27
Çizelge 3.10 2003-2007 döneminde Türkiye Şeker Fabrikalarının bazılarında işlenen pancar miktarları.....	28
Çizelge 3.11 2003-2007 döneminde bazı fabrikalarda üretilen toplam şeker miktarları	29
Çizelge 3.12 Türkiye’de Yıllar İtibarı İle Pancar Ve Şeker Üretimleri İle Şeker Tüketimleri.....	31
Çizelge 3.13 2008/2009 Kampanya Dönemi Ekim Ve Üretim Bilgileri.....	32
Çizelge 3.14 Şeker Üretim ve Satış Durumu.....	33
Çizelge 3.15 2008 Yılı İllere Göre Şeker Pancarı Ekim ve Üretimi.....	35
Çizelge 3.16 Şeker fabrikaları 2003 yılı ekim alanının sözleşme yapılan çiftçi sayısı ve tarla büyüklüğüne göre dağılımı.....	37
Çizelge 3.17 Bazı ülkelerin çiftçi başına düşen şeker pancarı ekim alanı miktarı (ha/çiftçi).....	37
Çizelge 3.18 Yıllara Göre Ülkemizde Şeker Pancarı Alım Fiyatları.....	38
Çizelge 3.19 Dokuzuncu Plan (2007-2013) Döneminde Şeker Pancarı Beklentileri.....	39
Çizelge 3.20 Şeker Pancarı, Buğday Ve Mısırın Tarımda Sağladığı İstihdamın Karşılaştırılması.....	42

Çizelge 4.1 Türkiye ve bazı AB ülkelerinde yıllara göre fabrikası sayıları ve fabrikaların ortalama günlük işleme kapasiteleri.....	48
Çizelge 5.1 Adapazarı Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin Hisse Dağılımı.....	58
Çizelge 5.2 Amasya Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin hisse Dağılımı.....	58
Çizelge 5.3 Kayseri Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin Hisse Dağılımı.....	59
Çizelge 5.4 Konya Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin Hisse Dağılımı.....	60
Çizelge 5.5 Kütahya Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin Hisse Dağılımı.....	61
Çizelge 5.6 Türkiye’de Özel ve Kamu Fabrikalarının Pancar Verimleri (Kg/Da)...	62
Çizelge 5.7 Pancar Üretim Miktarları(Ton).....	62
Çizelge 5.8 AB Ülkelerinde Tarım Kooperatiflerinin Pazar Payları.....	63
Çizelge 7.1 Alpulu Şeker Fabrikası Şeker Pancarı üretim verileri.....	81
Çizelge 7.2 Alpulu şeker fabrikası 1997-2009 kampanya dönemleri istihdam edilen personel sayısı.....	83
Çizelge 8.1 İşletmecilerin Yaşı, Meslek, Eğitim Durumu ve Arazi miktarı.....	86
Çizelge 8.2 İşletmecinin Faaliyet Konusu ve Ş.Pancarı Gelirlerinin Payı.....	87
Çizelge 8.3 Şeker Pancarı ve Alternatif ürünlerin Karlılık Düzeyi.....	87
Çizelge 8.4 2001 Sonrası Pancar Üretim Miktarının Azalma Nedenleri.....	88
Çizelge 8.5 Trakya Bölgesinde Pancarda Polar Şeker Oranın Düşük Olma Nedenleri	89
Çizelge 8.6 Bölge Üreticilerinin Zirai İlaçların Sağlandığı Yerler.....	91
Çizelge 8.7 Tarımsal Kredi İhtiyacı , Zamanı ve Sağlandığı Yerler.....	91
Çizelge 8.8 İşgücü Sağlanması ve Dönemleri	92
Çizelge 8.9 Üreticilerin ortak olduğu kuruluşlar ve kooperatifçiliğin Etkinliği.....	94
Çizelge 8.10 Ekim Zamanında Sözleşme Yapılmasından Memnun Olma Düzeyi.....	96
Çizelge 8.11 Şeker Pancarı Üretiminde Avans Uygulamasının Memnuniyet Düzeyi.....	97
Çizelge 8.12 Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesi Hakkındaki Görüşler.....	97
Çizelge 8.13 Pancar Fiyatlarını Belirleyecek Yerin Ve Fiyat Düzeyinin Değerlendirilmesi.....	100
Çizelge 8.14 Kota Uygulamasının Etkileri.....	101
Çizelge 8.15 Kotayı Aşmamak İçin Alınan Tedbirler.....	102

Çizelge 8.16 Şeker Pancarı Bedellerinin Ödenme Zamanı ve Maliyeti Karşılama Durumu.....	103
Çizelge 8.17 Sulama Suyu Sağlanılan Yerlerin Dağılımı.....	104
Çizelge 8.18 Üreticilerin Kooperatifçilik ve Pankobirlik ile İlgili Görüşleri.....	105
Çizelge 8.19 Şeker Pancarı Üretim Ve Pazarlamasında Yaşanan Sorunların Dağılımı.....	106
Çizelge 8.20 Şeker Kanunu İle İlgili Olarak Yapılması Gereken Düzenlemeler.....	108

Grafik 3.1 2004/2008 Kampanya döneminde Türkşekere ait fabrikalarda üretilen şeker miktarları.....	24
Grafik 3.2 2008/2009 Kampanya döneminde Türkşekere ait fabrikalarda 10 günlük pancardaki şeker ve randıman grafiği.....	25
Grafik 3.3 AB Ülkeleri ve Türkiye’de Pancar Şekeri Kotaları.....	43
Grafik 3.4 AB Ülkeleri Pancar Şekeri ve NBŞ Kotaları.....	44
Grafik 3.5 Türkiye’de Pancar Şekeri ve NBŞ Kotaları.....	44
Grafik 7.1 Yıllara göre Alpullu Şeker Fabrikası pancar ekilen alanlar.....	82

1-GİRİŞ

Dünyada üretilen şekerin yaklaşık %70'i şeker kamışından, %30'u ise şeker pancarından elde edilmektedir. Dünya'da şeker üreten önemli ülkeler; Hindistan, Brezilya, AB, Çin, ABD, Tayland, Meksika, Avustralya ve Küba'dır. Dünya'da şeker tüketimi en fazla olan ülkeler ; Hindistan, AB, Brezilya, ABD, Çin, Rusya ve Meksika'dır. AB ülkelerinde ise en fazla tüketim Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya'dadır.

Tarım ürünlerimizden olan şeker pancarı ülkemiz açısından çok değerli stratejik öneme sahip bir bitkidir. Türkiye şeker pancarı üreten ülkeler arasında Dünya'da %8'lik bir payla, Almanya, Fransa ve ABD'den sonra 4. ve Avrupa'da 3. sırada yer almaktadır(Çizelge3.6). Tüketimde ise Dünya'da 5.sıradadır(Çizelge 3.3).

Türkiye'de şeker üretiminde ilk ciddi atılım Cumhuriyet döneminde yapılmış olup, bugünkü şeker fabrikalarının önemli bir kısmı bu dönemde kurulmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar şeker pancarı tarımı, kırsal alanların gelir düzeyi ve refahını yükselten, bölgeler arası kalkınmışlık farklarını asgariye indiren en önemli endüstri bitkisi olmuştur. Şeker pancarı tarımı ve sanayisi, yan ve alt sanayi dalları ile birlikte 10 milyon insanın geçimini sağladığı iş kollarını oluşturmaktadır.

Şekerpancarı çiftçinin ve dolayısıyla ülkemizin ileri tarım teknikleriyle bütünleştiği ve dünya ile rekabet edebileceğimiz tarım ürünümüzdür. Tarımı ve üretimi tümüyle Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi (T.Ş.F.A.Ş.) ve Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği (Pankobirlik) destek ve kontrolündedir.

Türkiye'de şeker üretiminin hammaddesi şeker pancarıdır. Türkiye'de şeker tüketimi 4634 sayılı şeker Kanununa göre %90'ı pancar şekeri, %10'u ise şekere kısmen ikame olabilen ve ithal mısırdan üretilen nişasta bazlı şekerlerden (NBŞ) karşılanmaktadır(Çakır 2002).

Şeker üretiminde istikrarın sağlanması, sektörün iç piyasada rekabet kurallarına göre yönlendirilmesi, Avrupa Birliği (AB) düzenlemeleri yanı sıra, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve diğer uluslararası taahhütlere uyum sağlanması ve özelleştirmeye olanak sağlayacak hukukî altyapının hazırlanması amaçlarıyla 04.04.2001 tarihinde kabul edilen 4634 sayılı Şeker Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu kanuna göre, iç talebi karşılayacak arzın istikrarını sağlamak amacıyla, üretici ve şeker fabrikaları arasında bir sözleşme yapılmaktadır. Şeker fabrikalarının, son üç yıllık ortalama fiili günlük işleme kapasiteleri, üretim miktarları ve randımanları esas alınarak, her fabrika için bir üretim kotası belirlenmektedir. Üretici ve fabrika arasında yapılan üretim sözleşmesi de bu kota çerçevesinde olmaktadır.

Şeker pancarı üreticilerinin en büyük problemi şeker piyasasına giren NBS sektörüdür. Toplam üretilen şeker miktarının bir kısmı şeker pancarından, bir kısmı da NBS'den elde edilmektedir. Bu konudaki sıkıntı zaman içerisinde kota uygulamasının nişasta bazlı şekerler lehine genişletilmesi ve pancar şekerini üretim payının daraltılmasıdır. NBS sektörünün önemli bölümü büyük yabancı yatırımlardır.

AB'de şekerlere yüksek koruma tedbirleri alınmıştır. AB'de beyaz şeker ithalatında 419 Avro/ton sabit vergi uygulanmaktadır. Eğer buda yeterli olmazsa, Özel Koruma Önlemi adı altında ve dış fiyatı iç fiyata eşitleyen ek bir vergi uygulanmaktadır. Görüldüğü gibi, AB'de iç piyasa son derece sıkı tedbirlerle korunmaktadır (Anonim 2008b).

Kooperatifler, dünyanın her yerinde devletin temel tarım politikasının bel kemiğini oluşturan kuruluşlardır. Devletlerin kırsal kalkınma, tarımsal destekleme, bölüşüm ve yeniden dağıtım gibi politikalarının başlıca araçlarıdır. Kooperatiflerin temel alındığı tarımsal politikalarda devlet mutlaka sektörde etkin olmaktadır ve olmak zorundadır. Nitekim AB'deki şeker fabrikalarının büyük çoğunluğunun, ABD'deki şeker fabrikalarının ise tamamının kooperatiflerin elinde olması da bunu teyit etmektedir.

ABD’de 20 yıl önce şeker sektörünün % 100’ü özel şirketlerin elinde iken 2007 yılına gelindiğinde, ABD’de pancar şekerinin % 100’ü kooperatiflerin eline geçmiştir. Bu da sermayenin tabana yayılmasında ABD gibi tamamen liberal bir ekonomide bile kooperatifin rolünü ortaya koymaktadır (Anonim 2006d).

Ülkemiz tarımında, gerçek anlamda ilk kooperatifleşme, pancar tarımı sayesinde oluşmuş ve gelişmiştir. Bu sayede üreticilerde örgütlenme bilincinin temeli atılmıştır. Pankobirlik şeker sektörünün sürdürülebilirliği ile ilgili hem ülkemizde hem de uluslararası alanda çalışmalarını sürdürmektedir. Pankobirliğe bağlı olan Şeker Fabrikaları Avrupa Standartlarında üretim yapmakta, sıvı şeker ve bioetanol üretiminde öncülük etmektedirler.

Bu araştırmanın amacı, Pankobirliğin 04.04.2001 tarihinde yürürlüğe giren 4634 sayılı Şeker Kanunu çerçevesinde ülke şeker piyasasındaki yerini, şeker pancarı üreticisi açısından değerlendirmektir. Önemli üretim bölgelerinden biri olan Trakya’daki üreticilerin şeker pancarı tarımındaki ekonomik sorunlarını incelemek ve kooperatifçilik anlayışının önemini vurgulamaktır. Bu araştırmaya konu olan 4634 sayılı Şeker Kanunu sürecinin son aşaması olan özelleştirme konusuna gelindiğinde, ülke menfaati açısından, özelleştirilmesi düşünülen şeker fabrikalarının mülkiyeti devlette kalmak üzere, işletme hakkının sektörün gerçek sahibi olan üreticilere devredilmesinin uygun olacağı fikrinin doğruluğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu şekilde sektörde sermaye tabana yayılmış, devamlılığı sağlanmış ve geleceği de güvence altına alınmış olacaktır.

Dünya’da ve Türkiye’de şeker piyasası, ülkemizin yeri ve Pankobirliğin önemi ile araştırmanın amacı kısaca belirtildikten sonra, bu konuda daha önce yapılmış olan çalışmalar aşağıdaki gibi özetlenmiştir;

Atalık (2008) “Türkiye’nin Şeker Üretimi ve Sorunları” başlıklı makalesinde, Türkiye tarımını gerileten politikalarla, kuraklığın birleşmesi sonucu pancar üretiminin düştüğünü, şeker fabrikalarının şeker üretim kotalarını tamamlayamadığını ve böylece fabrikaların düşük kapasite ile çalışması sonucu şekerin üretim maliyetinin yükseldiğini belirtmiştir.

Bangür (2007) “Tarımda Destekleme Politikaları” başlıklı yazısında, üreticilerin özellikle küçük üreticilerin, en kısa zamanda kooperatifleşme yoluyla örgütlenmeye gitmeleri gerektiğini belirtmiştir. Önemli olanın birlikte hareket edebilmek, birlikte güç ve değer yaratabilmek olduğunu vurgulamıştır.

Çakır (2006) “Dünya Şeker Sektörü ve Ülkemizdeki Durum” başlıklı yazısında, 2006 yılından itibaren artan dünya şeker borsa fiyatları, yeni şeker reformu ve AB şeker ihracatının azaltılmasıyla, şeker pancarı tarımının sürdürülebilirliğinin tehlikeye düşeceği belirtilmiştir. Şeker pancarının şeker üretimi dışında, biyoyakıt (bioetanol) üretiminin de hammaddesi olarak ortaya çıkmasıyla, AB ülkelerinde yeni üretim stratejilerinin geliştirildiği belirtilmiştir.

Günel (2006) “Şeker Sektöründe Özelleştirme” başlıklı yazısında, şeker sanayinde yeterli ve tutarlı altyapı kurulmadan yapılacak yeniden yapılandırma ve özelleştirme uygulamaları; şeker pancarı ekim alanlarının azalmasına, kırsal kesimde işsizliğin artmasına, kentlere göçün hızlanmasına, şeker üretimindeki azalmaya neden olacağını vurgulamıştır.

Konyalı (2001) “AB ve Türkiye’de Şekerde Uygulanan Tarım Politikaları ve Trakya ‘da Şeker Pancarı Tarımının Ekonomik Yönleri” isimli yüksek lisans tezinde, üreticilerin teknik konu ve uygulamaya yönelik bilgi eksikliklerinin olduğu belirlenmiştir. Bu konu ile ilgili olarak, daha bilinçli bir üretim için, üreticinin eğitim hizmetlerine hız verilmesi, tarla başında eğitim hizmetlerinin yanı sıra yaygın eğitime gidilmesi, konu ile ilgili seminerler ve kurslar hazırlanarak daha fazla üreticinin bu organizasyonlara katılımının teşvik edilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Keskin (2007) “AB’de Şeker Politikasındaki Değişiklikler, Bioetanol Üretiminin Önemi Ve Türkiye” isimli araştırmada, şekerin farklı ürünlerden, farklı maliyetlerle üretilebilmesine rağmen, öz tüketimi karşılması (gıda güvencesi), önemli bir kitle için geçim kaynağı olması, AB için çevre, kırsal kalkınma ve alternatif enerji konularının daha sık gündeme gelmeye başlaması, ekonomik ve sosyal olarak şeker pancarı tarımının stratejik önemini halen koruduğu belirlenmiştir. Türkiye için de şeker pancarı tarımı ve endüstrisinin

önemini koruduğu ve bu nedenle de zamanında gerekli üretim ve rekabet tedbirlerinin alınması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.

Konuk (2006) “Tarımda Özelleştirme Modeli” adlı yazısında, kamu şeker fabrikalarının, tarıma dayalı sanayi kuruluşları içerisinde, ayrı bir yeri olduğunu ve tarım sektörünün gelişiminde önemli görevler üstlendiği belirlenmiştir. Kamu şeker fabrikalarının özelleştirilmesi konusunda, şeker sektörünün stratejik önemi yanında, ülkeye sağladığı sosyo-ekonomik katkılarının dikkatlerden kaçırılmaması gerektiği vurgulanmıştır.

İnan (2008) “Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli” adlı kitabında, Türkiye’deki tarımsal kooperatifçilik hareketinin gelişim süreci incelenerek, sorunları, nedenleri ve çözüm önerileri belirlenmiştir. Çözüm önerileri uygulandığında tarım kooperatiflerinin gerçek işlevlerini yerine getirmeye başlayacakları ortaya konulmuştur.

Özdemir (2005) tarafından yapılan Türkiye’de tarımsal kooperatiflerde kooperatif ortak ilişkilerinin incelendiği çalışmada, ülkemiz kooperatifçiliğinin gelişimi genel olarak ele alınmış olup, tarımda yer alan kooperatiflerin ortakları ile olan ilişkileri belirlenmiştir. Tarım kooperatifleri içerisinde Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri en aktif ilişkide bulunan kooperatif olarak belirlenmiştir.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

2.1 Materyal

Araştırmanın birincil verilerini, Pankobirlik, Şeker Kurumu ve Alpullu Şeker Fabrikası yetkilileri ile yapılan görüşmeler ve Trakya Bölgesinde Alpullu Şeker Fabrikasına bağlı köylerdeki şeker pancarı üreticileri ile yapılan anket çalışmaları oluşturmuştur.

Pankobirlik, Şeker Kurumu, Tarım Bakanlığı gibi kuruluşlara ait araştırma, istatistik ve grafiklerle şeker üretimi, tüketimi, satışı ve ekonomideki yeri konuları ile ilgili her türlü basılı kaynak araştırmanın ikincil verilerini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada ülke şekerpancarı tarımı ve sanayi daha ziyade şeker üretimindeki yeri, ülkemiz çiftçisi için yaşamsal önemi, dünya’da ve özellikle de AB’de son gelişmeler karşısında karşılaştığı sorunlar ele alınmıştır.

2.2 Yöntem

Araştırmada 4634 sayılı yasanın gerekçesi ve ulaşılmak istenen hedefler, şeker piyasasında yer alan taraflar ve ülke ekonomisi açısından derinlemesine araştırılmış ve Trakya’daki şeker pancarı üreticilerinin ekonomik sorunları incelenmiştir.

Diğer yandan şeker üretimi, kota uygulaması, fiyat oluşumları ve pazar politikalarını belirleyen ve yürüten tüm kamu kurum ve kuruluşları da araştırma kapsamında incelenmiştir.

Bu nedenle araştırma yöntemi üreticilere anket uygulanması ve Pankobirlik, Şeker Fabrikaları ile diğer kamu kurum ve kuruluş yetkililerin görüşlerinin alınması şeklinde değerlendirilmiştir.

Pankobirliğin 4634 sayılı Şeker Kanunu çerçevesinde ülke şeker piyasasındaki yerinin şeker pancarı üreticisi açısından değerlendirilmesinin yapılabilmesi için Alpullu Şeker fabrikası örneği ele alınmıştır. Bu amaçla Alpullu şeker fabrikasına şeker pancarı teslim eden üreticilerden anket yoluyla bilgi toplanmıştır.

Alpullu Şeker Fabrikası ile temasa geçerek fabrikaya hangi köylerden pancar teslimi yapıldığı belirlenmiştir. Bu şekilde oluşturulan listeden sonlu popülasyona ait parametreler aşağıda hesaplanmıştır:

N:Ana kitle (Populasyon)

n: Denek Sayısı

Z: Z değeri (1,645)

σ: Populasyonun Standart sapması

d: Örnekleme Hatası (aritmetik ortalamanın %10'u)

N:Toplam köy sayısı(63)

σ:1912,451(Populasyon standart sapması)

μ: 1210.952(Ortalama üretilen şeker pancarı miktarı(ton))

Yukarıdaki verilere göre örnek hacmi aşağıdaki formüle göre saptanmıştır (Cochran 1963, McClave ve Benson 1988).

Örnekleme hatası (veya tahmin hatası) aritmetik ortalamanın(μ) yani ortalama üretilen şeker pancarı miktarının \pm %10' u kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle çekilen örneğin aritmetik ortalaması popülasyon ortalamasından \pm %10 farklı olabilecektir (Arıkan 1995). Diğer yandan örnek ortalamasının bu sınır içine düşme olasılığı % 90 olarak kabul edilmiştir.

$$n = \frac{[1,645*1912,451/121,1]^2}{1 + 1/ 63 [1,645*1912,451/121,1]^2} = 31,25$$

Yukarıdaki formüle göre yapılan hesaplamada 31 köyde bu araştırmanın yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Her köyde 3(Aksoy ve ark.1996) üreticiyle görüşülmesi yeterli olup 31 köyde 93 anket uygulanmıştır.

3. DÜNYA' DA, AB ve TÜRKİYE' DE ŞEKER PANCARI

3.1 Dünya'da Şeker Üretimi ve Tüketimi

Dünyada şeker üretiminin %70'ini pancar şekeri, %30'unu kamış şekeri oluşturmaktadır. Kamış şekerinin maliyeti, işleme prosesinin kolaylığı ve şeker kamışının yılda birkaç kez hasat edilebilmesi nedeniyle pancar şekerine göre %40-50 daha ucuzdur. Bu nedenle dünyadaki şeker fiyatları kamış şekerine göre belirlenmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinin % 95'inde pancar şekeri üretilmektedir. Bu ülkeler daha ucuza kamış şekeri üretebildikleri halde pancar şekeri üretiminden vazgeçmemektedirler. Bunun nedeni şeker pancarı tarımının ve sanayisinin üreticilere sağladığı katma değerdir. AB Ülkelerinden Almanya ve Fransa iç tüketimlerinin iki katı daha fazla şeker üretmektedirler. Şeker pancarının yapısında %15-18 oranında, şeker kamışında ise %12-16 arasında şeker bulunmaktadır.

Dünya'da şeker üreten önemli ülkeler; Hindistan, Brezilya, AB, Çin, ABD, Tayland, Meksika, Avustralya ve Küba'dır. Yıllık şeker üretimi yaklaşık 130 milyon ton, tüketim ise yaklaşık 125 milyon ton'dur (Anonim 2006 a).

Brezilya, AB, Tayland, Avustralya, Küba, G.Afrika, Guetamala, Kolombiya ve Meksika dünyadaki en önemli ihracatçı ülkelerdir. 2001/2002 döneminde bu ülkelerin toplam ihracatları dünya ihracatının (33.663 milyon ton) % 80'ini oluşturmaktadır(Anonim 2006 a).

İthalatçı önemli ülkeler ise, Rusya, ABD, AB, Japonya, Endonezya, G.Kore, Malezya, Kanada, İran ve Cezayir'dir. Bu ülkelerin 2000/2001 yılındaki ithalat miktarı toplamı dünya ithalatının (35.388 milyon ton) % 44'ünü oluşturmaktadır(Anonim 2006 a).

Dünya’da şeker tüketimi en fazla olan ülkeler; Hindistan, AB, Brezilya, ABD, Çin, Rusya ve Meksika’dır. AB ülkelerinde ise en fazla tüketim Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya’dadır. AB’nin 2000 yılında kişi başına şeker tüketimi en fazla İrlanda’da 43 kg, en az İtalya’da 26 kg ve AB ülkelerinde ortalama 35 kg.dır(Anonim 2006a).

Özellikle şeker pancarından şeker üreten ülkelerde, şeker maliyetlerinin daha yüksek olması ve sağlıkla ilgili kaygılar ile daha az enerji sağlayan ürünlere yöneliş, şekere alternatif ürünlerin kullanımını gündeme getirmiştir.Ancak AB, uygulanan üretim kotaları ve ithalat kısıtlamaları ile nişasta bazlı şekerin kullanımını sınırlayarak, pazar payının %2’de kalmasını sağlamıştır (Anonim 2006 a).

Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısı içinde şeker pancarının sağladığı katma değer diğer ürünlere göre daha fazladır. Dünyada ve özellikle de ABD ve AB’de durum ülkemizden farklı değildir. Pancardan şeker üretimi AB’de yılda 17-18 milyon ton, ABD’de ise yaklaşık 4- 4.5 milyon tondur. Bu ülkeler dünyanın en çok pancar şekeri üreten ve pancar şekeri üretimini destekleyerek teşvik eden ülkeleridir. Yine bu ülkeler stratejileri gereği pancar şekeri üretimine öncelik vermekte ve sürekliliğini sağlayacak tüm tedbirleri almaktadır (Anonim 2006 a).

Bu ülkelerde tarımın geneline ve şeker üretimine verilen destekler ise 2003 Yılı itibariyle; ABD’de tarımın geneline 74.5 milyar dolar, şekere ise 1.8 milyar Dolar, AB’de tarımın geneline 45.0 milyar Euro, (AB Bütçesinin yaklaşık % 50’si) şekere ise 1.5 milyar Euro dur. Türkiye’ de ise tarıma 1.5 milyar Dolar destek yapılmakta, şekere ise destek yapılmamaktadır (Anonim 2006 a).

Ülkemizde, ABD ve AB’de olduğu gibi pancar şekeri sanayi, AB normlarındaki uygulamalar çerçevesinde korunmalı ve teşvik edilmelidir.

Dünya şeker üretimi 2006/2007 üretim döneminde 166,8 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Başlıca şeker üreten ülkeler Brezilya (32,6 milyon ton), Hindistan (30,7 milyon ton), AB (17,1 milyon ton), Çin (13 milyon ton), ABD (7,7 milyon ton) olup bu beş ülkenin dünya şeker üretimindeki payı % 60 civarındadır. Aynı dönem için şeker tüketimi 151,1 milyon ton civarındadır. Tüketimde 21,2 milyon ton ile Hindistan birinci sırada yer alırken, 18,6 milyon ton ile AB ikinci, 13,7 milyon tonla Çin üçüncü, 11,4 milyon tonla Brezilya dördüncü, 9,3 milyon tonla ABD beşinci sırada yer almaktadır. Bu beş ülkenin tüketimdeki payı % 50 civarındadır (Anonim 2008a).

Çizelge 3.1Dünya Kamış ve Pancar Şekeri Üretimi (1000 Ton Ham Değer)

YILLAR	Dünya Şeker Üretimi	Pancar Şekeri	Kamış Şekeri	Pancar %	Kamış %
2000/01	131.326	36.586	94.740	27,86	72,14
2001/02	135.798	33.044	102.754	24,33	75,67
2002/03	149.307	37.286	112.021	24,97	75,03
2003/04	142.445	34.300	108.145	24,08	75,92
2004/05	141.648	37.456	104.192	26,44	73,56
2005/06	147.671	38.787	108.884	26,27	73,73
2006/07	167.062	36.630	130.432	21,93	78,07
2007/08 *	169.621	35.139	134.482	20,72	79,28

F.OLict GmBh-2009 (*) Tahmini (Anonim 2008a)

Kamıştan şeker üreten ülkeler arasında 32,5 milyon tonla Brezilya dünya lideri durumundadır. 30,7 milyon ton ile Hindistan, 11,7 milyon ton ile Çin onu izlemektedir. Pancardan şeker üreten ülkeler sıralamasında ise AB 17,1 milyon ton ile birinci, ABD 7,7 milyon tonla ikinci sırada gelmektedir. Türkiye pancardan şeker üretiminde Avrupa ülkeleri arasında Fransa ve Almanya'dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır (Anonim 2008a).

Kamıştan şeker üreten ve dünya lideri olan Brezilya, yine önemli bir pancar şekeri üreticisi olan ABD ile etanol (biobenzin) üretiminin %70'ini gerçekleştirmektedir. Brezilya etanolü şeker kamışından üretirken ABD mısırdan üretmektedir. Brezilya aynı zamanda küresel ham şeker ticaretinin yarısından fazlasında pay sahibidir. Bu ticaret sadece birkaç çokuluslu şirketin elinde bulunmaktadır. Kamıştan etanol üretimi bu ülkede her geçen yıl artan bir paya sahiptir (Anonim 2008a).

AB 1 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe koyduğu Şeker Reformu ile şeker üretimine kota uygulaması getirmiştir. AB' de halen 21 olan şeker üreticisi ülke sayısının süreç içerisinde kademeli olarak 6' ya düşürülmesi planlanmaktadır (Anonim 2008a).

AB' nin toplam şeker üretimi 2005/2006 üretim yılında 21,4 milyon ton iken bu miktar 2006/2007 döneminde 17,6 milyon tona, 2007/2008 döneminde 17,4 milyon tona gerilemiştir(Anonim 2008a).

AB'nin Şeker Reformu'nun 2014 yılında tamamlanacağı ve şeker pancarının etanol üretiminde kullanımının giderek artmasıyla dünya şeker üretiminde yaklaşık 4 milyon ton açık oluşması ve şeker fiyatlarının yükselmesi beklenmektedir (Anonim 2008b).

Rusya şeker fabrikalarını modernize etmekte ve şeker rafinelerinin de kapasitesini genişletmektedir. Son 4 yılda pancar üretimini % 35, şeker üretimini % 50 artırmıştır(Anonim 2008a).

Ülkemizde de dünyadaki gelişmeler yakından takip edilmeli ve kamunun elinde bulunan 25 adet fabrikanın teknolojileri yenilenmeli ve sektör daha rekabetçi bir duruma getirilmelidir. Pancar şekerinde maliyetleri en aza indirerek dünyada oluşacak olan açığı kapatma yönünde oluşacak avantajı değerlendirmek gerekmektedir.

Çizelge 3.2 2006/2007 Dönemi Dünya Şeker Üretim ve Tüketimi

Üretim		Tüketim	
Ülkeler	Miktar(1000 Ton)	Ülkeler	Miktar(1000 Ton)
Brezilya	32 635,0	Hindistan	21 196,0
Hindistan	30 707,0	AB	18 598,3
AB	17 146,7	Çin	13 680,0
Çin	13 038,9	Brezilya	11 430,1
A.B.D	7 652,0	A.B.D	9 258,0
Tayland	7 038,0	Rusya	6 349,5
Meksika	5 546,8	Meksika	5 610,6
Avustralya	4 959,0	Endonezya	4 349,2
Pakistan	3 831,0	Pakistan	4 297,0
Rusya	3 525,6	Mısır	2 632,5
Ukrayna	2 702,4	Tayland	2 454,6
Endonezya	2 551,0	İran	2 283,0
G. Afrika	2 411,1	Ukrayna	2 255,5
Arjantin	2 324,5	Japonya	2 200,0
Kolombiya	2 324,5	Filipinler	2 085,2
Filipinler	2 319,5	Türkiye	2 083,2
Dünya Toplamı:	166 831,5	Dünya Toplamı:	151 099,3

(Üretimi ve Tüketimi 2 milyon ton ve üzeri olan ülkeler baz alınmıştır.)

Kaynak: F.O.Licht's World Sugar Balances (15.11.2007) (Anonim 2008a)

Dünya Şeker Üretiminin en fazla olduğu ülkeler Brezilya, Hindistan ve AB'dir. Dünya Şeker tüketiminin en fazla olduğu ülkeler ise, Çin, AB ve Hindistan'dır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.3 2006 Yılı Bazı Ülkelerde Kişi Başına Şeker Tüketimi

Ülkeler	(Miktar Kg. Ham Değer)
AB	37.9
İsviçre	73.5
Rusya	45.5
Ukrayna	50.7
Türkiye	30.3
Azerbaycan	21.6
AVRUPA Genelinde	39,2
ABD	30,9
Brezilya	59.7

Kaynak: International Sugar Organization's Year book 2007 (Anonim 2008a)

2006 yılı verilerine göre bazı ülkelerdeki kişi başına düşen şeker tüketimi çizelge 3.3'de verilmiştir. Ülkemizde kişi başına şeker tüketimi yıllık 30,3 kg'dır. Yıllık kişi başına şeker tüketiminin en fazla olduğu ülke 73,5 kg ile İsviçre'dir.

3.2 AB'de Şeker Üretimi ve Tüketimi

Şeker Pancarı, Lüksemburg dışındaki tüm AB ülkelerin de üretilmektedir. Şeker pancarı, AB' de 300.000 civarındaki işletmede tarımı ve üretimi yapılmakta ve bir çok kırsal alanda önemli oranda istihdam sağlayarak, bu bölgelerin kalkınmasında büyük katkı sağlamaktadır. Avrupa pancar şeker sanayinin ülke ekonomisine katkısı dışında, üreticilere sağladığı yüksek ekonomik getirisi, karlılığı ve yetiştirildiği bölgelere çevresel katkıları ile üretimin sürdürülebilirliği açısından büyük önem arz etmektedir. Pancar ve Pancardan Şeker üretimi bugün Avrupa Birliği ülkelerinde Genel Pazar Organizasyonu (CMO) çerçevesinde ve rafine şeker eşdeğeri olarak 15-18 milyon ton arasında gerçekleşmektedir. Bu üretim 45 ayrı şirketin işlettiği 135 şeker fabrikası ve 6 rafineri tarafından gerçekleştirilmektedir. 1986/87 döneminde 226 olan fabrika sayısı 2003/2004 döneminde 135'e inmiştir (Anonim 2008a).

AB'ne yeni giren şeker pancarı üreticisi ülkelerde 100 yeni şeker fabrikası bulunmakta ve 30.000 dolayında insan istihdam edilmektedir. Avrupa'da pancardan şekeri üreten şirketlerin en büyük amacı birliğe yeni katılan ülkelerdeki şeker fabrikalarına yatırım yapmaktır. Polonya dışındaki ülkeler, bu fabrikaların en büyük sermaye hissedarları durumuna geçmek istemektedirler. Polonya'da ki fabrikalarda en büyük sermayedar, halen % 40'lık bir payla (Polski Cukier) devlettir (Anonim 2008a).

AB'de 1981 yılında 2,6 milyon hektar olan pancar ekim alanı bugün yaklaşık 1,8 milyon hektarlar düzeyindedir ki, bu da toplam ekilebilir alanın %1.4'üne tekabül etmektedir. Buna karşılık 1981' de 6 ton/ha olan şeker verimi 8.5 ton hektar düzeyindedir. AB üyesi 14 ülkede ekilebilir alanların ortalama arazi büyüklüğü 7-7,5 ha olup, işletmelerin yaklaşık %25'lik kısmında ise pancar tarımı yapılmaktadır (Anonim 2008a).

Çizelge 3.4 AB Ülkelerinde Şeker Pancarı Ekim Alanları(1000 Ha)

ÜLKELER	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Avusturya	43	45	44	39	39
Almanya	443	438	420	360	391
Belçika	93	90	87	83	85
Danimarka	50	49	47	42	39
Finlandiya	29	31	31	24	16
Fransa	367	348	340	293	303
Hollanda	102	97	91	83	82
İngiltere	136	133	126	110	105
İrlanda	31	31	31	n.a	n.a
İspanya	100	107	102	110	61
İtalya	205	179	239	91	86
İsveç	50	48	48	44	40
Portekiz	7	8	8	3	1
Yunanistan	39	33	42	27	14
Çek. Cumhuriyeti	74	69	63	56	44
Letonya	15	14	14	11	n.a
Litvanya	26	23	21	18	17
Macaristan	48	65	58	46	36
Polonya	290	280	270	236	220
Slovenya	5	6	5	7	n.a
Slovakya	32	34	32	28	19
Türkiye (*)	315	320	331	275	298
Türkiye'nin Yeri	(3)	(3)	(3)	(3)	(3)

F.O Licht GmBh-2009 (*) T.Ş.F.A.Ş./Pankobirlik (Anonim 2008a)

Şeker pancarı ekilen alana göre Türkiye, AB Ülkeleri arasında Almanya ve Fransa'dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır(Çizelge 3.4).

Çizelge 3.5 AB Ülkelerinde Şeker Pancarı Verimi(Kg/Da)

ÜLKELER	2001/02	2004/05	2006/07
Belçika	5.643	6.969	6.828
Fransa	6.954	6.925	6.967
Almanya	5.388	6.159	5.849
İtalya	4.464	4.555	6.087
Hollanda	5.499	6.602	6.627
Polonya	3.550	4.242	4.873
İspanya	5.589	6.706	5.813
İngiltere	5.620	6.654	6.500
AB Top.	5.177	5.778	5.868
B.Rusya	3.058	3.766	3.651
Rusya	1.883	2.549	2.985
Sırbistan	4.200	4.929	4.837
Türkiye	3.539	4.144	4.177
Ukrayna	1.826	2.368	2.751
Avrupa	3.782	4.375	4.331

F.O Licht GmBh-2009 (*) T.Ş.F.A.Ş./Pankobirlik (Anonim 2008a)

AB ülkelerinde üretimi yapılan şeker pancarı verimleri incelendiğinde, Türkiye'de şeker pancarı ekim alanının fazla olmasına karşın, verimliliğinin aynı paralellikte olmadığı görülmektedir. Şeker pancarı veriminin 2006/07 verilerine göre en yüksek olduğu ülkeler, Fransa, Belçika, Hollanda, İngiltere ve İtalya'dır (Çizelge 3.5).

AB Ülkelerinde şeker pancarı üretimi yapan ülkeler arasında 2007/08 verilerine göre Türkiye, Almanya, Fransa ve Polonya'dan sonra dördüncü sırada yer almaktadır(Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6 AB Ülkelerinde Şeker Pancarı Üretimi(1000 Ton)

ÜLKELER	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Avusturya	2.485	2.902	3.133	2.493	2.437
Almanya	23.716	27.159	25.285	20.647	25.139
Belçika	6.256	6.403	5.800	5.586	5.516
Danimarka	2.758	2.778	2.636	2.360	2.245
Finlandiya	892	1.015	1.181	952	673
Fransa	22.004	24.144	23.500	20.980	21.298
Hollanda	6.480	6.477	6.047	5.589	5.264
İngiltere	9.167	9.420	7.912	7.055	6.660
İrlanda	1.355	1.344	1.200	n.a	n.a
İspanya	6.400	7.104	7.172	7.174	4.568
İtalya	7.137	8.471	14.039	4.829	4.630
İsveç	2.465	2.336	2.356	2.168	2.097
Portekiz	412	532	506	203	108
Yunanistan	1.984	2.075	2.780	1.697	828
Çek. Cumhuriyeti	3.350	3.488	3.431	2.993	2.415
Letonya	532	494	455	428	n.a
Litvanya	881	905	746	719	800
Macaristan	1.763	3.459	3.441	2.344	1.633
Polonya	11.800	12.600	12.150	11.422	12.848
Slovenya	202	282	259	262	n.a
Slovakya	1.214	1.591	1.749	1.335	863
Türkiye(*)	12.758	13.753	14.955	14.753	12.557
Türkiye'nin Yeri	(3)	(3)	(3)	(3)	(4)

CİBE STATISTIC 2007/08 (*) T.Ş.F.A.Ş./PANKOBİRLİK (Anonim 2008a)

3.2.1 AB'de Şeker Reformu

Şeker, AB'de dünya fiyatlarının üç katı fiyata sahiptir. AB bir taraftan başka ülkelerden şeker ithalatı yaparken, diğer taraftan da sübvansiyonlarla şeker ihracatı yapmaya çalışmaktadır. Bu nedenle şeker sistemi, 24 Kasım 2005'te AB tarım bakanlarının kabul ettiği reformlarla köklü değişikliklere uğramıştır.

Bu yeni reformun temel hedefleri arasında;

- 1)Aşırı fiyat dalgalanmalarından korunurken düzenli şeker arzının sağlanması,
- 2)Uluslar arası piyasada daha rekabetçi bir şeker sektörünün yaratılması,
- 3)Pazar odaklı yönelimin sağlanması,
- 4)Çiftçi yerinde muhafaza edilirken daha iyi yaşam standartlarının sağlanması,

- 5)EBA(Silah Dışındaki Tüm Ürünler) Anlaşması çerçevesinde Asya – Pasifik ülkeleri ve az gelişmiş ülkelerdeki şeker üreticilerinin AB pazarına girişlerinin devam ettirilmesi,
- 6)Rejimin basitleştirilmesi ve daha şeffaf hale getirilmesi,
- 7)Bütçe maliyetlerinin sınırlandırılması yer almaktadır.

Bu hedeflere ulaşmak için yapılması planlanan;

- Topluluk içindeki şeker üreticisi ülke sayısının kademeli olarak 6'ya düşürülmesi,
- Müdahale fiyatı yerine referans fiyat uygulaması,
- Referans fiyatının mevcut müdahale fiyatından %36 aşağıda belirlenmesi,
- Üretimden bağımsız olarak çiftçi kayıplarının telafisi için doğrudan ödeme yapılması,
- A ve B Kotaları birleştirilerek kota azaltılmasına gidilmesidir. (Şeker piyasa düzenindeki ilgili ürünler şeker, izoglikoz ve inulin şurubudur. Bunlar A,B veya C kotası olarak dağıtılmakta ve piyasa düzeni içinde A üretimi sürekli desteklenmektedir. C kotası şeker ise kota kuralları dışında üretilmektedir).

3.2.2 AB Şeker Reformunun Amaçları Ve Etkileri

Reformun temel amacı Ortak Tarım Politikası (OTP)'deki değişikliklerde olduğu gibi sürdürülebilirlik temeline dayanmaktır. Bu reformla daha iyi bir rekabet, düzenli pazar bilgisi ve sürdürülebilir pazar dengesinin korunması, üçüncü ülkelere karşı ve uluslar arası ticaret kurallarına göre AB'nin görevleriyle uyumlu olması amaçlanmaktadır (Anonim 2004a).

2006/2007 piyasa yılından itibaren toplulukta uygulanması önerilen şeker piyasa düzeni komisyonun 263 sayılı düzenlemesi ile yayınlanmıştır. Şekerde kota düzenlemeleri 2014/2015 piyasa yılının sonuna kadar devam edecektir. Reforma göre, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz; önemli düzeyde şeker üretiminin sınırlanacağı ülkeler; Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Macaristan, İspanya daha az düzeyde üretimin sınırlanacağı ülkeler; Avusturya, Belçika, Fransa, Almanya, Hollanda, Polonya, İsveç ve İngiltere’de şeker üretiminin sınırlandırılmayacağı ülkelerdir (Keskin 2003).

Türkiye AB’ne tam üye olma yolunda bir ülke olarak Avrupa’da yaşanan gelişmeleri ve DTÖ tarım anlaşması gereği ortaya çıkan gelişmeleri yakından takip etmek, gerekli tedbirleri almak zorundadır. Dünya ticaretindeki uluslararası anlaşmalara imza atan ülkeler ticaretin serbestleşmesiyle oluşabilecek zararlardan en az kayıpla çıkmalarını sağlayacak politikalar üretmelidirler.

AB için çevre, kırsal kalkınma ve alternatif enerji konuları gündemde olan konulardır. Şeker pancarı tarımı, ekonomik ve sosyal olarak stratejik önemini korumaktadır. Türkiye içinde şeker pancarı tarımı ve endüstrisi önemini korumalıdır. Şeker sektörü ile ilgili olarak politik tedbirleri almak gerekmektedir.

3.3 Türkiye’de Durum

3.3.1 Şekerpancarı Üretimi ve Tüketimi

Türkiye’de şeker fabrikaları kurulması amacıyla 1840-1899 döneminde ve sonrasında bazı girişimlerde bulunulmuştur. Şeker fabrikası kurulması Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilmiştir.

Bu yönde ilk ciddi adım Uşak'lı Molla Ömeroğlu Nuri Şeker adında bir çiftçi tarafından atılmıştır. Uşak'ta mahalli birçok müteşebbisin katılımı ile 1923 yılında 600 bin TL sermaye ile kurulan Uşak Terakki Ziraat T.A.Ş. 6.11.1925 tarihinde ilk şeker fabrikasının temelini atmış ve fabrika 17.12.1926 tarihinde işletmeye açılmıştır. İstanbul'da, 14.6.1925 tarihinde 500 bin TL sermayeli İstanbul ve Trakya Şeker Fabrikaları T.A.Ş. kurulmuştur. Bu şekilde 22.12.1925 tarihinde Alpullu Şeker Fabrikasının temeli atılarak 16.11.1926 tarihinde fabrika ilk Türk şekerini üretmiştir. Şeker ihtiyacı 1933 yılına kadar bu iki fabrika tarafından kısmen karşılanmıştır. Eskişehir 1933'de, 1934 yılında da Turhal şeker Fabrikası işletmeye açılmıştır. Daha sonra bu dört şeker fabrikası üç milli bankanın eşit paylarla ortak olduğu Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. çatısı altında toplanmıştır. Şeker üretim faaliyetleri 1950 yılına kadar zaman zaman genişletilen dört şeker fabrikası ile yürütülmüştür. "Şeker Sanayi Tevsi Programı" ile 1951 yılında yeni şeker fabrikalarının kurulduğu bir döneme girilmiştir.

Türkiye'de şeker üretimine Türkiye Şeker Fabrikaları yanında, bir üretici kuruluşu olan Pankobirlik de sahip olduğu Şeker Fabrikaları ile devam etmektedir. Türkiye şeker pancarı üretiminde kota sistemi 1998 yılında başlamıştır. Bugünkü şeker pancarı üretim ve pazarlama politikaları ise 2001 yılında yürürlüğe giren 4634 sayılı Şeker Kanununa göre yapılmaktadır.

Türkiye, Dünya'da pancar üreten ülkeler arasında % 8'lik pay ile Almanya, Fransa ve ABD'nden sonra gelmektedir. Türkiye'de şeker üretiminin tek hammaddesi olan şeker pancarı; Akdeniz, Güneydoğu Anadolu, Doğu ve Batı Karadeniz dışında tüm bölgelerde, 65 ilde tarımı yapılabilen ve her yıl yaklaşık 450 bin civarında çiftçi ailesine kazanç sağlayan önemli bir sanayi bitkisidir .

Türkiye'de şeker pancarı tarımı şeker sanayi ile birlikte gelişmiştir. Bu gelişmede kamu şeker fabrikalarının payı büyüktür. Türkiye'nin Dünya pancar şekeri üretimindeki payı, 2005/2006 pazarlama yılı itibarıyla % 6' dır. Türkiye'de planlı ve münavebeli olarak üretimi yapılan tek ürün şeker pancarıdır.

Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar şeker pancarı tarımı kırsal alanların gelir düzeyi ve refahını yükselten, istihdamın ve bölgeler arası kalkınmışlık farklarını asgariye indiren en önemli endüstri bitkisi olmuştur. Şeker pancarı tarımı ve sanayisi, yan ve alt sanayi dalları ile birlikte 10 milyon insanın geçimini sağladığı iş kollarını oluşturmaktadır.

Ülkemizde şeker pancarı ekim alanı potansiyeli 12 milyon dekar, kurulu şeker üretim kapasitesi ise 3 milyon ton/yıldır. Ancak şeker sektöründe yıllarca uygulanan yanlış politikalar nedeniyle bu üretim kapasitesi % 60'lar seviyesine düşmüştür.

Türkiye'de tarıma elverişli arazilerin çok parçalı ve küçük olmasından dolayı pancar dışı diğer ürünlerden yeterli gelir sağlayamayan üreticiler, pancar tarımı ile geçimini nispeten sağlamakta, ayrıca fabrikasyon yan ürünleri (yaş pancar küspesi, melas vb.) ile de hayvan yemi ihtiyacını karşılamaktadırlar. Şeker, dünyada 120 ülkede yılda yaklaşık 130 milyon ton civarında üretilmektedir. Dünyada tarımsal üretimde en fazla korunan pazarlardan biri şeker pazarıdır. Türkiye'de şeker sanayinin ana politikası, yurtiçi şeker talebinin yurtiçi kaynaklardan karşılanması oluşturmaktadır (Kıymaz 2000).

Bugün kurulu kapasiteleri 3.1 milyon ton olan ve 25 tanesi devletin elinde olan (Türkşeker) toplam 33 şeker fabrikası bulunmaktadır. Bu fabrikalara 2008/2009 yılı için ayrılan pancardan şeker üretim kotası 2,5 milyon ton civarındadır.

Ülkemizde şeker üretim ve arzında istikrarın sağlanabilmesi amacıyla 2001 yılında Şeker Yasası çıkarılmıştır. Yasaya göre kurulan Şeker Kurumu şirketler bazında şeker kotalarını belirlemektedir. Ülkemizde pancar şekeri üretimi Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Adapazarı Şeker Fabrikaları A.Ş., Amasya Şeker Fabrikaları A.Ş., Kayseri Şeker Fabrikaları A.Ş., Konya Şeker Fabrikaları A.Ş., Kütahya Şeker Fabrikaları AŞ, Aksaray Şeker Fabrikası AŞ. tarafından sağlanmaktadır.

Şeker pancarı üretimi, üreticilerle işleyiciler (fabrikalar) arasında imzalanan “Şekerpancarı Üretim Sözleşmesi” hükümlerine uygun olarak yapılmaktadır. Türkiye’de şekerpancarı tarımı 1926 yılında ilk şeker fabrikasının kurulmasıyla başlamış; 1926 yılında ekim alanı 5 bin hektar, üretim miktarı 4.728 ton iken, zaman içerisinde hızla artmıştır. 1998 yılında ekim alanı 504 bin hektara, üretim miktarı ise 22.503.000 tona ulaşmıştır.

Kotalı üretim uygulamasının başlamasıyla 1999 yılından itibaren, üretim alanı (ha) üzerinden değil, üretim miktarı (ton) üzerinden sözleşme yapılmaya başlanmış, şekerpancarı ekim alanları ve dolayısıyla üretimi azalmaya başlamıştır (Anonim 2005a).

Bununla birlikte Türkiye, Avrupa’da pancar ekimi ve üretiminde Almanya ve Fransa’dan sonra 3. sırada yer almaktadır. Üretim tekniklerindeki gelişmelere paralel olarak, başlangıçta 0.9 t/ha olan şekerpancarı verimi de hızla artarak, 2003 yılında çizelge 3.5’ de verim 4.177 kg/da seviyelerine yükselmiş, ancak arazilerin parçalı ve dağınık olması, uygulanan tarım teknikleri ve mekanizasyonun yetersizliği vb. nedenlerle verim Fransa, İspanya, İngiltere Almanya ve İtalya’dan düşüktür. Bu ülkelerden Almanya ve Fransa’da ortalama pancar verimi çizelge 3.5’de 58-70 ton düzeyindedir.

Türkiye ve şekerpancarı üreticisi olan bazı AB ülkelerinin 1000(ha) alandaki üretim miktarları çizelge 3.7’de verilmiştir. 2002/2003 üretim döneminde dünya beyaz şeker üretimi bir önceki yıla göre % 8,58 oranında artarak, 158 milyon 720 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin % 76,6’sı (121milyon 540 bin ton) şeker kamışından, %23,4’ü ise (37 milyon 180 bin ton) Şeker pancarından elde edilmiştir.

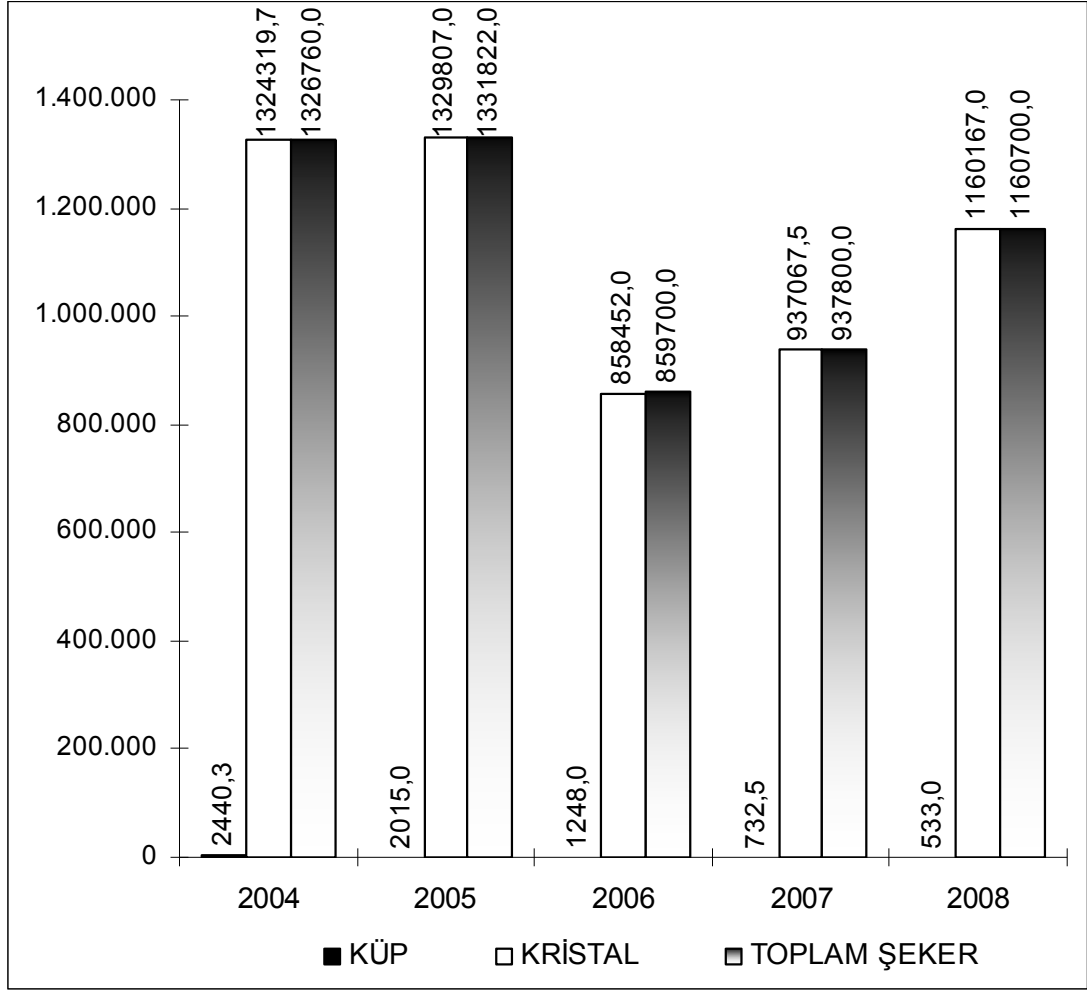
Çizelge 3.7 Türkiye ve bazı önemli şekerpancarı üreticisi AB ülkelerinin 1997-2003 yılları arasındaki ekim alanları ve üretim miktarları

Ekim alanı (1000 ha)							
Yıllar	Türkiye*	Almanya	İngiltere	Fransa	İspanya	İtalya	Polonya
1997	473	504	170	421	148	290	408
1998	504	501	164	412	148	280	386
1999	424	489	160	393	134	272	352
2000	410	451	146	361	130	249	333
2001	359	449	149	386	108	223	317
2002	372	455	148	409	115	246	303
2003	315	446	140	363	100	205	300
Üretim miktarı (1000 ton)							
Yıllar	Türkiye*	Almanya	İngiltere	Fransa	İspanya	İtalya	Polonya
1997	18.770	25.769	10.031	27.070	8.281	13.359	15.723
1998	22.503	26.787	8.927	24.820	8.201	12.880	14.967
1999	17.207	27.578	9.582	26.770	7.607	14.127	12.556
2000	19.189	27.870	9.079	30.740	8.379	11.569	13.083
2001	12.839	24.730	8.335	28.552	6.755	9.910	11.252
2002	16.940	26.794	9.557	33.463	8.040	12.726	13.433
2003	13.726	23.756	9.296	29.358	6.483	9.726	11.740

Kaynak: T.Ş.F.A.Ş. / Pankobirlik, F.O.Licht's Sugar Statistic. 2003/2004

(*) Kooperatif fabrikalar dahildir.

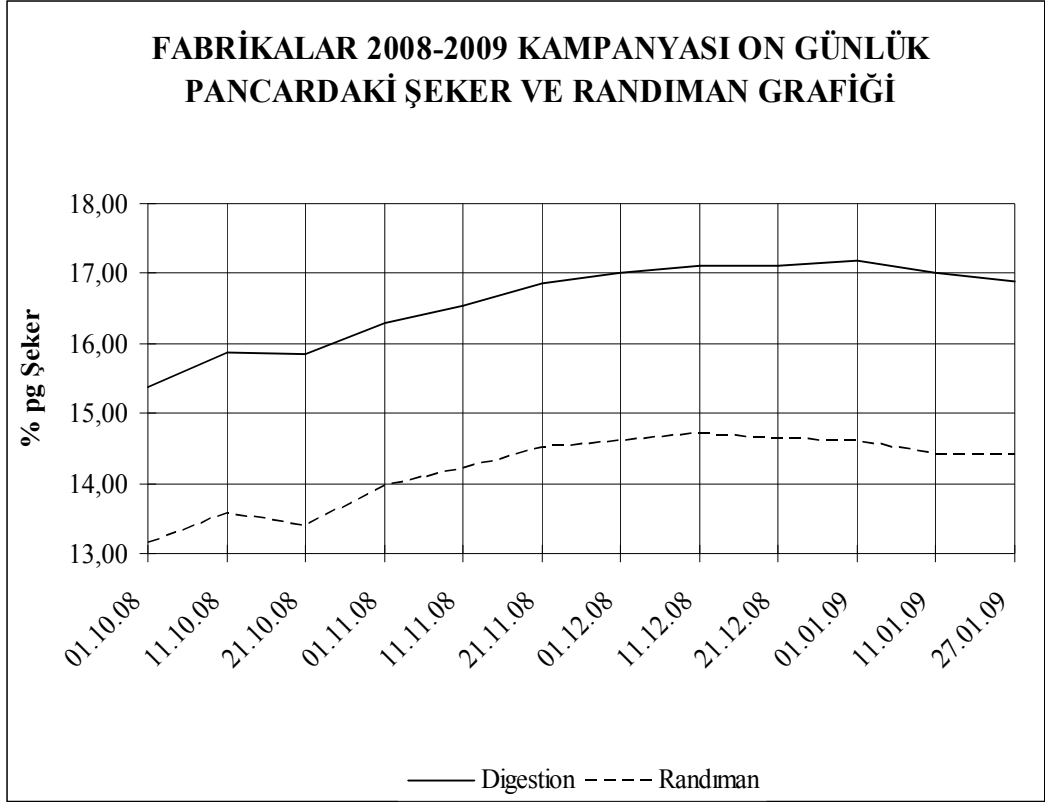
Grafik 3.1 2004/2008 Kampanya dönemlerinde Türkşekere ait fabrikalarda üretilen şeker miktarları (Ton).

Kaynak: <http://www.turkseker.gov.tr/FaaliyetRaporlari>.

2008/2009 Kampanya döneminde Türkşeker'e ait fabrikalarda üretilen şeker miktarı, geçen dönemlerle karşılaştırmalı olarak grafik 3.1'de gösterilmiştir. 2008/2009 Kampanya döneminde 25 fabrikada günde ortalama 107.886 ton şeker pancarı işlenmiştir.

Grafik 3.2 2008/2009 Kampanya döneminde Türkşekere ait fabrikalarda 10 günlük pancardaki şeker ve randıman grafiği.

Kaynak: <http://www.turkseker.gov.tr/FaaliyetRaporlari>.

2008 kampanyasında, Türkşeker'e ait fabrikalarda 8 185 000 ton şeker pancarı işlenerek 1 160 700 ton şeker ve 321 500 ton melas elde edilmiştir. Kampanyada elde edilen şekerin 533 tonu küp şekerdir.

Çizelge 3.8 Türkiye Şeker Fabrikalarının 2007 yılı elde ettikleri teknolojik değerler.

Fabrikalar	Pancardaki Şeker Varlığı %	Toplam Şeker Kayıplar % p.g.	Melasta Kalan Şeker % p.g.	Randıman % p.g.	Randıman % p.ş.g.
Afyon	17,85	0,48	1,85	15,52	86,95
Ağrı	15,68	0,62	1,94	13,12	83,65
Alpullu	15,20	0,44	2,45	12,31	80,99
Ankara	16,39	0,40	2,30	13,69	83,49
Bor	16,17	0,42	1,80	13,95	86,29
Burdur	17,21	0,46	2,03	14,72	85,50
Çarşamba	12,00	0,47	2,41	9,12	76,02
Çorum	17,27	0,46	2,26	14,55	84,29
Elazığ	15,17	0,44	2,09	12,64	83,37
Elbistan	15,22	0,40	1,84	12,98	85,27
Erciş	17,53	0,39	1,58	15,56	88,76
Ereğli	16,71	0,41	1,92	14,38	86,08
Erzincan	16,86	0,33	1,89	14,64	86,78
Erzurum	18,42	0,41	1,85	16,16	87,73
Eskişehir	16,88	0,48	1,91	14,49	85,87
İlgin	17,00	0,36	1,91	14,73	86,63
Kars	15,78	0,50	2,02	13,26	84,03
Kastamonu	16,75	0,41	2,15	14,19	84,75
Kırşehir	16,67	0,36	1,84	14,47	86,80
Malatya	14,89	0,40	1,91	12,58	84,47
Muş	17,38	0,44	2,07	14,87	85,55
Susurluk	13,02	0,49	2,45	10,08	77,44
Turhal	15,97	0,45	2,14	13,38	83,81
Uşak	16,79	0,49	2,15	14,15	84,30
Yozgat	17,01	0,34	1,85	14,82	87,11
Ortalama	16,43	0,43	2,01	13,99	85,14

Kaynak: <http://www.turkseker.gov.tr/FaaliyetRaporlari>.

Fabrikalarının toplam pancar işleme kapasitesi 2007 kampanyasında 104.841 ton/gün olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 3.9 Türkiye Şeker Fabrikalarının 2003-2007 dönemine ait değerleri.

Fabrikalar	Pancar işleme kapasitesi		Ortalama İşlenen Pancar Miktarı, Ton/Gün				
	Kurulu Ton/gün	Hedef Ton/gün	2003	2004	2005	2006	2007
Afyon	6.000	6.700	6.649	6.404	7.400	6.271	6.468
Ağrı	3.000	3.600	3.457	3.318	3.613	3.242	3.009
Alpullu	4.000	3.700	3.760	3.992	4.202	3.825	3.763
Ankara	3.000	3.600	3.811	3.859	3.873	3.669	3.593
Burdur	4.800	5.200	5.500	5.256	5.306	5.161	5.261
Çarşamba	3.000	3.000	2.877	3.054	3.073	2.970	2.659
Çorum	6.000	6.700	7.045	6.486	7.135	6.370	6.426
Elazığ	1.500	1.750	1.938	1.882	1.852	1.687	1.796
Elbistan	3.000	3.700	4.293	4.154	4.209	4.000	3.850
Erciş	1.500	2.100	2.195	2.400	2.352	2.247	2.324
Erzincan	1.500	1.850	1.974	1.957	1.944	1.964	1.931
Erzurum	3.000	3.300	3.739	3.554	3.256	3.292	2.768
Eskişehir	6.000	7.200	7.462	7.232	7.151	7.258	6.847
Kars	1.500	1.750	1.765	2.058	2.015	1.574	1.857
Kastamonu	3.000	3.500	3.812	3.679	3.615	3.431	3.703
Kırşehir	3.000	3.400	3.719	3.629	3.582	3.636	3.842
Malatya	3.000	3.500	3.723	3.730	3.827	3.818	3.864
Muş	3.000	3.600	3.720	3.352	3.752	3.110	3.582
Susurluk	7.000	7.000	7.450	7.358	7.607	7.385	6.419
Turhal	7.000	7.000	7.026	7.000	7.005	7.015	6.584
Uşak	1.500	1.750	1.757	1.721	1.810	1.746	1.724
Yozgat	3.000	3.200	3.243	2.565	3.373	3.441	3.505
Toplam	93.300	106.000	110.465	107.954	111.033	87.112	104.841

Kaynak: [http://www.turkseker.gov.tr/Faaliyet Raporları](http://www.turkseker.gov.tr/Faaliyet_Raporlari)

Tabloya göre şeker fabrikaları genel olarak kurulu kapasitelerini tam olarak kullanmış ve zaman zaman hedeflenen kapasitede üretim yapmışlardır. Fakat genel olarak şeker fabrikalarının tamamında 2003-2007 yılları arasında üretimde bir azalma söz konusudur.

Çizelge 3.10 2003-2007 döneminde Türkiye Şeker Fabrikalarının bazılarında işlenen pancar miktarları.

Fabrikalar	İşlenen Pancar, Ton				
	2003	2004	2005	2006	2007
Afyon	497.000	515.500	518.000	486.000	407.500
Ağrı	312.000	258.800	222.200	170.200	167.500
Alpullu	195.500	265.500	271.000	197.000	143.000
Ankara	402.100	384.000	428.000	374.200	274.000
Burdur	466.100	512.500	455.000	473.500	338.000
Çarşamba	221.500	181.700	198.200	197.000	121.000
Çorum	391.000	480.000	528.000	465.000	332.000
Elazığ	204.500	183.500	192.600	172.500	132.000
Elbistan	359.500	309.500	293.600	240.000	205.000
Erciş	161.000	183.000	175.800	144.400	116.200
Erzincan	198.100	227.000	217.250	171.500	156.400
Erzurum	241.800	263.000	283.300	200.800	214.500
Eskişehir	727.500	734.000	758.000	655.000	582.000
Kars	150.000	141.000	132.500	85.000	75.200
Kastamonu	243.000	309.000	329.000	253.000	197.500
Kırşehir	300.000	303.000	360.000	270.000	219.000
Malatya	220.600	227.500	310.000	287.300	213.500
Muş	272.500	238.000	293.600	197.500	180.000
Susurluk	432.100	504.000	523.000	320.000	276.000
Turhal	590.200	675.500	700.500	629.000	546.500
Uşak	166.500	196.200	181.500	174.600	122.000
Yozgat	303.200	321.300	314.500	261.500	191.000
Toplam	8.836.000	9.165.000	9.560.750	6.425.000	6.702.000

Kaynak: [http://www.turkseker.gov.tr/Faaliyet Raporları](http://www.turkseker.gov.tr/Faaliyet_Raporlari)

Tabloya göre genel olarak şeker fabrikalarında işlenen pancar miktarının yıllara göre düşme eğilimi içinde olduğu görülmektedir. Alpullu şeker fabrikasında da işlenen pancar miktarı 2006 ve 2007 yıllarında 2004 ve 2005 yıllarına göre çok azalmıştır. Bunun nedeni şeker pancarı ekim kotasının düşük olması, şeker pancarı üretim maliyetlerinin yüksek olması ve buna karşılık pancar alım fiyatlarının düşük olmasıdır.

Çizelge 3.11 2003-2007 döneminde bazı fabrikalarda üretilen toplam şeker miktarları .

Fabrikalar	Şeker Üretimi, Ton				
	2003	2004	2005	2006	2007
Afyon	79.700	83.315	76.880	70.800	63.230
Ağrı	38.580	34.600	30.150	20.860	21.968
Alpullu	22.620	30.550	30.000	21.500	17.600
Ankara	57.624	56.500	60.700	51.618	37.500
Burdur	72.000	77.800	66.750	68.223	49.748
Çarşamba	22.500	20.400	20.903	19.350	11.035
Çorum	56.000	72.490	80.540	63.275	48.320
Elazığ	25.730	22.610	23.670	20.760	16.690
Elbistan	49.575	44.410	38.890	31.480	26.600
Erciş	24.425	28.950	26.740	21.539	18.080
Erzincan	29.400	35.880	32.540	24.911	22.890
Erzurum	37.808	43.790	45.120	31.300	34.656
Eskişehir	110.600	112.550	112.150	91.410	84.342
Kars	18.657	18.690	17.950	9.770	9.969
Kastamonu	33.280	45.150	45.260	35.055	28.033
Kırşehir	45.110	45.650	50.400	37.304	31.680
Malatya	28.350	28.100	39.000	36.000	26.850
Muş	40.250	34.346	44.070	28.150	26.760
Susurluk	46.200	56.792	52.750	31.600	27.820
Turhal	78.450	93.500	94.000	83.350	73.125
Uşak	25.221	30.069	27.635	24.445	17.265
Yozgat	46.000	48.378	48.000	37.000	28.300
Toplam	1.255.675	1.326.760	1.331.822	859.700	937.800

Kaynak: <http://www.turkseker.gov.tr/FaaliyetRaporlari>

Alpullu ve diğer şeker fabrikalarında üretilen şeker miktarının yıllara göre düşme eğilimi içinde oldukları Çizelge 3.11’de görülmektedir.

Trakya Bölgesinde çiftçinin üretebileceği ürün çeşidi fazladır. Şeker pancarı üretimi emek yoğun bir üretime dayanmaktadır. Pancar alım fiyatlarının düşük belirlenmesi çiftçinin şeker pancarı üretiminden vazgeçmesine neden olmaktadır.

3.3.2 Kotalı Üretim

Şeker üretiminde ülkemizin ana politikası ve 2001 yılında çıkan Yeni Şeker Yasası gereği ithalat ve gerektiğinde ihracata yönelik olacak şekilde iç talebin yerli üretimle karşılanmasıdır. Bu politikanın istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi ekonomik çıkarlarımız açısından önemlidir.

Üretimde kendi kendine yeterliliğin gerçekleştirilmesi için pancar üretiminin kontrol altına alınması gerekmektedir. Ülkemizde pancar üretimi uzun yıllar fiyat ve destek mekanizmaları ile planlanmaya çalışılmıştır. Fakat istenilen sonuca ulaşılamamıştır. Bu nedenle, ülkemiz zaman zaman ithalatçı ve zaman zaman ihracatçı olmuştur. Pancarda uygulanan fiyat ve destek politikaları üretimin istikrarı için tek başına yetersiz kalmıştır. Şeker pancarı üretiminin fazla olması stoklarda artışa neden olmakta, bu da ekonomiye yük getirmektedir. Şeker pancarı üretim maliyeti şeker kamışına göre çok yüksektir. Dünya şeker fiyatları da şeker kamışı fiyatlarına göre belirlendiğinden dış pazarda rekabet gücümüz yoktur.

Şeker üretiminde istikrarın ve yeterliliğin sağlanması, üreticilere düzenli bir gelir sağlanması, fabrikaların verimlilik ilkelerine göre optimum kapasite ile çalıştırılması, tarımsal desteklerle ilgili kamu finansman yükünün azaltılması, desteklerin akılcı kullanılması gibi amaçlarla, 1998 yılı ekim döneminden başlamak üzere Kotalı Üretim ve Kademeli Fiyatlandırma uygulamasına geçilmiştir. Üreticilerle sözleşme yapılmakta, ekim alanı yerine teslim edilecek pancar miktarı esas alınmaktadır. Şeker pancarı üreticilerinin en büyük problemi şeker piyasasına giren Nişasta Bazlı Şeker (NBS) sektörüdür. Toplam üretilecek şeker miktarının bir kısmı şeker pancarından, bir kısmı da NBS'den elde edilmektedir. Bu konudaki sıkıntı zaman içerisinde kota uygulamasının nişasta bazlı şekerler lehine genişletilmesi ve pancar şekeri üretim payının daraltılmasıdır. NBS sektörünün önemli bölümü büyük yabancı yatırımlardır. Dünya Bankası, IMF vb. dış kaynaklar NBS'in kotasının yükseltilmesi veya NBS'in kota dışında tutularak üretiminin serbest bırakılmasını talep etmektedirler.

Çizelge 3.12 Türkiye’de Yıllar İtibarı İle Pancar ve Şeker Üretimleri İle Şeker Tüketimleri.

YILLAR	İşl.Göre Pancar Üretimi(1000 ton)	İşl.Göre Pancar Verimi(Kg/da)	Üretilen Şeker (1000 ton)	Tüketilen Şeker (1000 ton)
1997	16.865	3.614	2.372	1.817
1998	20.364	4.064	2.711	1.910
1999	15.554	3.731	1.989	1.867
2000	17.605	4.292	2.535	1.706
2001	12.017	3.351	1.652	1.896
2002	15.817	4.253	2.157	1.854
2003	12.309	3.834	1.762	1.902
2004	13.259	4.141	1.939	1.938
2005	14.447	4.358	2.070	1.963(*)
2006	14.267	5.271	1.825	2.083(**)
2007	12.248	4.112	1.731	2.117(***)

Kaynak:T.Ş.F.A.Ş./Pankobirlik

(*) T.Ş.F.A.Ş. ve Kooperatif Şeker Fabrikalarının kayıtlı şeker satış miktarlarıdır. Kayıt dışı tüketimler dahil edilmemiştir. (**)F.O.Licht’s 2008. (***) Tahmini olarak hesaplanmıştır.

Ülkemizde 1998 yılında 20,3 milyon ton pancar üretimi gerçekleştirilmiş. Şeker Yasası sonrasında 2001 yılında 12,0 milyon ton pancar üretilmiştir(Çizelge 3.12). 2003 yılında 12,3 milyon ton, 2004’te 13,2 milyon ton, 2005’te 14,4 milyon ton, 2006`da 14,2 milyon ton, 2007`de 12,2 milyon ton pancar üretimi yapılmıştır.

Çizelge 3.13 2008/2009 Kampanya Dönemi Ekim ve Üretim Bilgileri

FABRİKA ADI	Kamp. Süresi (Gün)	Fiili Kapasite (Ton/Gün)	Pancar Ekim Alanı (Hektar)	Ekim Yapan Çiftçi Sayısı	İşlenen Pancar (Ton)	Kristal Şeker Üretimi (Ton)	Küp Şeker Üretimi (Ton)	TOPLAM ÜRETİM (Ton)
Afyon	101	6.557	11.553	9.016	647.000	98.000	0	98.000
Ağrı	46	3.448	5.942	5.123	150.000	19.329	0	19.329
Alpullu	45	3.941	2.941	3.513	166.500	21.900	0	21.900
Ankara	92	3.740	8.329	4.816	336.600	45.250	0	45.250
Bor	79	4.066	7.773	3.767	310.000	42.430	0	42.430
Burdur	82	5.196	9.958	13.372	417.000	63.254	0	63.254
Çarşamba	53	2.720	1.128	1.551	137.800	14.330	0	14.330
Corum	63	6.355	6.564	5.295	384.500	57.625	0	57.625
Elazığ	61	1.910	3.075	3.662	112.200	14.730	0	14.730
Elbistan	53	4.050	4.560	3.822	202.500	27.820	0	27.820
Erciş	46	2.480	3.818	2.790	109.100	16.340	0	16.340
Ereğli	128	8.465	22.325	7.762	1.061.000	151.360	0	151.360
Erzincan	84	2.004	4.403	4.131	163.000	23.463	483	23.946
Erzurum	65	3.242	6.465	6.006	201.000	32.550	50	32.600
Eskişehir	101	7.111	14.755	8.189	707.500	103.680	0	103.680
İlgın	130	6.887	20.040	11.590	867.800	127.483	0	127.483
Kars	34	1.740	970	548	54.800	7.470	0	7.470
Kastamonu	64	3.667	6.330	6.120	224.600	31.348	0	31.348
Kırşehir	101	3.345	7.590	3.691	332.000	48.525	0	48.525
Malatya	58	3.772	4.461	2.617	205.600	25.060	0	25.060
Muş	67	3.674	8.420	8.346	237.000	35.400	0	35.400
Susurluk	44	6.683	3.990	3.217	274.000	27.510	0	27.510
Turhal	73	7.200	12.066	14.637	505.800	67.660	0	67.660
Uşak	83	1.748	3.744	5.085	140.700	20.650	0	20.650
Yozgat	63	3.885	6.110	4.433	237.000	37.000	0	37.000
Toplam		107.886	187.309	143.099	8.185.000	1.160.167	533	1.160.700

Kaynak: <http://www.turkseker.gov.tr/FaaliyetRaporlari>

Şeker Kurumu'nun verilerine göre 2003 yılında 460 bin çiftçi şirketlerle taahhüde girip pancar ekerken, bu sayı 2004'te 391 bin, 2005'te 348 bin, 2006'da 312 bin, 2007'de 247 bin, 2008'de 209 bine gerilemiştir. Üretimde en büyük düşüş 2001 yılında yürürlüğe giren 4634 sayılı yasa sonrası gerçekleşmiştir. 1998 yılında yaklaşık 21 milyon ton olan şeker pancarı üretimi 2006 yılında % 35'lik düşmeyle 14,2 milyon tona gerilemiştir.

Şeker yasası gereği ülkemiz şeker kotası belirlenmekte ve bu kota şeker fabrikalarına pay edilmektedir. Her fabrika kendi üretim sahasında belirlenen kota miktarına göre pancar üreticileriyle yazılı sözleşme yaparak pancar üretimini gerçekleştirmektedir.

Şeker yasası gereği ülkemizde NBSŞ üretimi de kotaya tabidir. Toplam A kotasının (yurt içi talebe göre üretilen ve pazarlama yılı içinde iç pazara verilebilen şeker miktarı) %10'u kadar kota tahsis edilen NBSŞ kotası Bakanlar Kurulu Kararıyla % 50 artırılıp eksiltilebilmektedir.

Çizelge 3.14 Şeker üretim ve satış durumu (1000 ton)

		2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
PANCAR ŞEKERİ	Üretim	2.157	1.762	1.940	2.070	1.845	1.708
	Yurtiçi Satış (A+B Kotası)	1.636	1.618	1.700	1.713	1.901	1.684
	Yurtdışı Satış (C Şekeri)	259	364	178	256	217	178
NBSŞ	Üretim	394	366	433	415	440	411
	Yurtiçi Satış (A Kotası)	353	347	360	350	350	316
	Yurtdışı Satış (C Şekeri)	33	19	61	72	88	99

Kaynak: <http://www.turkseker.gov.tr/FaaliyetRaporlari>

Ülkemizde üretilen şeker pancarı, 25'i devlete, 6'sı Pankobirliğe, 1'i Pankobirlik özel sektör ortaklığına ve 1'i de özel sektöre ait şeker fabrikaları tarafından işlenmektedir. Bu fabrikalar dışında şeker pancarını işleme imkanı bulunmamaktadır. Devlete ait olan fabrikalar özelleştirme kapsamına alınmıştır.

Şeker kotası tahsisinin pancar üretimine yansması önemlidir. Ülke şeker kotası, şeker fabrikaları tarafından paylaşılmaktadır. Fabrika stok miktarı, kotadan düşölerek pancar ekicilerine kota tahsis edilmektedir. Bir fabrikada üç yıl üst üste stok bulunması halinde, söz konusu fabrika, stok miktarı kadar kotasını kaybetmekte, dolayısıyla bu da o bölgedeki pancar üretimine yansmaktadır. Kamunun elindeki şeker fabrikalarının kurulu şeker işleme kapasitesi 4500 ton/gün'dür. Fabrikalar kotalarla ortalama % 62 kapasiteyle çalışmaktadırlar. Bazı fabrikalarda kapasite kullanım oranı çok daha düşüktür.

Pancar kotasının her yıl biraz daha düşmesi, özellikle kamu fabrikalarındaki kotaların düşmesi, bu bölgelerde çiftçilerin gelirlerinin de düşmesine neden olmaktadır. Şeker pancarı çiftçisi küçük çiftçidir, her yıl kotaların düşmesi pancar üretimi yapılan ve alternatifi olmayan bölgelerde çiftçilerin tarımdan uzaklaşması demektir.

Artan nüfusa karşın tüketimin artmıyor görünmesinin en önemli nedeni kaçak şekerdir. Ülkemize, her türlü tedbire rağmen, kaçak şeker girişi olmaktadır. Ülkemiz kaçak şeker girişi için cazip bir ülkedir. Bunun nedeni Dünya şeker fiyatları 370-400 \$/ton iken, ülkemizde şeker fiyatının 950 \$/ton olmasıdır.

Dünya şeker fiyatları, kamıştan elde edilen şekerle göre belirlenmektedir. Şeker kamışından şeker elde etmenin maliyeti düşük olduğundan, bu şekerin fiyatı da düşük olmaktadır. Ülkemizde olduğu gibi ABD, AB gibi dünyada pancardan şeker elde eden tüm ülkelerde de iç piyasa şeker fiyatları dünya piyasasına göre daha yüksektir.

Kota düşüşlerinin ve fabrikalarda stok oluşmasının diğeri bir nedeni de kimyasal tatlandırıcı olarak adlandırılan tatlandırıcıların kontrolsüz olarak ülkemize girmesinden kaynaklanmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak ülke giriş çıkışlarında ve sınırlarda kontrol ve güvenliğin artırılması gerekmektedir. Özellikle NBS üretiminde kota fazlası üretimin piyasa sürölmesi şeklinde olabilecek kayıt dışılık iyi değerlendirilmelidir.

3.3.3 Tarımsal Üretimin İllere Göre Dağılımı

Son dönemlerde pancar şekeri sanayindeki rakamlar incelendiğinde 1998 yılından sonra, çeşitli faktörlerin etkisiyle ve 2001 yılında yeni Şeker Kanunuyla uygulamaya konan kota sistemiyle 2003 yılına gelindiğinde 12 milyon 730 bin ton civarında bir üretim gerçekleştirilebildiği görülmektedir.

Çizelge 3.15 2008 Yılı İllere Göre Şeker Pancarı Ekim ve Üretimi

İller	Ekim yapan Köy Sayısı	Pancar Ekilen Alan (Dekar)	Mahsul Taşıyan Alan(Dekar)	Bedeli Ödenen Pancar(Ton)	Verim (Ton/Dekar)
Afyonkarahisar	227	132.373	132.355	627.328	4,74
Ağrı	67	29.611	28.963	75.888	2,62
Aksaray	52	47.680	47.680	225.165	4,72
Amasya	26	5.797	5.797	25.754	4,44
Ankara	148	88.170	88.170	408.700	4,64
Antalya	34	12.580	12.580	57.520	4,57
Balıkesir	51	7.912	7.912	46.895	5,93
Bayburt	28	7.417	7.327	26.343	3,60
Burdur	98	35.779	35.779	147.282	4,12
Bursa	89	29.965	29.965	221.033	7,38
Çankırı	24	7.097	7.097	24.681	3,48
Çorum	155	40.603	40.603	179.035	4,41
Denizli	100	37.304	37.304	149.719	4,01
Edirne	80	13.161	13.130	76.916	5,86
Elazığ	77	30.362	28.332	114.290	4,03
Erzincan	98	55.130	55.130	223.919	4,06
Erzurum	92	31.213	29.261	76.431	2,61
Eskişehir	205	158.057	158.057	754.893	4,78
Gaziantep	16	5.184	5.184	30.829	5,95
Gümüşhane	48	7.370	7.370	26.416	3,58
Kastamonu	215	55.137	55.137	203.397	3,69
Kırıkkale	43	12.908	12.908	49.557	3,84
Kırklareli	44	7.939	7.939	43.585	5,49
Konya	188	315.062	315.062	1.503.469	4,77
Kütahya	35	5.138	5.138	18.054	3,51
Malatya	56	13.480	13.224	57.453	4,34
Muş	88	77.625	75.325	235.567	3,13
Nevşehir	51	31.893	31.893	160.676	5,04
Niğde	28	24.956	24.956	87.676	3,51
Samsun	85	11.280	11.280	67.460	5,98
Sivas	76	23.996	23.996	98.154	4,09
Tekirdağ	54	8.310	8.310	50.316	6,05
Tokat	264	107.723	107.723	519.259	4,82
Uşak	39	8.830	8.830	32.107	3,64
Van	65	17.613	17.131	44.071	2,57
Yozgat	221	74.380	74.380	336.372	4,52
Toplam	3.679	1.873.088	1.864.849	8.355.121	4,48

Kaynak: <http://www.turkseker.gov.tr/FaaliyetRaporlari>

Şeker pancarı üretiminde 1999 yılından 2003 yılına doğru gelindikçe pancar şekeri sanayinde uygulanan üretim politikaları, Dünya Ticaret Örgütü ve IMF ye verilen taahhütler, pancar şekerinde kota uygulamaları vb. nedenlerden dolayı şeker pancarı ekim alanlarında ve üretiminde ciddi düşüşler yaşanmıştır.

Şeker fabrikalarının ekonomik olarak optimum çalışma süresi 140 gün olan pancar işleme kampanyasında yılda ortalama 2,5 milyon ton şeker üretilebilmektedir. Yıllık şeker tüketimi 1 750 000 tonu pancar şekeri, 350 000 tonu mısır dan elde edilen nişasta bazlı şekerler (NBS) olmak üzere 2,1 milyon ton civarındadır. Kişi başına şeker tüketimi ise 29 kg/yıl civarında olup, dünya ortalamasının üzerinde; AB ülkeleri ortalamasının (36 kg/yıl) altındadır. Küba yaklaşık 63 kg/yıl, İsrail 66 kg/yıl ile şeker tüketiminin en fazla olduğu ülkelerdir (Anonim 2004b).

Tarım sektörü, gerek uluslararası yükümlülükler, gerekse uygulanan politikalar ve verilen taahhütler sonucu, üretim fazlalığı gerekçe gösterilerek ekim alanları her yıl daraltılmıştır. Nişasta Bazlı Şeker üreticileri (NBS) grubunun 1990'lı yılların başından itibaren göstermiş olduğu hızlı büyüme pancar şekeri pazarını ve pancar üretimini olumsuz etkilemiş ve pancar şekeri pazarı daralmıştır.

3.3.4 İşletme Büyüklüğü ve Üretim Maliyeti

Türkiye'de şekerpancarı tarımı küçük arazilerde yapılmaktadır. Kamu ve özel şeker fabrikaları için 2003 yılında pancar üreten 459.710 çiftçi ailesinin 235.341'i (% 50'si) 5 dekarın altında, 137.190'ı (% 30'u) 5-10 dekar arasında pancar ekimi yapmıştır (Anonim 2004). Çiftçilerin 372.530'unun (% 80) pancar ekimi 10 dekarın altındadır (Çizelge 3.16). Diğer taraftan, 10 dekarın altındaki üretim birimleri, toplam üretim alanı içerisinde % 53.15'lik bir paya sahiptir. Çizelge 3.18 incelendiğinde ise; Türkiye'de çiftçi başına düşen ortalama ekim alanının, 2001'den itibaren, 1 hektarın altında ve Avrupa'nın önemli şekerpancarı üreticisi ülkelerinin çok altında olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.16 Şeker fabrikaları 2003 yılı ekim alanının sözleşme yapılan çiftçi sayısı ve tarla büyüklüğüne göre dağılımı.

İşletme Büyüklüğü	Çiftçi sayısı				Ekilen tarla büyüklüğü dağılımı (1000 da)			
	Kamu	Koop.	Özel	Toplam	Kamu	Koop.	Özel	Toplam
< 5 da	202 878	23 771	8 691	235 340	596,0	77,3	21,6	695,0
%	55,2	29,6	72,5	51,2	25,6	9,4	42,1	21,7
5-10 da	107 896	26 934	2 360	137 190	793,2	199,2	16,4	1008,8
%	29,4	33,6	19,7	29,9	34,0	24,2	31,9	31,5
10-20 da	46 509	21 539	858	68 906	645,2	304,6	11,3	961,0
%	12,7	26,8	7,2	15,0	27,7	37,0	22,0	30,0
20-30da	7 317	5 452	68	12 837	178,5	132,6	1,6	312,6
%	1,9	6,8	0,6	2,8	7,7	16,1	3,0	9,8
30-40da	1 755	1 606	11	3 372	60,1	55,6	0,4	116,1
%	0,5	2,0	0,1	0,7	2,6	6,8	0,7	3,6
40-50da	568	555	1	1 124	26,0	24,8	0,04	50,8
%	0,2	0,7	0,01	0,2	1,1	3,0	0,08	1,6
50-100da	466	421	1	888	28,0	25,8	0,05	0,05
%	0,1	0,5	0,01	0,2	1,2	3,1	0,1	0,1
>100 da	30	23	-	53	4,4	3,2	-	7,5
%	0,01	0,03	-	0,01	0,2	0,4	-	0,2
Toplam	367 419	80 301	11 990	459 710	2 331,3	823,1	51,3	3 205,7
	79,9	17,5	2,6	100	72,7	25,7	1,6	100

Kaynak: Şeker Ortak Piyasa Düzeni Alt Çalışma Grubu Raporu. Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2006, Cilt(2), 6-20

Çizelge 3.17 Bazı ülkelerin çiftçi başına düşen ş.pancar ekim alanı miktarı (ha/çiftçi)

Yıl	Türkiye	Almanya	İngiltere	Fransa	İspanya	İtalya
1998	1,02	6,15	18,68	13,78	4,93	3,10
1999	1,01	8,44	18,31	15,02	5,48	3,18
2000	1,00	8,57	18,20	14,25	5,58	3,09
2001	0,75	8,20	17,01	11,75	5,42	2,86
2002	0,76	8,63	17,60	12,78	4,91	3,19
2003	0,70	9,10	20,72	13,63	5,48	3,51

Kaynak: Şeker Ortak Piyasa Düzeni Alt Çalışma Grubu Raporu.

Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2006, Cilt(2), 6-20

Avrupa topluluğu içerisinde şeker üretimi ve ticareti çok katı kurallara göre yönetilmekte ve Şeker Pazar Organizasyonu (CMO) tarafından kontrol edilmektedir. Adı geçen organizasyon, yaptığı değerlendirmelerde, birlik içerisinde 30 ton/ha bir verim için, pancarın ekimden başlayarak, ilk silolandığı yere kadar olan üretim maliyetini 1.300-1.370 Euro/ha veya 43,3-45,7 Euro/ton olarak vermiştir. Bu maliyetlere pancar temizleme, yükleme, taşıma ve boşaltma masraflarının dahil olmadığı, verimin artmasına paralel olarak maliyetin de düşeceği ayrıca belirtilmiştir.

3.3.5 Pancar Tarımında Çiftçi Geliri

Ülkemizde şekerpancarı üretim alanları çok küçüktür. Bu durum üreticilerin modern tarım tekniklerini uygulamalarını ekonomik açıdan zorlaştırmaktadır. Modern tarım tekniklerinin uygulanamaması elde edilen ürünün verim ve kalitesini düşürmekte ve maliyetler artmaktadır. Şeker pancarı üretim maliyetleri, satış fiyatının ortalama 3/4' ü düzeyinde oluşmaktadır. Dolayısıyla pancar çiftçisinin geliri düşmekte, gelecek üretim dönemi de bundan etkilenmektedir.

Şeker pancarı üretim girdileri olan, tohum, gübreleme, mazot fiyatlarının fazla olması, şeker pancarı üretim maliyetini artırmaktadır. Bu durum çiftçinin karını düşürmektedir. Üretici emeğinin karşılığını alamadığından, daha az maliyetli ürünleri üretme yoluna gitmekte, şeker pancarı üretiminden vazgeçmektedir. Maliyeti düşürmek ve verimi artırmak için gerekli olan politik ve hukuki düzenlemelerin yapılması ülke ve çiftçinin refahı açısından önemlidir.

Çizelge 3.18 Yıllara Göre Ülkemizde Şeker Pancarı Alım Fiyatları

YILLAR	Pancar Alım Fiyatları (YTL/ton)
1999	27,00
2000	33,75
2001	50,00
2002	74,00
2003	88,31
2004	98,91
2005	99,00
2006	89,00
2007	90,00
2008	108,00

Kaynak: <http://www.pankobirlik.com.tr/istatistik/turkiye/1.jpg>

3.3.6 Şeker Sanayi Yan Ürünleri

Bir dekar alandan üretilen şeker pancarının (Türkiye Ort. 4.1 ton) fabrikada işlenmesi sonucu ortalama 550 Kg şeker, 160 kg melas elde edilmektedir. İçinde % 50 şeker ihtiva eden pekmez kıvamındaki melas; hamur mayası üretiminde, yem sanayinde, etil alkol üretiminde ve hayvan beslemede kullanılmaktadır.

Ayrıca günümüzde artan enerji ihtiyacı karşısında fosil kaynaklı yakıtlara bağımlılığın azaltılması ve kaynakların kısıtlı olması gibi nedenlerden dolayı, Kyoto protokolü'ne imza atan ülkelerde atmosfere sera gazı salınımlarının azaltılmasında en önemli yenilenebilir enerji kaynağı olarak pancar ve pancardan üretilen yakıt alkolü gündemde bulunmaktadır. Bu konuda büyük yatırımlar yapılmaya başlanmış olup dünya çapında üretimi hızla artmaktadır (Anonim 2006a).

Pankobirliğe bağlı olan Şeker Fabrikaları Avrupa Standartlarında üretim yapmakta, sıvı şeker ve bioetanol üretiminde öncülük etmekte ve modern teknolojiyi ülkemize taşımaktadır.

Çizelge 3.19 Dokuzuncu Plan (2007-2013) Döneminde Şeker Pancarı Beklentileri

Yıllar	Pancar Ekilen Alan (Bin Hektar)	Üretim (Bin Ton)	Pancar Şekeri Telebi*	Toplam Talep**	Pancar Şekeri Payı(%)
2007	331,0	13901	1960	2306	85
2008	338,3	14209	2003	2357	85
2009	345,8	14522	2048	2409	85
2010	353,2	14836	2092	2461	85
2011	361,0	15161	2138	2515	85
2012	368,9	15493	2185	2570	85
2013	376,9	15830	2232	2626	85

Çizelgeye göre 2008 yılından itibaren ekilen pancar alanı ve üretiminin, dolayısıyla pancar şekeri talebinin artacağı öngörülmektedir.

3.3.7 Şeker Pancarının Tarımsal Üretim ve Üreticilerin Kalkınmasındaki Önemi

Ekilebilir tarım arazilerinin sınırına gelineen ülkemizde, çiftçi gelirini daha fazla artırabilmenin ana koşulu, çiftçimizin sahip olduğu aile iş gücünden, tarım arazisinden ve hayvan varlığından en üst seviyede faydalanılmasıdır. Dolayısıyla tarım arazisi ve hayvan varlığı yetersiz olan ve her an kente göç edebilecek yapıdaki küçük tarım işletmelerinin gelir seviyelerinin yükseltilmesi gerekir (Anonim 2006a).

Şeker pancarı çiftçisi, ortalama 10 dekar şeker pancarı ekiminden elde ettiği 40 ton şeker pancarı ve 50 dekar buğday ekiminden elde edebildiği 17 ton buğday geliri ile yaşamını köyünde sürdürme mücadelesi vermektedir. Başka bir ifade ile şeker pancarı tarımı küçük aile işletmeleri tarafından yapılmakta, yoğun emek ve sermaye ağırlıklı olan pancar tarımında aile iş gücü değerlendirmektedir. 10 dekar şeker pancarı tarımı yan ürünleri olan pancar baş ve yaprağı, pancar küspesi (sözleşme gereği bedelsiz olarak verilmektedir) ve melasın hayvan besin değeri karşılığı 5 ton arpaya eşdeğer olup, hayvancılığın gelişmesine de önemli katkılar sağlamaktadır (Anonim 2006a).

3.3.8 Tarım ve Sanayiye Sağladığı İstihdam

Şeker pancarı tarım ve sanayinde 26 dekarda 1 çiftçi 1 yılda tam istihdam edilmektedir. Orta Anadolu da hibrit tohum kullanılarak yapılan mısır tarımında 200 dekarda Buğday tarımında ise 320 dekar sulu tarımda 1 çiftçi tam istihdam edilmektedir. Aile iş gücü kullanılarak yapılan pancar tarımında dekara toplam 80 saat iş gücü kullanılır. Şeker fabrikalarında daimi ve mevsimlik olarak 32 500 kişi çalışmakta, ayrıca bakım ve hasat dönemlerinde 200 bin mevsimlik tarım işçisine, yılda 100 gün süreli istihdam imkanı sağlanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde tarımda istihdam edilen nüfus % 5-10 arasında iken Türkiye’de bu oran % 35-40 civarındadır. Gelişmiş ülkelerdeki hazine desteğinin % 50’si tarıma ayrılırken, Türkiye’de pancar tarımında özel bir destek yapılmamaktadır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde kent nüfusu yoğunlaşması köyün iticiliğinden değil, kentin ve kentsel istihdam şartlarının çekiciliğinden kaynaklanırken, Türkiye’de bunun tam tersi durum söz konusudur.

Dolayısıyla kent ve kentsel istihdam imkânları artmayan bir Türkiye’de köydeki istihdamın büyük bir bölümünü sağlayan şeker pancarı ekim alanlarının daraltılması ile köyden kente göç daha da hızlanacaktır (Anonim 2006a).

3.3.9 Şeker Pancarı Tarımının Kırsal Kalkınmadaki Önemi

Şeker pancarı tarımında aile işgücü ve genellikle de kadın işgücü kullanılmaktadır. Bu sayede kadın nüfusu için istihdam yaratılmış olmaktadır.

Şeker pancarı tarımının çiftçiler açısından cazip ve tercih edilmesinin nedeni, aile işgücünün kullanılabilmesi, aile işgücünün paraya çevrilerek tarım işletmesine gelir sağlanmasıdır. Ayrıca yan ürünlerinin tamamı hayvan yemi olarak kullanılabilme özelliğine sahiptir ve bedeli pancar bedelinden kesilmek üzere nakdi ve aynı avans sağlanabilmektedir.

Türkiye’de geçimini pancardan sağlayan 450-500 bin çiftçi ailesi bulunmaktadır. Şeker fabrikalarında daimi ve mevsimlik olarak 32 500 civarında işçi çalışmaktadır. Şeker pancarı çiftçisi kendi imkanları ile 1 700 000 dekar kıraç tarım arazisini sulama suyuna kavuşturmuş ve bu da 1,7 milyon dekar sulu tarım ile tarımda 36 milyon saat ilave istihdam demektir.(Anonim 2006a).

Şeker pancarı tarımı uğraşı isteyen zorlu bir tarımdır. Bakım ve hasat dönemleri vardır. Bu dönemlerde 200 bin mevsimlik tarım işçisine, yılda 100 gün süreli istihdam imkanı sağlanmaktadır (Anonim 2006a).

Şeker pancarı, taşımacılık sektörüne pancar, pancar küspesi, şeker, melas, yakıt , kireçtaşı, alkol olarak 5.750 kg yük sağlamaktadır (Anonim 2006a).

Bir dekar şeker pancarının fotosentez sonucu havaya verdiği oksijen miktarı 6 kişinin bir yıllık ihtiyacını karşılayabilmektedir. Bir dekar şeker pancarının şeker fabrikasında işlenmesi süresince fosil kaynaklı yakıt kullanılırsa havaya verilen karbondioksit gazının 26 katı oksijeni, atık su ile oluşturulan kirliliğin arıtımı için ihtiyaç duyulan oksijenin 48 katını, fotosentez ile havaya vermektedir (Anonim 2006a).

Çizelge 3.20 Şeker Pancarı, Buğday Ve Mısırın Tarımda Sağladığı İstihdamın Karşılaştırılması

Bitki Adı	Türkiye Ortalaması Verim (kg/dekar)	Tarımda Sağlanan İstihdam (saat/dekar)	1 Saatlik İstihdam Sağlamanın Yatırım Maliyeti (milyon TL)	Tarımda Sağlanan İstihdam (milyar TL)
Buğday (*)	350	3	60	0,180
Mısır (**)	600	6	60	0,360
Şeker pancarı (***)	4000	80	60	4,800

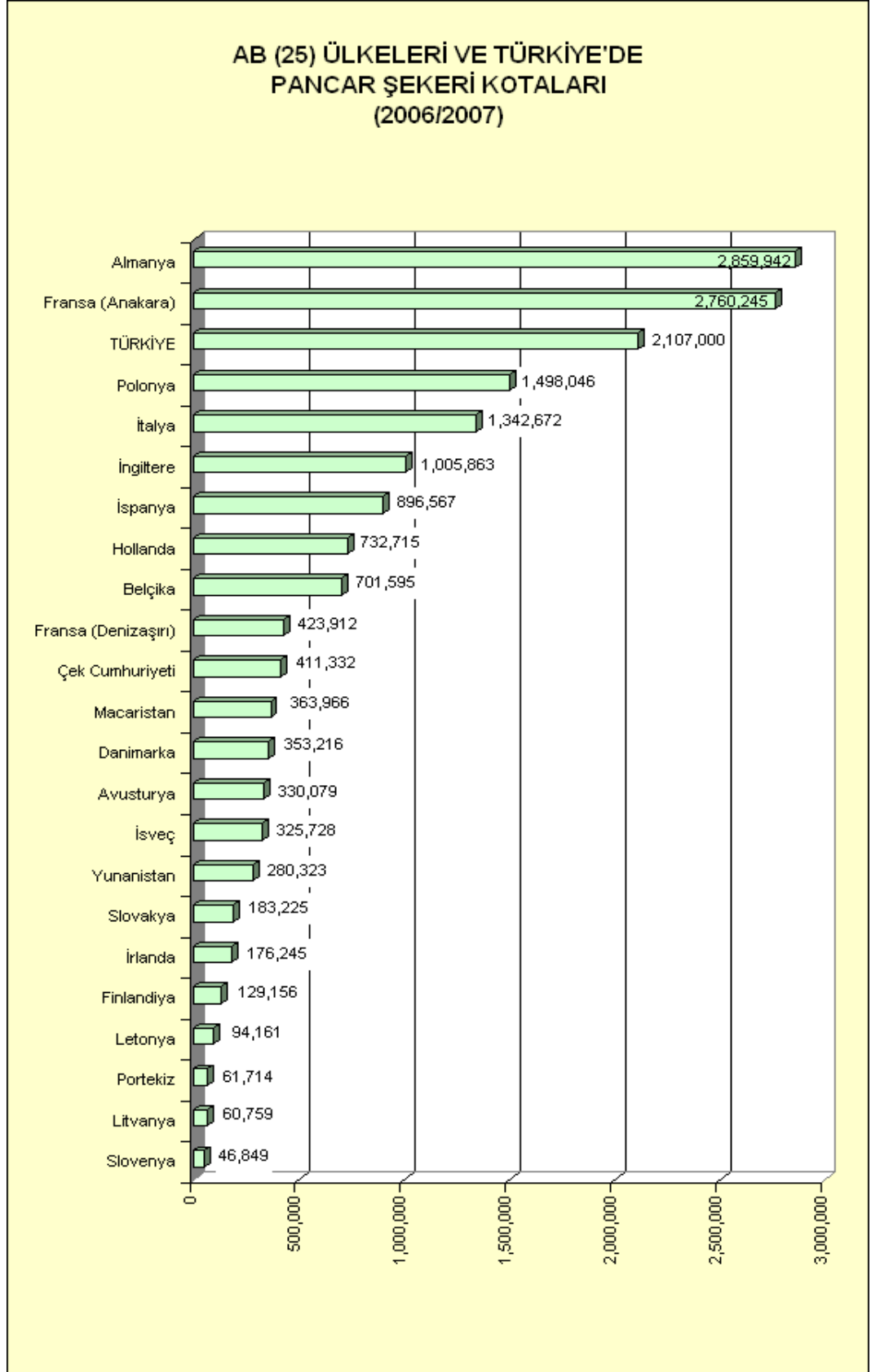
- (*) Buğday verimi şeker pancarı münavebe sahalarının verim rakamıdır
(**) Mısır verimi TİGEM (Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü) verim rakamıdır
(***) Aile iş gücü kullanılan şeker pancarı tarımı Mısır ve Buğdaya göre daha fazla istihdam yaratmaktadır.

3.3.10 AB Şeker Rejimi Reformu'nun Türkiye'ye Etkileri

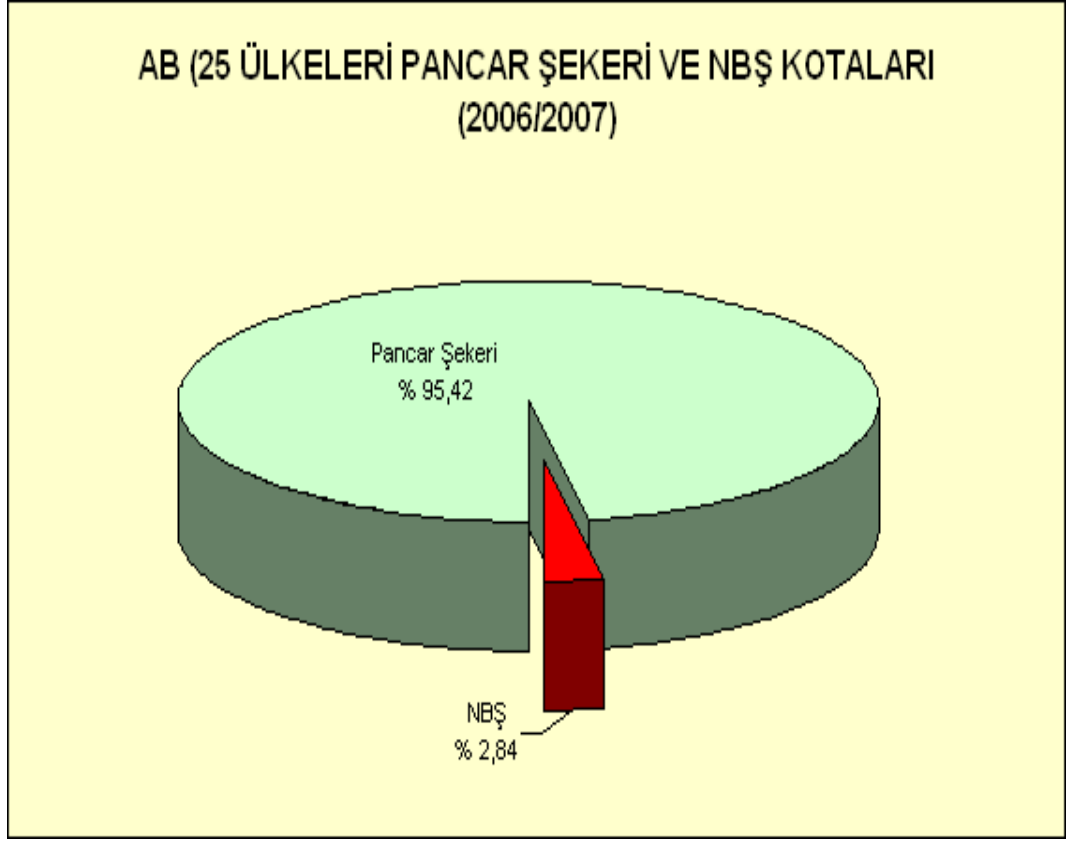
AB Şeker Reformunda yer alan kota, fiyat ve yeniden yapılandırma ile ilgili uygulamalar Türk şeker sektörünü de etkilemektedir. AB'de izoglikoza uygulanan kota % 2,84'dür. Ülkemizde toplam Nişasta Bazlı Şeker (NBS) kotası ise 4634 sayılı yasaya göre % 10 olarak kabul edilmiştir. AB şeker rejiminde şeker üretiminin fazla rekabetçi şartlara sahip olan ülkelere bırakılması yer almaktadır.

Bunun ülkemize etkisi AB'ne tam üyelik söz konusu olduğunda, verimliliği ve karlılığı düşük olan fabrikaların kapanması şeklinde olabilir. Bu konu ile ilgili olarak ülkemizin alması gereken önlemler, şeker pancarı ve şeker üretiminde verimlilik artırılarak maliyetlerin düşürülmesidir.

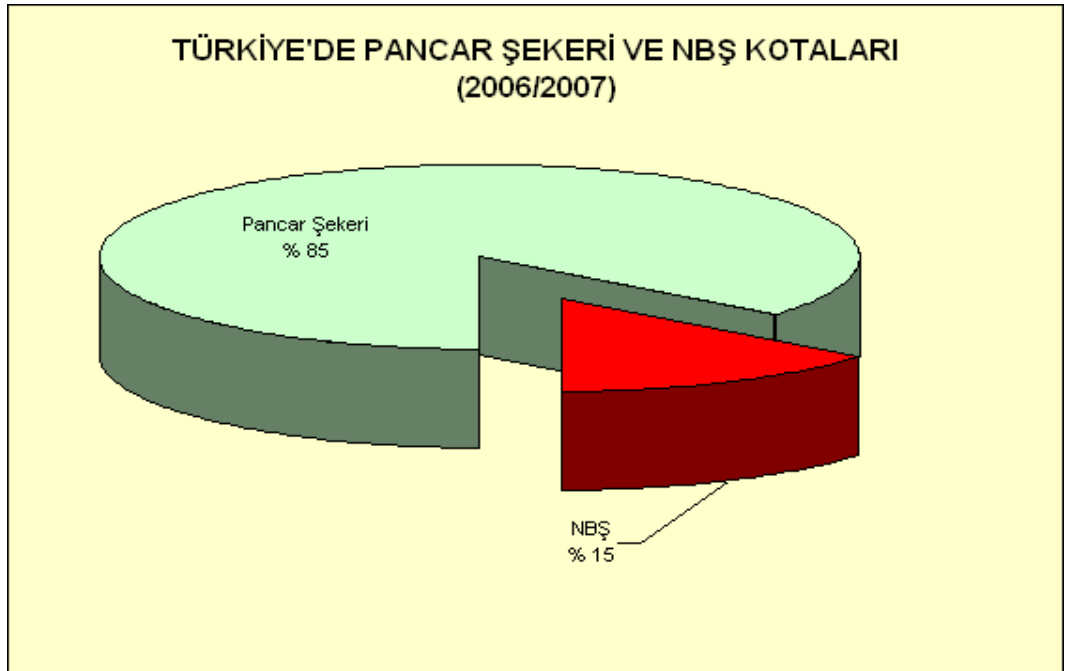
Grafik3.3 AB Ülkeleri ve Türkiye’de Pancar Şekeri Kotaları

Grafik 3.4 AB Ülkeleri Pancar Şekeri ve NBŞ Kotaları

Grafik 3.5 Türkiye’de Pancar Şekeri Ve NBŞ Kotaları

AB’de NBS kotası sadece %2,84 iken, ülkemizde %15 gibi çok yüksek bir seviyede olduğu grafik 3.4 ve grafik 3.5’te görülmektedir.

AB’nin pancar ve şeker fiyatlarına yönelik yeni düzenlemelerinde pancar fiyatlarında % 49, şeker fiyatlarında % 36 oranında indirim öngörülmektedir. Bu durumda sektörün devamlılığı açısından fabrikaların teknoloji ve ölçek büyüklüğü yönünden revize edilmesi ve üretim maliyetlerinin düşürülmesi konusunda tedbir alınması gerekmektedir.

AB Şeker Rejimi Reformunun bize olumlu yanı, Birliğe üye ülkelerin şeker pazarından çıkışı, coğrafi konumumuz itibarı ile şeker ticaretindeki şansımızı arttırma fırsatı verebilir. AB ve dünya şeker pancarı ve şeker kamışı üreten ülkelerin yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelme eğilimiyle şeker üretiminde azalma yaşanması sonucu oluşacak şeker arzındaki daralmayı ülkemiz üretimini, teknolojisini ve verimini artırarak değerlendirme şansı olabilir.

Şeker üretiminin azalması ve dünya şeker ticaretindeki payı %15 olan AB’nin pazardan çekilmesi ile dünya şeker piyasasında yaklaşık 3 - 4 milyon tonluk şeker açığı oluşacağı tahmin edilmektedir (Anonim 2007a).

Bu durumda Türkiye, coğrafi konumu itibara ile özellikle Orta Asya ve Ortadoğu pazarlarına olan yakınlığı ile son derece büyük bir avantaj elde edebilecektir.

Kamış şekeri üreticisi ülkelerin bu bölgelere olan uzaklığı, zaman, nakliye olanakları ve navlun ücretleri bakımından Türkiye açısından avantaj oluşturabilir. Bunun için gelişmeler yakından takip edilmeli, gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu avantajdan yararlanabilmek için, ülkemiz pancar ve şeker üretiminin korunması gerekmektedir. Şeker üretim maliyetleri, dünya şeker fiyatları ile rekabet edebilecek bir seviyeye getirilmedi. Maliyetlerin düşürülebilmesi için yapılması gereken pancar üretim maliyetlerini düşürmek ve fabrikaların modernize edilmesini sağlamaktır. Üreticinin pancar gelirlerinin zaman geçirmeden ödenmesi ve dolayısıyla çiftçinin üretimden vazgeçmemesi sağlanmalıdır.

AB, bioetanol üretimini pancar kotası kapsamı dışına çıkarmış bulunmaktadır. Pancar şekeri üreten fabrikalar kapasitelerini artırarak, geleceğin yakıtı olan bioetanol üretimine yönelmektedirler. Ülkemizde bu konuda Pankobirliğe ait olan, Çumra Entegre Tesisleri öncülük etmektedir. Diğer şeker fabrikalarına yapılacak ilave yatırımlar ile enerjide dışa bağımlılığın azaltılması mümkün olabilecektir.

Şeker fabrikalarının verimi artırılmalı ve fabrikalar teknolojik donanımlara sahip olmalıdır. Ülkemizde fabrikaların özelleştirilme konusu titizlikle ele alınmalı, Avrupa ve Dünya'daki üretim potansiyeli, üretimdeki yeri tehlikeye düşürülmemelidir.

Fabrikaların çoğu KİT statüsündedir. Bu fabrikaların özelleştirilmesi konusu gündeme geldiğinde, üreticilerin sahibi olduğu Pankobirliğe devredilmesi hem üreticilerimiz hem de ülkemiz açısından daha uygun olacaktır. ABD'de şeker fabrikalarının tamamı, AB'de ise %60'ı kooperatiflere aittir.

4. ŞEKER PANCARI TARIMININ TEMEL SORUNLARI

Şeker pancarı, ülkemizde en iyi örgütlenmiş çiftçi grubu tarafından ve sözleşmeli olarak üretimi yapılan yegane üründür. Gerek T.Ş.F.A.Ş' nin gerekse Pankobirlik'in bünyesinde araştırma birimleri ve Ziraat Mühendisleri istihdam edilmekte, üretimin her aşamasında üreticilere yardımcı olunmaktadır. Bu nedenle şekerpancari tarımında, yetiştiricilik açısından diğer bitkilere kıyasla çok daha az sorun yaşanmakta, karşılaşılan sorunlar da yeni, etkili ve bölgesel projelerle kısa sürelerde çözülmeye çalışılmaktadır. Bugün için şekerpancari sektörünün en önemli sorunları, yetiştiricilik açısından değil, etki alanı çok daha geniş ve derin olan yapısal, ekonomik ve siyasal sorunlardır.

4.1 Çeşit İslahı ve Tohumluk Üretiminde Dışa Bağımlılık

Yazları sıcak ve kurak, kışların soğuk ve yağışlı, yıllık yağışın düşük (400-500 mm) ve yıl içerisindeki dağılımının düzensiz olduğu ülkemizde, tarlada çıkış oranında düzensizlikler yaşanmaktadır. Bu nedenle, birim alanda yeterli bitki sayısının sağlanması için 8 cm sıra üzeri mesafeye ekim yapılmakta; bu da tohum sarfiyatımızı artırmakta ve ülkemiz tohumunda dışa bağımlı hale gelmektedir. Türkiye, 300 bin ha ekim alanı ve 1.200 ton civarındaki tohum ihtiyacı ile Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde en fazla şekerpancari tarımı yapan Almanya, Fransa ve Polonya gibi ülkelere daha fazla tohum kullanmaktadır. Bu kadar çok pancar tohumu kullanan bir ülkenin kendi ülkesine iyi adapte olabilecek çeşitler ıslah etmemesi ve dışa bağımlı kalması büyük bir sorundur (Anonim 2006a).

4.2 Şeker Üretim Maliyeti ve Fabrikaların Verimliliği

Dünya şeker borsa fiyatı 220-250 ABD Doları (USD)/ton seviyesindedir. Bu fiyatın oluşumunda, dünya şeker üretiminde % 77 ve şeker ticaretinde % 90 paya sahip olan şeker kamışı şekeri belirleyici rol oynamaktadır. Sadece şekerpancari üretiminin yapıldığı AB içerisinde, "CMO" tarafından, 2001/2002 - 2005/2006 üretim dönemleri arasındaki beyaz şeker fiyatı 63,19 Euro/100 kg; ham şeker fiyatı ise 52,37 Euro/100 kg olarak kararlaştırılmıştır (Anonim 2006a).

Aynı dönem için % 16 polar şeker içeren standart şekerpancarı için belirlenen fiyat 47,67 Euro/ton dur (Anonim 2006a).

2003 yılı verilerine göre; ülkemizde şeker üretim maliyetinde pancarın payı % 58, personele ödenen masrafların payı ise % 24 seviyesindedir. Şekerpancarı çiftçi üretim maliyeti, pancar satış fiyatının 3/4'ü seviyesindedir. Tüm dünyada şeker pancarı üreten ülkelerde olduğu gibi, şeker üretim maliyetinin, her koşulda kamış şekeri maliyetinin altına düşmesi ve pancar şekeri üreticilerinin kamış şekeri üreticileriyle ekonomik anlamda rekabet edebilmesi olanaksızdır (Anonim 2006a).

Bu durum sadece Türkiye için değil, şekerpancarından şeker üreten tüm ülkeler için geçerlidir. Ancak, şekerin stratejik bir ürün olması nedeniyle AB ülkelerinde şekerpancarı tarımı desteklerle sürdürülmektedir. Bu noktada en akılcı yol, şeker üretim maliyetini azaltıcı uygulamalarla maliyet ile satış fiyatı arasındaki aralığın genişletilmeye çalışılması olacaktır. Bu konuda da DTÖ'nün talepleri ile değil, ülke gerçekleri ile uyuşan doğru politikaların uygulanma zorunluluğu vardır (Anonim 2006a).

Çizelge 4.1 Türkiye ve bazı AB ülkelerinde yıllara göre fabrikası sayıları ve fabrikaların ortalama günlük işleme kapasiteleri

Ülkeler	Fabrika sayısı				Kapasite (fabrika/gün)			
	1991	1996	1999	2004	1991	1996	1999	2004
Avusturya	3	3	3	3	8.415	10.150	10.730	12.260
Belçika	11	9	8	8	7.620	8.980	8.780	10.160
Almanya	54	35	34	28	4.100	8.340	9.230	10.450
Danimarka	5	4	4	3	8.220	9.140	9.210	9.785
İspanya	24	20	15	13	4.340	5.400	7.000	7.850
Fransa	49	45	40	34	8.360	7.950	8.375	11.500
Finlandiya	4	3	3	2	4.050	5.415	5.355	6.315
İngiltere	12	9	9	6	6.080	7.720	7.915	9.650
İtalya	30	22	22	20	6.570	7.040	8.000	7.070
İrlanda	2	2	2	2	7.570	8.115	8.735	7.900
Hollanda	7	6	5	5	11.730	12.500	10.825	15.050
Türkiye	26	27	30	31	3.810	4.275	4.275	4.500

Ülkemizdeki duruma baktığımızda, faal olan toplam 33 şeker fabrikası içerisinde 10.000 ton/gün ve üzeri pancar işleme kapasitesine sahip Pankobirlik'e ait Konya ve Kayseri Şeker Fabrikaları ile 12.000 ton/gün işleme kapasitesine sahip Çumra Şeker Fabrikaları bulunmaktadır. T.Ş.F.A.Ş.'ye ait 6 fabrikanın nominal kapasitesi 6000 ton/gündür. Bir fabrikanın ise nominal kapasitesi 7000 ton/gündür. Diğer fabrikaların nominal kapasiteleri 1500 ton/gün ile 4500 ton/gün arasında değişmektedir. AB'de artık 5000 ton/gün kapasiteli fabrikaların bile rantabl sayılmadığı göz önüne alındığında bazı fabrikaların ekonomik kabul edilecek kapasitelere sahip olmadığı görülmektedir (Anonim 2006b).

Bu durumda verimli olmayan fabrikaların sayısı azaltılmalı veya yeni teknolojiye sahip, işleme kapasitesi yüksek fabrikalar haline getirilmelidir. Çizelge 4.1'e göre İngiltere, İspanya, İtalya, Almanya ve Fransa'da 1991-2004 arasında fabrika sayısı çok azalmış ama üretim kapasitesi çok artmıştır. Bu da verimlilikteki artışı ortaya koymaktadır. Bizde de Pankobirliğe ait fabrikalar ileri teknoloji ile verimli çalışmaktadır.

Kapasite yanında, fabrikalarımız yakıt tüketimi, işgücü kullanımı, şeker verimi gibi maliyet üzerine etkili olan diğer faktörler açısından da farklılıklar göstermektedir. Fabrikalarımızın yakıt oranları, Avrupa fabrikaları ile kıyaslandığında yüksek çıkmaktadır. Bu alanda fabrika otomasyonlarının yaygınlaştırılması film tipi buharlaştırıcılar, plakalı ısıtıcılar, sürekli pişirim aparatları, yüksek kapasiteli santrifüjler gibi yeni yatırımlara ihtiyaç vardır. Bu tür yatırımlar enerji ekonomisi sağladığı gibi, kalite ve işçilik açısından da tasarruf sağlayacaktır (Anonim 2006a).

Şeker maliyeti içinde 2003/2004 kampanya döneminde işçilik maliyeti % 23,66 olarak gerçekleşmiştir. Geçmişte uygulanan istihdam politikaları nedeniyle personel sayısı 1985 yılında 32 000'e kadar çıkmıştır. Bu sayı 2002 yılında 19 000'e kadar düşmüş; ancak, kalifiye eleman sayısı vasıfsız personele göre daha hızlı azalmıştır(Anonim 2006a).

Teknolojik gelişmeler paralelinde kalifiye eleman, özellikle mühendis ihtiyacı giderek artmaktadır. Fabrikaların şeker verimleri bazı Avrupa ülkelerindeki şeker verimleri ile kıyaslanabilir düzeydedir. Şeker verimi konusunda en önemli faktör pancarın içerdiği şeker oranıdır. Bu açıdan bakıldığında Orta Anadolu fabrikaları pancardaki şeker içeriği ve verim açısından öne çıkmaktadır (Anonim 2006a).

Diğer ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de şekerpancarından şeker üretim maliyeti ve verimliliği açısından önemli sorunlar bulunmaktadır. Ancak bu konuda hemen hemen tüm dünyada, pancardan şeker üretiminin devletler tarafından koruma altına alındığı ve çeşitli yollarla desteklendiği göz ardı edilmemelidir. Bu korumanın temelinde toplumsal politik ve stratejik tercihler vardır. Ülkemizde kurulan şeker fabrikalarının pek çoğunda (özellikle Erzincan, Erzurum, Muş, Erciş, Ağrı, Malatya, Elazığ ve Kars) bu tercihler göz önüne alınmış; ekolojik ve coğrafik koşullar nedeniyle kârlı çalışmalarının olanaksız olduğu bilinmekle birlikte, kırsal kesimde istihdam yaratılması, sağlıksız göçün yavaşlatılması, bölgesel kalkınmışlık farklarının azaltılması gibi toplumsal işlevleri de yerine getirmeleri hedeflenmiştir (Anonim 2006a).

Ülkemizde gübreye uygulanan KDV oranı %18'dir. Gübre kullanımı tarımda çok önemlidir. Türkiye'de hektar başına gübre kullanımı 83 kg iken, Bulgaristan'da 173 kg AB'de ortalama 250 kg'dir. Gübre bitkisel üretimde verimliliği % 40 oranında artırmaktadır. Uzmanlara göre yetersiz gübre kullanımından dolayı, şeker pancarında 8 milyar dolar üretim kaybı söz konusudur.

Gübredeki fiyat artışları nedeniyle üreticiler yeterince gübre kullanamamaktadır. 2007 yılında tüketilen gübre miktarında % 4 oranında azalma olmuştur (Anonim 2007a).

Tarımsal üretimi artırabilmek için gübreye uygulanan KDV oranını indirilmesi ve kırsal kalkınma politikalarına öncelik verilmesi gerekmektedir.

4.3 Nişasta Bazlı Şeker Sektöründeki Gelişmeler ve Etkileri

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde NBŞ için ortalama % 2'lik kota bulunurken, şekerpancarından şeker üretiminde birinci ve ikinci sırayı paylaşan ülkelere Fransa'da bu oran % 0.42, Almanya'da ise % 0.89'dur. AB ülkeleri de şekerpancarı tarımının sağladığı katma değer nedeniyle, daha ucuz olan NBŞ üretimine kota uygulayarak şekerpancarı tarımını teşvik etmektedir. Türkiye'de ise, AB normlarının aksine yeni Şeker Yasası ile bu kota % 10 olarak belirlenmiş; Bakanlar Kuruluna tanınan yetkinin NBŞ lehine kullanılmasıyla, son üç yıldır % 50 arttırılarak %15'e çıkarılmıştır. NBŞ üretiminde ana hammadde mısırdır. Türkiye'nin yıllık mısır üretimi 2 milyon ton ve tüketimi ise 3 milyon ton' un üzerindedir. Yani Türkiye mısır açığını kapatmak için her yıl 1-1.5 milyon ton mısır ithal etmek zorundadır. Bu ithalatın büyük bölümü de Arjantin ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi aktarma genli mısır üreten ülkelere yapılmaktadır. AB ülkelerinde aktarma genli ürünler üzerinde hassasiyetle durulurken, Türkiye'de aktarma genli ürünlerin sağlık, çevre ve tarım açısından oluşturacağı tehlikeler konusunda yeterli bir çalışma yoktur. Ayrıca ülkemizde ithal edilen ürünlerin G.D.O (Genetiği Değiştirilmiş Organizma) olup olmadığını tespit edebilecek sistemde yoktur(Anonim 2006a).

NBŞ üretimi ile Şekerpancarından şeker üretimi birbirlerini ters yönde etkilemektedir. Başka bir deyişle, birinin artması diğerinin azalması anlamına gelmektedir. Ne yazık ki NBŞ kotalarında yaşanan bu artışlar şekerpancarı ekim alanlarını daraltmakta, pancar çiftçisini, şeker fabrikalarını ve çalışanlarını olumsuz etkilemektedir. Türkiye'deki iklim koşulları, Şekerpancarı üretiminin yanında mısır üretimi için de uygundur.

Mısır için Türkiye'nin pek çok bölgesinde, yılda bir ürün ve bazı bölgelerde yılda iki ürün almak mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli konu Şekerpancarı tarımı için uygun olmayan; ancak, mısır tarımı için çok uygun olan Adapazarı, Alpullu, Çarşamba ve Susurluk Şeker Fabrikalarının ekim alanlarında, pancar üretimi yerine mısır üretilmesi ve ayrıca Şekerpancarı tarımında uygulanan dörtlü münavebeye mısıra da dahil ederek, ülke ihtiyacı olan NBŞ ve türevlerinin yerli olarak üretilen mısırla karşılanmasıdır(Anonim 2008b).

Böylece hem yerli üretici ve yerli sanayi kazanacak, hem de transgenik ürünlerin uzun dönemde oluşturacağı olumsuzlukların önlenmesi mümkün olacaktır (Anonim 2008b).

AB'de şekerlere yüksek koruma tedbirleri alınmıştır. AB'de beyaz şeker ithalatında 419 Avro/ton sabit vergi uygulanmaktadır. Eğer buda yeterli olmazsa, Özel Koruma Önlemi adı altında ve dış fiyatı iç fiyata eşitleyen ek bir vergi uygulanmaktadır. Görüldüğü gibi, AB'de iç piyasa son derece sıkı tedbirlerle korunmaktadır (Anonim 2008b).

Şeker üretim maliyetinin %60-65'ini oluşturan mazot, gübre, tohum, elektrik, sulama gibi girdiler için çiftçilerimiz AB üreticilerinden 2,5-3 kat kadar daha fazla bedel ödemek zorunda kalmaktadırlar (Anonim 2008b).

Bazı şeker fabrikalarının toprağı verimli olmayan bölgelerde kurulması nedeniyle o bölgede yetişen şeker pancarı polar oranı düşük olmaktadır (Anonim 2008b).

4.4 Kaçak Şeker Girişi

Sektörün en önemli sorunlarından birisi de ülkeye sınır ticareti yoluyla "kaçak şeker girişi" ve tam olarak ne kadar ithal edildiği bilinmeyen "kimyasal tatlandırıcılar" dır. Ülkemizde ilaç vb. sanayilerde kullanılması gereken kimyasal tatlandırıcı ihtiyacı 1 ton olmasına karşın, 2003 yılında ithalatı yapılan ve sakaroz kökenli şekerin de kullanıldığı sanayilerde kullanılan tatlandırıcı miktarı 8 ton'dur. Pancar şekerine göre tatlandırma oranı 10 ila 20.000 kat daha fazla olan bu tür sentetik tatlandırıcıların pancar şekeri eşdeğeri ortalaması 600 bin tondur. 600 bin ton pancar şekeri için 4 milyon 320 bin ton pancar üretilmesi gerekmektedir. Bu da 1 milyon 75 bin dekar alanda pancar yetiştirilememesi, 110 bin çiftçinin pancar ekememesi, 6 adet orta ölçekli fabrikanın kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalarak 6.000 çalışanın işinden olması anlamına gelmektedir (Anonim 2006a).

Şeker Pancarı tarımı doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olduğu pek çok sektöre (Gıda, Alkol, Kimya, Hayvancılık, Taşıma, Enerji vb.) ve bu sektörlerin alt ve yan kollarına önemli ölçüde katma değer yaratan bir bitkinin ve sanayisinin yaşatılması ulusal menfaatlerimizin ve geniş üretici kitlesinin hak ve çıkarlarıyla doğrudan ilgilidir. Şekerde dışa bağımlılığı önleyerek döviz kaybının engellenmesinden başka; ekolojiye ve karbondioksit tüketerek atmosfere katkılarından dolayı, yakın gelecekte Kyoto protokolü gereği emisyon ticaretinden ülkemize döviz kazandıracak olması, insan sağlığı, gıda güvenliği ve eko sisteme katkıları açısından göz ardı edilmemelidir (Anonim 2006a).

Şeker Kurumu 2007 yılı Kasım ayında kaçak şekerle mücadele çalışması başlatmıştır. Kaçak olduğu şüphesi bulunan şekerden şeker kurumuna numune gönderilmesi halinde şekerin menşei analiz yöntemi ile tespit edilebilmektedir.

5. ŞEKER PİYASASINDA PANKOBİRLİK

5.1 Şeker Pancarında Örgütlenme

Ülkemizde şekerpancarı tarımın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Türkiye’de 64 ilde, 5.877 köyde yaklaşık 500 bin çiftçi ailesi tarafından şeker pancarı tarımı yapılmaktadır. Şeker pancarı, tarım ve endüstri kesiminde geniş istihdam olanağı sağlama özelliğine sahiptir. Bu özelliği ile şeker pancarı tarımı, üreticilerin yanı sıra, şeker sanayinde ve alt sektör çalışanları ve aileleriyle birlikte bir çok insanı yakından ilgilendirmektedir(Anonim 2008c).

Ülkemizde tarım kesiminde üretici örgütlenme düzeyi en yüksek olan üretim dalı şekerpancarıdır. Şekerpancarı, TŞFAŞ ile yapılan bir sözleşme ve bu sözleşmenin kurallarına göre üretilebilmektedir. Bu sözleşme her iki taraf için de çeşitli faydalar sağlamakta ve çiftçiler ürünlerinin tamamı için satış garantisi elde etmektedirler. TŞFAŞ de üretime hakim olarak risk ve belirsizlik koşullarından etkilenmeden şeker hammaddesini garanti altına almaktadır. Bu sözleşme ile üreticiler, sözleşmede belirtilen alanlarda ekim nöbeti uygulamayı ve teknik koşullara uygun olarak ürünü yetiştirmeyi, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen fiyatla satmayı kabul etmiş olmaktadır.

En az 5, en fazla 30 çiftçiden oluşan grup birbirlerine kefil olmak koşuluyla (müteselsil sorumlulukla) sözleşme yapmaktadırlar. Ancak sözleşmenin 5. maddesine göre tek bir üretici de sözleşme yapabilmektedir. Bir grup oluşturarak sözleşme yapmak ve buna göre üretimi gerçekleştirmek üreticiler arasında örgütlenme bilincini geliştirmektedir.

Ülkemizde şekerpancarı tarımında TŞFAŞ yanında, Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifleri de faaliyet göstermektedir. Bu kooperatif, 1951 yılında TŞFAŞ önderliğinde kurulmuştur (Anonim 2007c).

Ana amacı, pancar ekicilerini örgütlemek, tarımsal girdi ve çiftçilerin temel ihtiyacı olan tüm madde ve malzemeleri temin etmek ve ortakların tarımsal ürünlerini en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlamaktır. Türkiye’de tarımsal amaçlı kooperatifler içinde Pancar Ekicileri Kooperatifleri ortak sayısı bakımından önemli kooperatiflerden biridir.

Ülkemizde kurulmuş tarımsal amaçlı kooperatifler içerisinde Pankobirliğin 28 kooperatifi ve 1 milyon 446 bine ulaşan ortak sayısı ile Pankobirlik tüm pancar üreticilerini kapsamaktadır. 1951 yılında Türkiye Şeker Sanayi’nin genişletilmesi konusunda alınan kararların uygulamaya konması ile Pancar ekicilerinin kooperatifler halinde örgütlenmesi aynı döneme rastlamaktadır. Fabrikaların kurulması için bütün yurt genelindeki küçük ölçekli işletme sahipleri gerekli sermayenin oluşumu için bir araya gelmişlerdir. Çiftçiler 250–300 kişilik gruplar halinde bir araya gelerek Kocaeli Pancar Ekicileri Kooperatifini kurmuşlardır(Anonim 2008c).

Kooperatifleşme yolunda atılan bu ilk adımla çiftçiler örgütlenmeye başlamıştır. Çiftçiler Kooperatif halinde şirket sermayesine sahip olarak diğer şeker fabrikalarının kuruluşlarında da yapıcı rol oynamışlardır. Özelleştirmenin gündemde olduğu şu günlerde bu örnek, özelleştirme yapılırken üreticinin de yapılanma içinde yer almasının önemini göstermektedir.

1951 yılında kurulan Adapazarı Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifini; yine aynı yıl kurulan Eskişehir, Amasya, Turhal, 1952 yılında; Kütahya, Akşehir-İlgın, Uşak, Alpullu, Konya 1953 yılında; Kayseri, Burdur-Isparta, Balıkesir-Bursa, Erzurum, Erzincan, 1954 yılında, Elazığ, Malatya 1962 yılında; Ankara, 1963 yılında; Kastamonu, 1969 yılında Dinar Kooperatifinin kuruluşları izlemiştir. Kooperatifler 1972 yılında ise 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu gereğince kooperatiflerinin üst kuruluşu olan ‘Pankobirlik’i kurmuşlardır(Anonim 2008c).

Pankobirlik'in kurulmasıyla kooperatifler yeni bir döneme girmiş, daha sonra yeni şeker fabrikalarının faaliyete geçmelerine paralel olarak da 1980 yılında Afyon, 1983 yılında Muş, 1984 yılında Bor, 1985 yılında Ağrı, 1986 yılında Elbistan, 1990 yılında Samsun, Çorum ve Ereğli, 1991 yılında Erciş, 2000 yılında ise Sivas, Yozgat ve Kırşehir Pancar Kooperatifleri kurulmuş ve sayıları 31'e ulaşmıştır(Anonim 2008c).

5.2 Pankobirliğin Amacı ve Çalışma Konuları

Pankobirlik tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Kooperatifçilik hareketinin etkili bir şekilde gelişebilmesi ve kendisinden beklenen sosyal ve ekonomik verimliliği sağlayabilmesi için kooperatiflerin üst örgütlenmesini tamamlaması gerekmektedir. Böylece birim kooperatifler, tek başına başaramayacakları önemli teşebbüslere girişebilmektedirler(Anonim 2008c).

Kooperatifçiliğin geliştiği tüm ülkelerde bu örgütlenme biçimi 19. yüzyılda tamamlanmıştır. Bu ülkeler, örgütlenmeyi uluslararası hatta kıtalararası seviyeye çıkarmışlar ve kooperatifçilik konusunda bilgi alış verişinde ve karşılıklı yardım ve dayanışma içinde bulunmaktadırlar(Anonim 2008c).

Ülkemizde ise bu sürecin, 1969 yılında 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu yürürlüğe girmesiyle başladığı görülmektedir. Bu tarihe kadar kooperatiflerin üst örgütlenmesi konusunda herhangi bir gelişme olmamasının nedeni, yürürlükteki mevzuatın uygun olmamasından kaynaklanmaktadır. Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birlik kurmak amacıyla, Alman Raiffeisen Birliği Teftiş Kurulu Başkanı Dr. Ferdinand Schmidt'i Türkiye'ye davet edilmiş ve gerekli tavsiyeleri alınarak 31.03.1972 tarihinde Pankobirliği kurmuşlardır. Pankobirlik'in kurulmasıyla kooperatifler yeni bir döneme girmiştir(Anonim 2008c).

5.3 Pankobirliğin İştirakleri

Pankobirlik; ortaklarının menfaatleri doğrultusunda dünyadaki gelişmeleri

takip etmek ve onların temsili amacıyla, kuruluşundan bugüne kooperatifçilik ve şeker sektörü ile ilgili uluslararası kuruluşlarla ilişkilerini devam ettirmekte, gerekli gördüğü kurum ve kuruluşlara üye olmaktadır.

Bu kuruluşlar;

ICA “Uluslararası Kooperatifler Birliği”

IRU “Uluslararası Reiffeisen Kooperatifler Birliği”

CIRIEC “Uluslararası Kamu, Sosyal ve Kooperatif Ekonomisi Araştırma Ve Danışma Merkezi”

CIBE “Uluslararası Avrupa Pancar Üreticileri Konfederasyonu”

WABCG “Dünya Kamış ve Pancar Üreticileri Birliği” (Anonim 2008c).

5.4 Kooperatif Şeker Fabrikaları

Hissenin tamamının veya büyük bir kısmının Pankobirliğe ait olduğu şeker fabrikaları şunlardır:

1-Adapazarı Şeker Fabrikası Anonim Şirketi

2-Amasya Şeker Fabrikası Anonim Şirketi

3-Kayseri Şeker Fabrikası Anonim Şirketi

4-Boğazlıyan Şeker Fabrikası

5-Konya Şeker Fabrikası Anonim Şirketi

6- Çumra Şeker Fabrikası

7-Kütahya Şeker Fabrikası Anonim Şirketi

- **Adapazarı Şeker Fabrikası Anonim Şirketi**

Çizelge 5.1 Adapazarı Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin Hisse Dağılımı

HİSSEDARLAR	TAAHHÜT YTL	ÖDENEN YTL	İŞTİRAK ORANI
Amasya Şek. Fab. A.Ş.	868.029,52	868.029,52	% 0,47
Pancak Ekicileri Koop.	184.126.111,00	184.126.111,00	% 99,53
Diğer Ortaklar	5.860,00	5.860,00	% 0,00
GENEL TOPLAM	185.000.000,00	185.000.000,00	% 100,0

Kaynak:<http://www.pankobirlik>

1953 şeker üretimine başlayan fabrika, 1994 yılı başına kadar Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin iştiraki olarak faaliyetini sürdürmüştür. Marmara depreminde fabrikanın bazı ünite ve tesislerinde ağır derecede hasar meydana geldiğinden fabrika 7 yıl çalışmamış, 2006 yılında özelleştirme idaresinden kamuya ait hisseleri Adapazarı Pancar Kooperatifi satın alarak yapılan bakım ve yenileme çalışmaları neticesinde tekrar faaliyete başlamıştır. Kuruluş döneminde 1.600 ton pancar işleme kapasitesinde olan fabrika; 1961 yılında 3000 tona, 1981 yılında ise 6.000 tona tevsi edilmiştir. Adapazarı şeker fabrikası 2007/2008 Kampanyasında 286.500 ton pancar işleyerek 27.929 ton şeker üretmiştir (Anonim 2009).

- **Amasya Şeker Fabrikası Anonim Şirketi**

Çizelge 5.2 Amasya Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin Hisse Dağılımı

HİSSEDARLAR	TAAHHÜT YTL	ÖDENEN YTL	İŞTİRAK ORANI
Şekerbank T.A.Ş.	1.721.045,00	1.721.045,00	% 4,00
Pancak Ekicileri Koop.	41.278.439,00	41.278.439,00	% 96,00
Diğer Ortaklar	516,00	516,00	% 0,00
GENEL TOPLAM	43.000.000,00	43.000.000,00	% 100,0

Kaynak:<http://www.pankobirlik>

Fabrika, Turhal, Amasya ve civarı Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifleri, Türkiye İş Bankası, Ziraat Bankası ve Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin

ortaklıkları ile her biri 1,000.- TL. olan 10.000 hissenin meydana getirdiği 10.000.0000.-TL. sermaye ile kurulmuştur. Amasya Şeker Fabrikası A.Ş.'nin 13.09.1953'te temeli atılmış, 11.09.1954 tarihinde işletmeye açılmıştır. Turhal ve Amasya Pancar Ekicileri Kooperatifleri tarafından alınmasıyla pancar çiftçileri Kooperatifler yoluyla Şirketin %75 hissesine sahip olmuştur. Modern teknoloji ile donanımlı olan fabrikada 2007/2008 kampanya döneminde 329.000 ton pancar işleyerek 37.450 ton şeker üretilmiştir (Anonim 2009).

- **Kayseri Şeker Fabrikası Anonim Şirketi**

Çizelge 5.3 Kayseri Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin Hisse Dağılımı

HİSSEDARLAR	TAAHHÜT YTL	ÖDENEN YTL	İŞTİRAK ORANI
Özelleştirme İdaresi	15.998.888,73	15.998.888,73	% 10,00
Konya Şek. Fab. A.Ş.	1.000.245,46	1.000.245,46	% 0,63
Amasya Şek. Fab. A.Ş.	314,93	314,93	% 0,00
Beta Ziraat ve Tic. A.Ş.	157,46	157,46	% 0,00
Pancar Motor A.Ş.	157,46	157,46	% 0,00
Pankobirlik	8.572.150,89	8.572.150,89	% 5,36
Pancar Ekicileri Koop.	134.428.085,07	134.428.085,07	% 84,02
GENEL TOPLAM	160.000.000,00	160.000.000,00	% 100,0

Kaynak:<http://www.pankobirlik>

Bakanlar Kurulunun 26/11/1954 tarih ve 4/4019 sayılı kararı ile Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre Kayseri Şeker Fabrikası Anonim Şirketi adı altında tamamen özel bir şirket olarak kurulmuş ve faaliyete başlamıştır. Şirketin sermayesinin % 10'u, sermayesinin tamamı devlete ait olan Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'ne, geri kalan %90' ı ise Pankobirlik ve 21 pancar kooperatifine aittir. Kayseri şeker fabrikasında, 11.000 ton nominal işleme kapasitesi ile 2007/2008 Kampanyasında 958.000 ton pancar işleyerek 140.784 ton şeker üretilmiştir(Anonim 2009).

- **Boğazlıyan Şeker Fabrikası**

Boğazlıyan Şeker Fabrikası,Kayseri Şeker Fabrikası bünyesinde şeker fabrikasıdır. Boğazlıyan Şeker Fabrikasında 2007/2008 döneminde 58 gün süren kampanyasında 552.000 ton pancar işlenmiş, 81.676 ton şeker üretilmiştir (Anonim2009).

- **Konya Şeker Fabrikası Anonim Şirketi**

Çizelge 5.4 Konya Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin Hisse Dağılımı

HİSSEDARLAR	TAAHHÜT YTL	ÖDENEN YTL	İŞTİRAK ORANI
Pankobirlik	3.757.558,00	3.757.558,00	% 0,89
Pancar Ekicileri Koop.	183.328.348,00	183.328.348,00	% 43,65
Şekerbank Per. Mun. San.	4.549.753,00	4.549.753,00	% 1,08
Konya Şeker Holding A.Ş	228.340.725,00	228.340.725,00	% 54,37
Diğer Hissedarlar	23.616,00	23.616,00	% 0,01
GENEL TOPLAM	420.000.000,00	420.000.000,00	% 100,0

Kaynak:<http://www.pankobirlik>

Şirket, Konya,Eskişehir,Akşehir,Ilgın ve Civarı Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifleri, Konya Sınai Kalkınma A.Ş. ve Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.nin ortaklıkları ile her biri 1000 TL olan 10,000 hissenin meydana getirdiği 10,000,000.- sermaye ile kurulmuştur. Şirketin İkinci şeker fabrikası olan Çumra Şeker Fabrikasının temeli 27 Eylül 2003'te atılmıştır. Bir yıla yakın bir sürede tamamlanan 12,000-14,500 ton/gün pancar işleme kapasiteli Çumra Şeker Fabrikası 25 Eylül 2004 tarihinde işletmeye açılmıştır. Fabrika 2005/2006 döneminde pancar işleme kampanyasını başarı ile gerçekleştirmiştir. Çumra Şekere entegre olabilecek yeni tesislerin kurulmasına devam edilmiş ve ilk sırada yıllık kapasitesi 50,000 ton olan Sıvı Şeker Tesisi kurulmuştur. Sıvı Şeker Tesisi Mayıs 2005 sonunda üretime başlamıştır.Tesisin kapasitesi 2007 yılında yeni yatırımla iki katına çıkarılmış ve yılda 100.000 ton sıvı şeker üretecek kapasiteye ulaşmıştır(Anonim 2009).

- **Çumra Şeker Fabrikası**

Konya Şeker Fabrikası Anonim Şirketi, Çumra Şeker Tesislerinde 80.000.000 litre/yıl üretim kapasitesi olan Bioetanol Fabrikasını tamamlayarak deneme üretimini Ağustos 2007 tarihinde yapmıştır. Konya Şeker Fabrikası 2007/2008 kampanya döneminde 1.136.300 ton pancar işleyerek, 168.250 ton kristal şeker ile 43.741 ton melas üretmiştir(Anonim 2009).

- **Kütahya Şeker Fabrikası Anonim Şirketi**

Çizelge 5.5 Kütahya Şeker Fabrikası Anonim Şirketinin Hisse Dağılımı

HİSSEDARLAR	TAAHHÜT YTL	ÖDENEN YTL	İŞTİRAK ORANI
Pancar Ekicileri Koop.	7.674.938,00	7.674.938,00	% 16,68
Diğer Hissedarlar	38.325.062,00	38.325.062,00	% 83,32
GENEL TOPLAM	46.000.000,00	46.000.000,00	% 100,0

Kaynak:<http://www.pankobirlik>

İnşaat ve montajı Türk Şeker Fabrikaları A.Ş.'ne ait olan fabrika 04.03.1953 tarihinde 8.000.000 TL. sermaye ile 75 ha üzerine 3830 m2 kapalı alana kurulmuştur. Türk Şeker Fabrikaları A.Ş Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir "Bağlı Ortaklık" statüsünde üretim hayatına başlamıştır. 14 Eylül 1953 tarihinde temel atılmış 4 Kasım 1954 günü işletmeye açılmıştır(Anonim 2009).

Kuruluş kapasitesi 800 ton/gün olan fabrika, 1973 yılında revize edilerek kapasitesi 1700 ton/gün'e çıkarılmıştır. Bugün ise kapasite 1900 ton/gün olmuştur. Her yıl 9.000–12.000 çiftçiye sözleşmeli olarak 60.000–70.000 da pancar ekimi yaptırılmakta, 200.000–240.000 ton pancar elde edilmekte ve 30.000–50.000 ton kristal şeker üretimi yapılmaktadır(Anonim 2009).

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin bir Bağlı Ortaklığı halinde faaliyet göstermekte olan fabrika 27.06.2003 tarih ve 2003/40 sayılı Özelleştirme Yüksek

Kurulu kararı uyarınca Özelleştirme İdaresi'ne devredilmiş, 08.10.2004 tarihinde ise % 28 hissesi Torunlar Gıda Sanayi Ticaret A.Ş.'ye, % 28 hissesi Kiler Grubu'na devredilmek suretiyle özelleştirilmiştir. Kütahya Şeker Fabrikası A.Ş., çoğunluk hissesi devlete ait iken özelleştirilen ilk şeker fabrikası olma niteliğine sahiptir (Anonim 2009).

Ülkemizde faaliyet gösteren şeker fabrikası sayısı 33'tür. Bunlardan 25'i kamuya ait 8'i ise özeldir. Dünya ile rekabet edebileceğimiz tek tarımsal ürün şeker pancarıdır. Ülkemizde şeker pancarı tarımı, sanayisi, yan ve alt sanayi dalları ile birlikte ülke GSMH'sına yaklaşık 3 milyar dolar katma değer sağlamaktadır. Ülkemizde 2000-2007 dönemini kapsayan pancar ekimi, üretilen pancar ve şeker durumu sektörde faaliyet gösteren kesimlere göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Çizelge 5.6 Türkiye'de Özel ve Kamu Fabrikalarının Pancar Verimleri (Kg/Da)

YILLAR	KOOP.FABRİKALARI	T.Ş.F.A.Ş.
2000	5.112	4.443
2001	3.394	3.529
2002	4.960	4.281
2003	3.950	3.917
2004	4.504	4.207
2005	4.904	4.330
2006	5.093	4.360
2007	4.559	4.023

Kaynak: <http://www.pankobirlik>

Pankobirlik sahip olduğu ileri teknoloji ile çalışan az sayıdaki fabrikaları ile T.Ş.F.A.Ş.'ne ait fabrikalardan daha verimli oldukları Çizelge 5.1'de görülmektedir.

Çizelge 5.7 Pancar Üretim Miktarları (Ton)

FABRİKALAR	2002	2003	2004	2005	2006	2007
KOOP.TOPLAM	4.631.003	3.627.180	4.224.746	5.352.156	5.358.779	7.495.410
TŞFAŞ+Özel	11.892.163	8.948.838	9.527.962	9.603.321	9.395.000	7.495.410
Genel Toplam	16.523.166	12.576.018	13.752.708	14.955.477	14.753.779	12.557.148

Kaynak: <http://www.pankobirlik>

Kooperatif fabrikalarının, şeker pancarı üretim sektöründe 2003 yılı itibarıyla % 27,5 gibi önemli bir paya sahip ve birim alanda kamu fabrikalarına göre daha verimli üretim yaptığı Çizelge 5.1 ve Çizelge 5.2'de görülmektedir. Çumra Şeker Fabrikasının devreye girmesi ile bu rakam % 33'ler seviyesine

ulaşmıştır. Türkiye toplam pancar şekeri sanayi yatırım miktarı 4 milyar dolardır (Anonim 2006b). 2007 yılı verilerine göre Kooperatif fabrikalarının toplam şeker pancarı üretimi içindeki payı %50'dir. Pankobirliğe bağlı olan Şeker Fabrikaları Avrupa Standartlarında üretim yapmakta sıvı şeker ve bioetanol üretiminde öncülük etmekte ve modern teknolojiyi ülkemize taşımaktadır.

Çizelge 5.8 AB Ülkelerinde Tarım Kooperatiflerinin Pazar Payları

Ülkeler	Koop Sayısı	Ortak Say.(bin)	Pazar Payları(100)					
			Süt	Tahıl	Et	Mey.Seb.	Diğer	Girdi
Avusturya	1074	344.4	94	65	20	Ş.Pan.:100		
Belçika	300	50	50		20	70		40
Danimarka	47	137.4	95		Domuz:96 Sığır: 66			Yem:87 Gübre:64
Almanya	4044	2957	70		30	Meyve:40	Şarap:40	50
Yunanistan	6330	738.6	20	49			Şarap:50 Pamuk:20	
Finlandiya	69	234	96		69		Yumurta:50 Orman:33	41
Fransa	3700	1100	49	74	34		Şeker:28 Suni toh:98	Yem:45
İrlanda	122	185.6	97	65	Domuz: 70		Hay.ıslah:100 Toptancı:64	Yem:65
İtalya	6486	898.8	38	17	Sığır: 15	Meyve:41 Sebze:13	Şeker:7 Tütün:30	
Hollanda	98000	245.6	82	Patates Niş:100	Sığır: 35		Şeker:82 Çiçek:95	54
Portekiz	1072	588	82			45	Şarap:49 Kredi:66	
İspanya	5528	1247.3		35		Meyve:15 Sebze:45	Şarap:70 Z.yağı:75	70
İsveç	53	300	95				Orman:60 Yumurta:20	40
Birleşik Krallık	565	241	55	25	Domuz: 25 Sığır: 10	Meyve:40 Sebze:25	Yumurta:15 Balık:30 Gübre:30	

Kaynak: İnan İH (2008). Türkiye'de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli. İstanbul Ticaret Odası Yayınları No.2008-73,279s, İstanbul.

AB Ülkelerinde Çizelge 5.3'e göre şeker pancarı kooperatiflerinin payı Avusturya'da %100'dür. Şeker kooperatiflerinin Pazar payları ise Fransa'da %28, İtalya'da %7, Hollanda'da %82'dir.

6. TÜRKİYE’DE ŞEKER POLİTİKALARI

6.1 Türkiye’de Şekerpancarı Politikasının Kapsamı

Ülkemizde Atatürk zamanında çağdaş, gelişme düzeyine göre hareket eden devlet desteği ile tarım kesiminin, gelişimini ve eğitimini öngören bir tarım politikası uygulanmaya başlanmıştır.

Gerek demonstrasyonlar uygulanması, gerekse yüksek verimli tohumlukların gümrük vergisinden muaf tutulması ve her çeşit fidan ve tohumların bedelsiz olarak dağıtılması, Devlet yönetiminde fidanlıkların kurulması en başta yapılması gereken uygulamalardır.

Atatürk kendi kurduğu Atatürk Orman Çiftliğinde modern alet ve makinelerin kullanılması ile tarımda makineleşme konusunda önderlik etmiştir.

Ülkemiz için önemli bir tarım ürünü olan şekerpancarı, şeker sanayinin hammaddesi olarak ekonomimizde önemli bir yer almaktadır. Şekerpancarı, bir tarım ürünü olarak tarım kesimindeki üreticileri, şeker ise zorunlu tüketim maddesi olarak tüketicileri ilgilendirmektedir. Bu nedenle şekerpancarına yönelik uygulanan politikalar, şekerpancarı yetiştiricilerinden, işleyici fabrikalarda çalışan kişilere ve nihayet son tüketiciye kadar insanlarımızın tümünü ilgilendirmekte ve ayrıca şekerpancarı gibi tarımsal sanayiye hammadde sağlayan bir ürün hakkında uygulanan politikalar, tarım-sanayi ikileminin entegrasyonunda büyük önem taşımaktadır (Anonim 2007b).

Türkiye’de genel olarak şekerpancarı tarımı için belirlenen hedefler Kalkınma Planlarında “Yurt içi şeker tüketimini karşılayacak düzeyde şekerpancarı üretimi yapılması” şeklindedir. Amaçlanan bu politika paralelinde, Türkiye’de şekerpancarı tarımı ve şeker sanayi ile ilgili tarımsal politika; Kamu İktisadi Teşebbüsü statüsünde bir kurum olan TŞFAŞ tarafından yürütülmektedir. 1935 yılında kurulan kurumun temel politikası; “şekerpancarı tarımını geliştirmek suretiyle sanayinin hammadde ihtiyacını güvenceye almak ve böylece ülkenin tarım ekonomisine hizmet etmek” şeklinde özetlenmektedir.

TŞFAŞ, şeker üretimini emniyet altına almak ve istikrarlı bir üretim yapabilmek için pancar üreticileri ile sıkı bir işbirliği içinde tarımsal destek, eğitim hizmetleri vermektedir. Bu çerçevede gerekli kimyasal gübreleri temin etmek, dağıtmak, ekim işleri için makine temin etmek ve bitki koruma tedbirleri almak veya çiftçiler tarafından alınmasını sağlamak, bedelli ve bedelsiz yaş küspe vermek, aynı ve nakdi ödemelerde bulunmak, nakliye ve şeker varlığı prim ve tazminatı ödemek, teknik danışmanlık vermek gibi destekler sağlamak kurumun görevleri arasındadır. TŞFAŞ, şekerpancarı üreticilerini tarla başında eğitmekte ve üretim için gerekli nakdi krediyi, tarım alet ve makinelerini, gübre, tohum ve diğer bazı girdileri sağlamaktadır.

TŞFAŞ ile yapılan sözleşme içinde tohumluk ve gübre temini bulunmaktadır. Kurum, gerekli olduğunda söküm ekipmanları ve söküm hizmeti de sağlamaktadır. Çiftçi ise diğer girdilerden (arazi, işgücü, sulama, pancarın fabrikaya yada merkez toplama yerine taşınması) sorumludur. Çiftçiler pancar üretiminde kullandıkları bu girdileri piyasadan almak yerine TŞFAŞ'den almayı tercih etmektedirler. Çünkü bunların bedeli hasatta alacakları bedelden mahsup edilmektedir.

6.2 Türkiye’de Şekerpancarı Politikalarının Uygulanma Şekli

Şekerpancarı tarımına uygulanan politika, esas olarak bu ürünün yetiştiricilerine sağlanan parasal destekler, teknik hizmetler ile bedelsiz ve bedelli girdi temini şeklinde olmaktadır.

Tarıma sağlanan parasal destekler, çeşitli sübvansiyonlarla gerçekleştirilmektedir. Sübvansiyonlar, karşılık beklenmeksizin Üretim ve tüketimin desteklenmesi ve devamının sağlanması için devletin bazı özel veya kamu kuruluşlarına yaptığı parasal ve para olarak karşılığı bulunan yardımlardır (Keskin 2003). Şekerpancarı tarımıyla uğraşan işletmelere, bazı zamanlarda nakit veya nakit olarak ifade edilebilir yardımlar şeklinde, bazı zamanlarda da vergiden muafiyet ve dışa karşı koruma yoluyla sübvansiyonlar verilmiştir (Anonim 2006a).

Şekerpancarında destekleme fiyatı belirlenmesi, bu ürüne verilen bir sübvansiyondur. Üreticiye bu destekleme fiyatı üzerinden ürününü TŞFAŞ'ye satma garantisi verildiği için, bu bir taban fiyat uygulaması olmaktadır. Türkiye'de şeker pancarı alımı ile görevli kuruluş TŞFAŞ'dir.

Şirket 2001 yılında yeni Şeker Kanunu çıkana kadar üreticilerle yaptığı sözleşmeye dayanarak 6747 sayılı Şeker Yasası'na göre, Bakanlar Kurulu tarafından saptanan fiyatlarla pancar alımında bulunmakta idi. Pancar için destekleme fiyatı olarak belirlenen bu fiyatın, serbest piyasa fiyatı ile kıyaslanması mümkün değildir. Pancara rakip ürünlerin hemen hepsi, serbest piyasada pazarlanabilir niteliktedir. Bu ürünler üretilip satıldığında, üreticilerin eline geçen fiyatlar, şekerpancarı taban fiyatından daha yüksek olmuş ve şekerpancarı üreticilerinin aleyhine olan bu fark, diğer sübvansiyonlarla giderilmeye çalışılmıştır (Anonim 2006a).

Pancara sağlanan destekler, belirli garanti fiyatlarla alımlar şeklinde sürdürülürken, bazı hallerde üretimi artırmak, bazı hallerde de teşvik ve tazmin amaçlı primler verilerek devam ettirilmiştir. Bu primlerden en başta gelenleri, "erken söküm teşvik" ve "üretim teşvik" primleri ile üreticilere aynı olarak şeker ve yaş küspe verilmesidir. Şekerpancarı Üretim Sözleşmesi'nin 7. maddesinin c ve d fıkralarına göre normal polar şeker derecesine sahip şekerpancarının erken teslimi halinde üreticiye "erken söküm teşvik primi" ödenmektedir. Ayrıca bu sözleşmenin 5. maddesine göre Doğu Anadolu'da üretilen şekerpancarı için bir "üretim teşvik primi" bulunmaktadır. 1993 yılında kaldırılan üretim teşvik primi, 1995 yılından itibaren yeniden uygulanmaya başlanmıştır. 1999 yılında Doğudaki Ağrı, Erziş, Erzurum, Kars ve Muş şeker fabrikalarına 1.250 TL/kg pancar üretimi teşvik primi ödenmiştir. Bu primle bölgedeki üreticiler ortalama %5 daha yüksek fiyat elde etmiş olmaktadır.

Bu bölgedeki şeker fabrikalarının ekonomik işlevleri yanında, kırsal kesimde istihdam yaratılması, göçün yavaşlatılması, bölgesel kalkınmışlık farklarının azaltılması gibi sosyal işlevleri de bulunmaktadır. Bu nedenle 1998 yılından sonra uygulanmaya başlanan kota sisteminde bu bölgeye bazı ayrıcalıkların tanınmasının gerektiği tartışılmaktadır. Çünkü Doğu Anadolu Bölgesinin ekolojik özellikleri gereği bölgedeki polar varlığı ve verim düşük olmakta, düşük verim de yöre üreticilerini mağdur etmektedir. Ayrıca bu bölgede hayvancılığın gelişimi de büyük oranda pancar tarımının devamlılığına bağlıdır. Tüm bu sayılan gerekçelerle bölgeye verilen kota miktarının artırılması veya burada üretilen şekerpancarının hayvan yemi olarak değerlendirilmesine olanak sağlanması, ama bu arada üreticiyi mağdur etmeyecek önlemlerin alınması konusunda çeşitli öneriler geliştirilmektedir (Anonim 2006a).

Belirli bir miktar ürün teslim eden üreticiye şeker olarak aynı prim uygulaması, 1942 yılında her 100 kg pancar için 1 kg şeker şeklinde başlamıştır. Şeker olarak aynı prim verilmesinde bu 100 kg'lık pancar miktarının çeşitli dönemlerde değişiklik gösterdiği görülmektedir. 1999 kampanya yılında 342.009 üreticiye pancar bedeline mahsuben 95.277.625 kg şeker verilmiş olup, bu da 100 kg pancar teslimatı, 1 kg şeker karşılıklı gelmektedir. 1956 yılında belirlenen zaman dilimlerinden her biri için "Erken Söküm Tazminatı" olarak bir prim verilmişse de, bu uygulama 1960 yılında kaldırılmıştır. 1964 yılında şeker primi pancar alım fiyatlarına dahil edilmiş ve 1975 yılında ise şeker primi polarizasyon oranına bağlanmıştır. Bu uygulamada %16 polar şeker içeren firesi düşülmüş pancarın fiyatı, kilo başında şeker primi dahil olmak üzere saptanmış ve belirlenen bu oranın üzerinde veya altındaki pancar için kilo başına ilave ya da eksik ödeme yapılması esası getirilmiştir. Polar şeker varlığında, alt sınır %14 olup, bu sınır altında kalan değerler için eksik ödeme yapılmaktadır.

Şekerpancarı yetiştiricilerine sübvansiyon kapsamında ayrıca şeker sanayi artığı olan yaş küspe hayvan yemi olarak kullanılmak üzere, çok az bir ücret karşılığı veya bedava olarak şekerpancarı üreticilerine dağıtılmaktadır. Pancar çiftçisine teslim ettikleri net pancarın %30'u kadar yaş veya %15'i kadar yaş ile %0,5 kadar melaslı kuru küspe bedelsiz olarak verilmektedir.

Şekerpancarı tarımına uygulanan politikaların bir diğer önemli yanı, bedelsiz ve bedelli girdi temin edilmesidir. TŞFAŞ, gübre, tohumluk, ilaç vb diğer girdileri daha ucuz fiyatlarla ya da bedelsiz olarak temin etmektedir. Tohumluk ekici ustası yevmiyesi ve mücadele konusundaki girdiler TŞFAŞ teknik personeli tarafından üreticilere ulaştırılmaktadır. Diğer girdiler ise ya aynı olarak verilmekte ya da çiftçilere bunları temin edebilmesi için belli dönemlerde ve miktarlarda nakdi avans verilmektedir.

Şekerpancarı tarımında, emeğe dayanan seyreltme ve tekleme işlemlerini azaltmak için hassas mibzerle, fabrikasyon olarak kaplanmış ve ilaçlanmış tohumlarla ekim yapılmaktadır. Bu uygulamaları TŞFAŞ büyük oranda bizzat gerçekleştirmektedir.

Ayrıca çiftçilere aynı ve nakdi avanslar verilmekte ve bunlar için faiz alınmamaktadır. Pancar ekiminden önce TŞFAŞ tahmin edilen pancar üretim değerinin %40'ına kadar avans ödemektedir. Geriye kalan miktar ise pancarın teslimini takiben 2-3 ay içinde ödenmektedir. Pancarını TŞFAŞ'e teslim eden üreticilerin pancar bedellerinin %40'ı nakdi avans olarak yıl sonuna kadar, geriye kalan %60'lık kısım ise nakit olarak ertesi yılın Mart ya da en geç Nisan ayı sonuna kadar ödenmektedir. "Şekerpancarı Üretim Sözleşmesi" nin 10. maddesine göre, pancar bedellerinin Nisan ayı sonuna kadar yapılması gerekmekte, ödemelerin bu tarihe kadar bitirilememesi halinde ise üreticinin alacağına 30 Nisandan sonra geçen süre için T.C. Ziraat Bankasının o süre içinde tarımsal kredilere uyguladığı faiz oranı tahakkuk ettirilmektedir. Son ödeme nakit olarak yapıldığı için, çiftçinin toplam gelirinde büyük pay almaktadır. Ancak ödemedeki gecikme, enflasyon oranıyla ilişkili olarak reel getirilerinde kayba sebep olmaktadır (Anonim 2001a).

6.3 4634 Sayılı Şeker Kanunu

Bakanlar Kurulunca 14 Aralık 2000 tarihinde TBMM'ye sevk edilen "Şeker Kanunu Tasarısı", Plan ve Bütçe Komisyonu, Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'nda görüşüldükten sonra 4 Nisan 2001'de TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Türkiye'de şeker rejimini düzenleyen 22.06.1956 tarihli ve 6747 sayılı Şeker Kanunu, 2001 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

Sözü geçen bu kanun, şeker üretimi ve şekerpancarı tarımını tek elden düzenleyen, şeker ticareti ve bu alandaki diğer faaliyetleri monopolle yürüten bir mevzuattır. Fabrika kurma izni ve ürünün fiyatlarını belirleme yetkisini Bakanlar Kuruluna bırakan bu kanunun birçok maddesinin, zaman içinde özellikle kamu iktisadî kuruluşlarının yeniden yapılanmalarına ilişkin kanunî düzenlemeler, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun yürürlüğe girmesi ve şeker istihlak vergisinin katma değer vergisine dönüşmesi ile uygulama olanağı kalmamıştır.

Ayrıca halen sektörde pazar payları % 20'nin üzerinde bulunan özel fabrikaların 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri yanında, 6747 sayılı Şeker Kanununa tabi olmaları, bu fabrikalar için müdahaleci ve kısıtlayıcı bir durum arz etmektedir. Gelişen ekonomik koşullar nedeniyle birçok teşebbüs gibi TŞFAŞ'nin de özelleştirilmesinin gündemde olduğu 1990'ların sonlarında, şeker üretimi pazar ve fiyat mekanizmalarının sektör bazında yeniden değerlendirilmesi, böylece hukukî anlamda yeni bir sektörel altyapı oluşturulması gereği ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmelerin neticesinde Şeker Kanununda bazı değişikliklerin yapılması gündeme gelmiş ve bu değişiklik VII. Beş Yıllık Kalkınma Planının tarımsal politikalar ile ilgili yapısal değişim projesi kapsamında, güncelleştirilmesi öngörülen kanunî düzenlemeler arasında yer almıştır. Avrupa Birliği Helsinki Zirvesi sonrasında kazanılan aday ülke statüsü yanı sıra, Dünya Ticaret Örgütü çerçevesindeki taahhüt ve gelişmeler de şeker rejiminin yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır.

Bu bakımdan, yeni düzenlemelerle;

- Şeker üretiminde istikrarın sağlanması ve korunması,
- Sektörün iç piyasada rekabet kurallarına göre yönlendirilmesi,
- Avrupa Birliği düzenlemeleri yanı sıra, Dünya Ticaret Örgütü ve diğer uluslararası taahhütlere uyum sağlanması,
- Özelleştirmeye olanak sağlayacak hukukî altyapının hazırlanması, ilke olarak benimsenmiştir.

4634 sayılı yeni Şeker Kanunu 04.04.2001 tarihinde TBMM’de kabul edilerek, 19.04.2001 tarih ve 24378 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu kanun;

- Şeker fabrikalarının iç pazar paylarına kota getirilmesi,
- Sektörün iç piyasada rekabete açılması ve Devletin sektör üzerindeki ilgisinin asgarî düzeye çekilmesi,
- Pancarda ve şekerde tek fiyat uygulamasının kaldırılması,
- Şeker fabrikası kurulmasına yönelik 6747 sayılı Şeker Kanununda yer alan kısıtlamaların kaldırılması suretiyle, sektöre yeni bir dinamizm kazandırılmasını amaçlamaktadır.

Bir devlet politikası haline gelmiş olan şeker talebinin öncelikle ülke içerisinde sağlanması amacı bu kanunda da değişmemektedir. Söz konusu kanun gereğince, iç talebi karşılayacak arzın istikrarını sağlayacak şekilde şeker üretimini gerçekleştirmek üzere, şirket ve şeker kategorileri bazında kotalar oluşturulması öngörülmektedir. Kota sistemi, ülke gereksiniminin her yıl düzenli olarak karşılanmasına yönelik olup, şirketler arasında adil bir pazar paylaşımını amaçlamaktadır. Getirilen kota sistemi AB’nin Şeker Rejimine benzer şekilde A ve B kotaları ile C şeker kavramlarını getirmektedir. A kotası, talebe eşdeğer olarak belirlenen üretimi gösterirken, B emniyet stoku olarak saptanacaktır. C şeker ise talep fazlası olup, doğrudan ihraç edilmesi gerekecektir. Kotalar fabrikaların son üç yıllık ortalama fiili günlük işleme kapasiteleri ve üretim miktarları ve randımanları esas alınarak hesaplanmaktadır.

Yeni Şeker Kanununa göre pancar ve şeker fiyatlarının belirlenmesi şirketlerin yetkisine bırakılmakta, pancar fiyatlarının tespitinde şirket ve üretici uzlaşması aranmaktadır. Böylece şekerpancarının yüksek fiyat politikaları ile desteklenmesine son verilerek, şeker fabrikalarının özel sektöre devrini sağlamaya yönelik düzenlemelerin altyapısı hazırlanmaktadır.

Eski kanunun yürürlükte olduğu dönemde, şekerpancarı destekleme alımları kapsamındaki bir ürün olduğu için, fiyatı Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenmekte iken, şeker fiyatlarını belirleme yetkisi ise TŞFAŞ ve Pankobirlik'e aittir. Ancak şeker üretiminin çok büyük bir kısmını (%75) gerçekleştiren TŞFAŞ ile diğer fabrikaların rekabetinin söz konusu olamayacağı dile getirilmektedir (Anonim 2001a). Yeni kanun ile bu sakıncanın ortadan kaldırıldığı söylenebilir.

Yeni kanun ile yurtiçi üretim ve pazar işleyişlerinde düzenleme yetkisine sahip yedi kişiden oluşan bir "Şeker Kurulu"nun kurulması planlanmıştır. Kurul sistemin işleyişi ile ilgili kritik kararların alınması ve uygulamaların takibinden sorumludur. Başlıca görevleri arasında kota düzenlemelerine ve şeker fonuna ilişkin uygulamalar ile idari para cezalarının uygulanması yer almaktadır. Bu kurul, Bakanlık, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Müsteşarlığın bağlı olduğu Bakanlık, sakaroz kökenli şeker üreten ve sermayesi kamuya ait olan Şirket ile pancar kooperatiflerinin oluşturduğu üst birliğin göstereceği ikişer aday, sakaroz ve nişasta kökenli şeker üreten şirketlerin her grubundan Türkiye'deki fabrikalarından nominal üretim kapasitesinin son üç yıl ortalama üretimi en fazla olan iki şirketin ayrı ayrı önerecekleri ikişer aday arasından birer üye olmak üzere bir Başkan ve altı üyeden oluşmaktadır. Üyelerin ağırlıklı olarak şekerpancarı üreticilerinden oluşmaması kanunun eksikliği olarak değerlendirilmektedir (Anonim 2001a).

Kanun çerçevesinde ayrıca geliri şeker şirketlerinin yurtiçi satış bedellerinin %5'nin aktarımı ve depolama kesintisinden oluşan Şeker Fonunun kurulması gerekmektedir.

Yeni Şeker Yasası ile ayrıca ihracat desteği, yalnızca ürünlerinde şekerini girdi olarak kullanacak imalatçı-ihracatçılara yönelik olarak öngörülmektedir. Desteğin finansmanı, şeker satış bedellerinden yapılacak belirli oranlarda kesintinin tasarıyla oluşturulması planlanan şeker fonuna aktarılması yoluyla gerçekleştirilecektir. Kanun ile şeker alternatif ürünlerin sisteme katılarak, üretimlerinin kota dahilinde kısıtlanması öngörülmektedir. Şeker alternatiflerinin toplam kotası, tüketime eşdeğer şeker arzı için belirlenen A kotasının %10'u olarak ifade edilmektedir. Ancak bu rakam belirlenirken belli bir hesaptan yola çıkıldığı kuşkuludur. Bu kotanın özellikle sakkaroz aleyhine bir durum yaratacağı düşünülmektedir. Belirlenen kotanın yetersiz kalması, kurulması öngörülen Şeker Kurulu üzerindeki siyasi baskıları artıracak gibi kayıt dışılığı da özendirilebilecektir (Kıymaz 2002).

Ülkemizde şeker üretimi ve pazarlaması; bir iktisadî devlet teşekkülü olan Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. (Türkşeker) ile Türkşekerin bağlı ortaklığı durumundaki Adapazarı Şeker Fabrikası A.Ş. ve Kütahya Şeker Fabrikası A.Ş. ile kooperatiflere ait Konya, Kayseri ve Amasya Şeker Fabrikaları tarafından gerçekleştirilmektedir.

Bu faaliyetlerinde tüm fabrikalar 6747 sayılı Şeker Kanununa, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. ile bağlı ortaklıkları ise 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile şirket ana statüsü hükümlerine tabidir .

- Şeker sektörünün, yarattığı yüksek katma değer yanında tarım ve endüstri kesiminde sağladığı yüksek istihdam düzeyi nedeniyle pancar şeker üreticisi gelişmiş ülkelerde bile düzenleme altına alınmıştır.
- Bu düzenlemeler pancar üreticileri ve işleyicilerinin menfaatlerini buluşturan düzenlemeler olup, sektörü yapısal anlamda düzenleyici bir nitelik arz etmektedir.

- Ülkemizdeki şeker fabrikalarında halen otuz bin civarında işçi istihdam edilmekte ve binlerce çiftçi ailesi geçimini pancar tarımından sağlamaktadır. Bu nedendir ki halen mevcut ve ileride kurulacak şeker fabrikalarının tam kapasite ile üretim yapmaları ve rasyonel çalışmaları, sadece ekonomik yönden değil sosyal yönden de geçimlerini pancar tarımına bağlamış üreticiler için de büyük önem taşımaktadır.

6.4 Özelleştirme

2001 yılında kabul edilen yeni Şeker Kanunu, sektörde özelleştirmeyi de hedeflemektedir. Ülkemizin ekonomi politikalarını etkilemekte olan IMF'ye verilen taahhütlere göre, 2001-02 yıllarında şekerpancarı destek miktarı bütçe dengeleri gözetilerek sabit bir miktarı geçmeyecek şekilde belirleneceği ve TŞFAŞ'nin şeker fabrikalarının özelleştirilmesine 2001 yılı içinde başlanacağı belirtilmiştir (Anonim 2006a).

2008'li yıllara gelindiğinde Şeker Fabrikalarının özelleştirilmesi konusu hız kazanmıştır. Özelleştirmede tercih edilen yöntem varlık satışı yöntemidir. Bu yöntem Şeker Fabrikalarının yabancı sermayeye satılması ihtimalini ortaya çıkarmaktadır (Anonim 2006d).

12 Ağustos 2008 tarih ve 2008/50 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı ile Türkşeker A.Ş.'ye ait Susurluk dışındaki şeker fabrikaları 6 portföy grubuna ayrılmıştır. Her portföy grubunun ayrı ve kendi içinde özelleştirilmesine karar verilmiştir. Yapılacak olan satışta da “Varlık Satışı” yönteminin uygulanması kararı alınmıştır (Anonim 2006d)

Şeker sektörü çok büyük bir nüfus kitlesini temsil etmektedir. Bu nedenle özelleştirme yapılırken konunun sosyal boyutu ihmal edilmemelidir. Özellikle Doğu Anadolu'daki fabrikalara alıcı çıkıp çıkmaması konusu göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle özelleştirme yapılırken tüm şeker fabrikaları bir bütün olarak düşünülmelidir. Özelleştirme kararı stratejik öneme sahip olan şekerpancarı ve şeker üretiminin geleceğini belirleyecek bir karardır.

Özelleştirilecek fabrikaların şekerpancarı ile ilgili en büyük üretici olan Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliğine satılması özelleştirme sonunda güçlü bir şeker sektörünün oluşumunu sağlayacaktır. Gelişmiş ülkelerde özelleştirme yapılırken mutlaka hammadde üreticileri ile o alanda çalışanların böyle oluşumlar içinde yer almasına dikkat edilmektedir.

Ülkemizde Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği şekerpancarı ile ilgili en büyük üreticidir. Fabrikaların özelleştirilmesi oluşumunda mutlaka aktif bir biçimde rol almalı ve etkin olmalıdır. Çünkü kooperatifleşme konusunda Pankobirlik iyi bir örnektir. Pankobirlik üretici ile daima iç içe ve üreticisini en iyi tanıyan örgüttür. Bu nedenle özelleştirme yapılırken Pankobirlik konunun tamamen içinde olmalı veya fabrikaların işletilmesinde öncelik Pankobirliğe tanınmalıdır.

Pankobirlik Şeker kooperatifleri üst birliği olarak hem yurtiçinde hem de yurt dışında aktif bir biçimde çalışmaktadır.

Dünya Pancar ve Kamış Üreticileri Birliği (WABCG) ile ilgili toplantılara katılmakta ve ülkemizi bu toplantılarda temsil etmektedir.

Türkiye şeker pancarı üreten ülkeler arasında Dünya'da 4. ve Avrupa'da 3. sırada yer almaktadır. Ülkemiz şekerpancarı üretimine elverişli ve sahip olduğumuz avantajlar izlenen doğru politikalarla üretime yönlendirilirse, Türkiye dünyada şeker pancarında söz sahibi konumuna gelebilir.

Pankobirlik şeker sektörünün sürdürülebilirliği ile ilgili hem ülkemizde hem de uluslararası alanda çalışmalarını sürdürmektedir.

ABD'de 20 yıl önce şeker sektörünün % 100'ü özel şirketlerin elinde iken 2007 yılına gelindiğinde, ABD'de pancar şekerinin % 100'ü kooperatiflerin eline geçmiştir. Bu da sermayenin tabana yayılmasında ABD gibi tamamen liberal bir ekonomide bile kooperatifin rolünü ortaya koymaktadır (Anonim 2006d).

ABD’de ülke içerisinde tüketilen şekerin %15’lik bölümü için ithalat izni verilmekte, %85’lik bölümü yurtiçinde üretilmektedir (Anonim 2006d).

Ülkemizde de şeker politikaları belirlenirken veya tedbirler alınırken ABD ve AB ülkelerindeki pancar tarımı ve şeker politikaları yakından izlenmelidir.

Bir çok ülkede şeker pancarı tarımı artık sadece gıda ve sanayi alanı için yapılmamaktadır. Yakıt ve enerji üretimi için de şekerpancarından yararlanılmaktadır. İleriye dönük politikalarla ülkemizin elinde bulunan değerlerine sahip çıkmak, ülkenin kendi kendine yeterliliği ve dünyada söz sahibi olabilmesi açısından önemlidir.

AB’de 1990’lı yıllardan itibaren biyoyakıt gelişimini destekleyen politikalar sürdürülmektedir. AB’de 7 milyar litre civarında bioetanol üretim kurulu kapasitesi bulunmaktadır. Biz de ise 180 milyon litre civarındadır. Kurulu kapasitenin büyük bir bölümü de atıl haldedir. Bunun nedeni ülkemiz biyoyakıt konusunda bilinçli değildir (Anonim 2006c).

Ülkemizde uygulanmakta olan politikalarla 180 milyon litre olan kurulu kapasitenin ancak 70 milyon litre/yıl kullanılmaktadır. 110 milyon litrelik kurulu kapasite atıl durumdadır. Bu durum ülkenin kaynaklarının verimsiz kullanılmasına neden olmaktadır. Kurulu kapasitenin kullanılmamasından kaynaklanan katma değer kaybı, hem tarım sektörünü ve hem de diğer sektörleri olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla şeker pancarı üretimi teşvik edilerek, bioetanol üretiminde kullanılması teşvik edilmeli ve bioetanol üretim kapasitesinin artırılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

Fosil yakıt olan doğal gaz, kömür, petrol vb., karbondioksitin atmosferde birikmesine neden olmaktadır. Bu da güneş ışınlarını geçirmediğinden tekrar toprağa yansımaya ve dünyanın ısınmasına neden olur.

Bioyakıt elde etmek için bitkisel hammaddelerin yetiştirilmesi sırasında fotosentez ile karbondioksit absorbe edilmektedir. Bioetanol benzine göre daha az karbondioksit vererek yanmaktadır. Bioetanol çevre dostu bir enerji seçeneğidir.

Bioetanol AB’de Kyoto Protokolünün gereklerinin yerine getirilmesi konusundaki çalışmalarda öncelikli olarak ele alınmaktadır. Kyoto Protokolüne göre taraf ülkeler 2008-2012 yılları arasında sera gazı emisyonlarını %5 indirmekle yükümlüdürler (Anonim 2006d).

Ülkemizde de kotalarla üretimin sınırlandırılması yerine şekerpancarından biyoyakıt elde etmek için yatırımlar yapılmalıdır. Vergi indirimi ve benzin istasyonlarında benzinin biyoyakıt ile harmanlanmasını sağlayacak tesislerin kurulması yatırımları teşvik edilmelidir.

Kotalar kaldırılarak şeker pancarı üretimi ve üretim kapasitesi teşvik edilip artırılmalıdır. Kurulu kapasitenin verimli kullanımı sağlanmalıdır.

6.4 Şeker Politikaları ve Nişasta Bazlı Şeker Sektörü

Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği’ne göre ülkemizde şeker tanımı içerisinde yer alan ürünler; beyaz şeker, yarı beyaz şeker, rafine şeker, şeker çözeltisi, invert şeker çözeltisi, invert şeker şurubu, glikoz şurubu, kurutulmuş glikoz şurubu, susuz dekstroz, dekstroz monohidrat, pudra dekstroz, pudra şeker, kahverengi şeker, laktoz, fruktoz ve kamış ham şekeridir (Anonim 2006a).

Ülkemizde şeker üretimi konusunda şekerpancarı sektörüne rakip olan bir başka sektör de nişastadan şeker elde edilmesidir. Nişastadan üretilen şekerlerin başlıcaları olan glikoz ve fruktoz şuruplarıdır (Boyacıoğlu ve ark. 2001).

Glikoz şurubu, şeker alternatifi değil, şekeri tamamlayıcı bir hammadde olarak şekerli mamuller sanayinde kullanılan ve teknik bakımdan kullanılması gereken bir üründür (Kıymaz 2002).

Pancardan ve nişastadan şeker elde edilebildiği için, bu sektörler arasında bir rekabetin var olduğu söylenebilir. Ancak nişasta ve pancar şekeri arasında viskozite, kuru madde, nem çekicilik, kristallenme, ozmotik basınç, kaynama ve donma noktaları, fermente edilebilirlik ve tatlılık gibi fonksiyonel özellik farkları mevcuttur. Nişasta bazlı şekerlerin, sert ve yumuşak şekerlemeler, dondurma ve çiklet gibi çeşitli gıda ürünlerinde, karakteristik özelliklerin elde edilmesi için kullanılmasının gerekli olduğu, bu şekerlerin kullanılmasının ürünlerin sadece tatlılığını değil, çok sayıdaki fonksiyonel özellikleri sayesinde aynı zamanda görünüş, doku ve lezzet kalitesini geliştirdiği bildirilmektedir (Boyacıoğlu ve ark. 2001).

Pek çok alanda rekabet halinde olmasına karşın, nişasta bazlı şeker sadece gıda sanayinde kullanıldığından, perakende kullanımlarda şekerpancarı şekerine alternatif değildir. Günümüzde fruktoz şuruplarının gazlı içecek ve meyve suyu sektöründe kullanım oranı %80'e yakındır (Boyacıoğlu ve ark. 2001).

Bu sanayinin büyüme hızı nişasta bazlı şeker talebini belirleyecek en önemli faktör durumundadır. Türkiye'de nişasta bazlı şeker sektöründe faaliyet gösteren 5 firmanın ikisi yabancı, ikisi yerli, biri ise yerli ve yabancı sermaye ortaklığıdır. Bu firmalar Amylum Nişasta San. ve Tic.A.Ş., Cargill Tarım San. ve Tic. A.Ş., Pendik Nişasta San. A.Ş., Sunar Mısır San. ve Tic. A.Ş., Tat Nişasta San. ve Tic. A.Ş.'dir. Bu sektörün son yıllarda gösterdiği gelişme, pancar ve pancar şekeri üreticileri arasında huzursuzluğa neden olmakta ve bu konuya dikkat çekilmesi istenmektedir (Anonim 2001a).

Şekerpancarından üretilen şekerde kuru madde oranı %100'e yakın (%99,8) olmasına rağmen, nişasta bazlı şekerde bu oran %70 ile %80 arasında değişmektedir. Bu oran ortalama %75 alınırsa, 1 kg pancar şekerinin eşdeğeri 1,33 kg nişasta bazlı şeker olmaktadır. Sektörde 2005 yılı tahmini üretim miktarı 430.000 ton olup, bu rakam kuru madde bazında 322.500 tona karşılık gelmektedir. Bunun yaklaşık 100.000 tonunun fonksiyonel özellikleri açısından kullanılan ve pancar şekerine eşdeğer olmadığı belirtilmekte olup, bu miktar düşüldüğünde, nişasta bazlı şeker üretiminin 2005 yılı pancar şekeri üretim hedefinin (2.350.000 ton) yaklaşık %10'u olduğu görülmektedir (Anonim 2001a).

Nişasta bazlı şeker üretiminde maliyetler, pancar şekerine göre %50-60 daha düşüktür. Satış fiyatları arasında da 200 \$/ton bir fark olmakta, bu da pancar şekeri ile önemli bir rekabet üstünlüğü yaratmaktadır (Öztürk 2000).

4634 sayılı Şeker Kanununda nişasta bazlı şeker üreten sektöre yönelik bazı kısıtlayıcı uygulamalara yer verilmiştir. Kanun sakaroz dışı şeker üretim ve ithalatında hükümete yetki vermekte, kanunda kotalar belirlenirken nişasta kökenli şekerler için belirlenecek toplam A kotasının, ülke toplam A kotasının %10'unu geçemeyeceği yönünde bir hüküm bulunmaktadır.

Bakanlar Kurulu kararı ile bu oran yüzde 50 artırılıp, yüzde 5'e kadar düşürülebilecektir. Nitekim Bakanlar Kurulu'nun 2002/4365 sayılı kararı ile, 2002/2003 pazarlama yılında nişasta bazlı şekerlere ayrılan kota miktarı %50 oranında artırılmıştır (Anonim 2006a).

Şeker Kanununda AB'dekine benzer şekilde şeker alternatiflerinin pazar payını düzenlemeye yönelik bazı maddeler vardır. Ancak bu uygulama AB ülkelerine benzer şekilde sadece izoglikozla sınırlı kalmamış, glikoz gibi gıda sanayinde şeker alternatifi olarak değil de, daha ziyade tamamlayıcısı olarak kullanılan bir ürünün üretimi kısıtlanmıştır.

Şekerpancarı üreticileri lobileri tarafından AB ülkelerinde nişasta bazlı şeker üretimine kota konduğu ve bu kotanın %2-5 arasında değişmekte olduğu belirtilmektedir. Nitekim 1999/2000 yılında AB'nin A ve B kotası pancar şekeri üretimi 14,5 milyon ton, A ve B kotası toplam izoglikoz üretimi ise, toplam pancar şekeri üretiminin %2'sine tekabül etmek üzere 303 bin ton olduğu bildirilmiştir (Anonim 2001a).

Nişasta bazlı şeker üreticileri ise, üretim ve depolama şartlarında ortaya çıkan temel farklılıklar nedeniyle sektörlerinin 4634 sayılı Şeker Kanunu içerisine alınmasına karşı çıkmakta ve kendilerine tahsis edilen oranın düşüklüğünden şikayet etmektedirler (Anonim 2008a).

Ülkemizde şeker sektöründe yaşanan önemli sorunlardan birisi de sentetik tatlandırıcı sorunudur. Sentetik tatlandırıcılar olarak bilinen kalorisi düşük bazı tatlandırıcıların (sakkarin ve aspartam) ithalatı yükselmektedir.

Bu sentetik tatlandırıcılara talep özellikle yüksek gelirli kesim ile meşrubat ve çiklet sanayinden gelmektedir. Tatlandırıcıların kanserojen madde içerdikleri yönündeki endişeler, gelişmiş ülkelerdeki tüketicilerin aleyhte kampanyalar açmasına neden olmaktadır. Bu tür sağlık kaygıları yanında, bu ürünlerin piyasadaki payını artırması pancar şekerinin üretimini ve talebini daraltmaktadır. Gelişmiş ülkelerde de tatlandırıcılara doğru bir kayma eğilimi vardır, ancak yapay tatlandırıcı sektörü bu ülkelerde sıkı yasal düzenlemelerle kontrol altına alınmıştır. Ülkemizde ise bu konuyu denetim altına alacak yasal düzenleme eksikliği bulunmaktadır.

7. TRAKYA BÖLGESİNİN ŞEKER PANCARI TARIMINDAKİ YERİ

7.1 Trakya'nın şeker pancarı tarımındaki yeri

Trakya toprak yapısı, coğrafi koşulları ve geçmiş birikimleri nedeniyle tam bir tarım bölgesidir. Tarımsal verimlilik, örgütlenme, mekanizasyon, gübre kullanımı v.b. göstergeler açısından Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde değerlere sahiptir. Trakya bölgesi verimli toprakları ve uygun iklimi ile tarıma elverişli bir bölgedir. Bu açıdan da tarım ve tarıma dayalı sanayi bu bölgede gelişmiş durumdadır.

Trakya'nın aynı zamanda verimli bir tarım bölgesi olması gerçeği ve bu bölgenin ülkemiz için taşıdığı önem ve birikim göz önüne alınarak tarımın ve yetiştirilecek ürünlerin planlanması ve yönlendirilmesi gerekmektedir. Tarımsal Sanayi için de aynı uygulama geçerlidir. Trakya'da Tarımsal Sanayi yönlendirilmeli ve teşvik edilmelidir.

Trakya, Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı olmakla birlikte, tarımsal potansiyel açısından önemli bir yere sahiptir. Bölge, 2005 verilerine göre Türkiye buğday üretimini % 11,82'sini, ayçiçeği üretiminin % 80,63'ünü, pirinç üretiminin de % 56,83'ünü karşılamaktadır (Semerci 2006). Bitkisel üretimde verimlilik açısından konuya yaklaşıldığında Trakya'da özellikle ayçiçeği, buğday ve çeltik veriminin dünya ortalamasından fazla, hatta bazı gelişmiş ülkeler düzeyinden de yüksek olduğu görülmektedir.

Trakya'da Ziraat Odaları, Tarım Kredi Kooperatifleri Ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri tarımsal örgütlenme açısından önemli konumdadırlar. Bölgede, Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine 32676, Sulama Kooperatifine 19158, Su Ürünleri Kooperatifine 1369, Pancar Ekicileri Kooperatifine 90412 Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifine 59000 olmak üzere toplam 202615 ortak bulunmaktadır.

7.2 Alpullu Şeker Fabrikası ve Pankobirliğin Üretimdeki Yeri ve Önemi

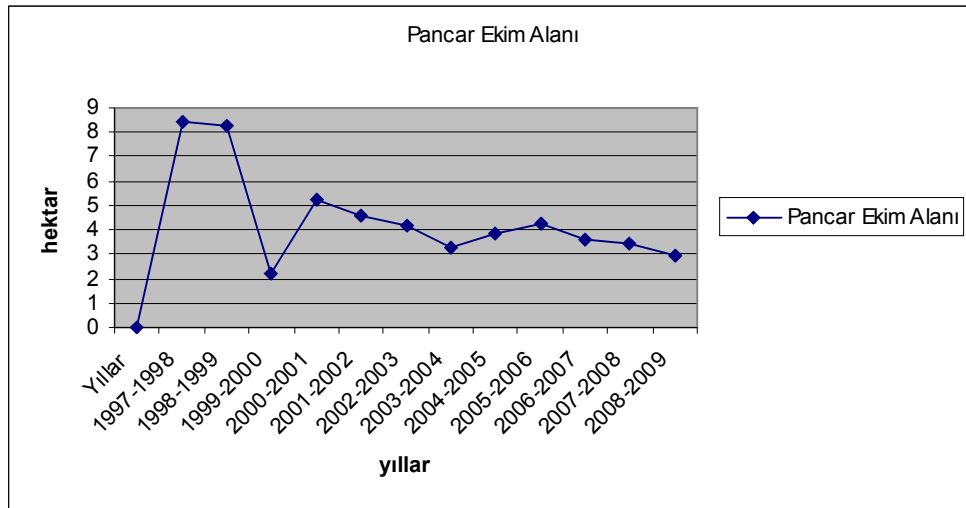
Şeker pancarı tarımı ve şeker fabrikaları ülkemize Cumhuriyet’le birlikte girmiştir. İlk şeker fabrikasının temeli 1925 yılında Uşak’ta atılmasına karşın, ilk şekeri 26.11.2006 tarihinde işletmeye açılan Alpullu Şeker Fabrikası üretmiştir.

Çizelge 7.1 Alpullu Şeker Fabrikası Şeker Pancarı üretim verileri

Yıllar	Kamp Süresi (Gün)	Fiili Kapasite (Ton/Gün)	Pancar Ekim Alanı (Hektar)	Ekim Yapan Çiftçi Sayısı	İşlenen Pancar (Ton)	Kristal Şeker Üretimi (Ton)	Küp Şeker Üretim (Ton)	Toplam Üretim (Ton)
1997-1998	85	3.564	8.420	14.310	294.000	33.350	600	33.950
1998-1999	123	3.553	8.280	13.447	400.200	44.030	600	44.630
1999-2000	106	3.708	2.228	3.401	381.000	34.845	200	35.045
2000-2001	101	4.099	5.248	8.119	401.700	46.680	0	46.680
2001-2002	95	3.682	4.581	8.361	341.500	38.220	0	38.220
2002-2003	79	3.697	4.197	8.106	305.000	29.240	0	29.240
2003-2004	54,5	3.760	3.305	7.737	195.500	22.620	0	22.620
2004-2005	69	3.992	3.877	5.819	265.500	30.550	0	30.550
2005-2006	66,5	4.202	4.255	6.121	271.000	30.000	0	30.000
2006-2007	53,5	3.825	3.626	4.712	197.000	21.500	0	21.500
2007-2008	41	3.763	3.440	4.143	143.000	17.600	0	17.600
2008-2009	45	3.941	2.941	3.513	166.500	21.900	0	21.900

Trakya’da şeker pancarı ekimi küçük alanlarda yapılmaktadır. Alpullu şeker fabrikasına son yıllara kadar Adapazarı’ndan da şeker pancarı gelmekte idi. Trakya bölgesinde şeker pancarı ekilen alan ve eken çiftçi sayısı son 10 yılda giderek azalmaktadır. Bu gerilemenin en büyük nedeni, kota uygulanmasının yanında, şeker pancarı üretiminde kullanılan girdi fiyatlarının sürekli yükselmesine karşılık, şeker pancarı alım fiyatlarının daha az artmasıdır. Şeker pancarı zahmetli bir üretim sürecine sahiptir. Trakya bölgesi çiftçisinin gelir düzeyi yüksektir. Alış fiyatı da uygun olmayınca üretici başka alanlara kayarak pancar üretiminden vazgeçmektedir. Trakya bölgesinde genç nüfus daha çok sanayiye yönelmektedir. 1997 yılından bu yana pancar ekilen alan yaklaşık % 50 azalma göstererek 2.941 hektar alana gerilemiştir.

Grafik 7.1 Yıllara göre Alpullu Şeker Fabrikası için pancar ekilen alanlar

1997-1998 döneminde en üst seviyelerde iken 1999-2000 döneminde 2.228 hektar ile en alt seviyeye inmiştir. Alpullu Şeker fabrikasının kurulu kapasitesi 100 gün için günlük 3.800-4.000 ton civarındadır. Fakat Alpullu şeker fabrikası 45 gün çalışmaktadır. Bu durum istihdam edilen personel sayısına da yansımıştır. İstihdam edilen personel sayısı da 666 ‘dan 474 kişiye gerilemiştir.

Çizelge 7.2 Alpullu şeker fabrikası 1997-2009 kampanya dönemleri istihdam edilen personel sayısı

KAMPANYA DÖNEMİ	MEMUR	DAİMİ İŞÇİ	GEÇİCİ İŞÇİ (*)	T O P L A M
2008/2009	91	327	56	474
2007/2008	116	259	111	486
2006/2007	112	192	183	487
2005/2006	116	204	166	486
2004/2005	122	203	172	497
2003/2004	125	214	169	508
2002/2003	137	228	212	577
2001/2002	134	247	217	598
2000/2001	132	266	224	622
1999/2000	136	278	197	611
1998/1999	136	242	262	640
1997/1998	136	273	257	666

Trakya bölgesinde üretilen şekerin polar şeker oranı diğer bölgelerde yetiştirilen şeker pancarına göre daha düşük olmaktadır. Örneğin Konya'da pancarın polar şeker oranı %18 iken Trakya'da bu oran %14-%15 civarındadır. Bunun en önemli nedeni Trakya ikliminden kaynaklanmaktadır. Pancarın şekerlenmesi için gece ile gündüz sıcaklıkları arasındaki farkın fazla olması gerekmektedir. Trakya bölgesinde gece ile gündüz sıcaklık farkları çok fazla olmadığından pancar yeterince şekerlenememektedir.

Şeker fabrikası çiftçinin tohumunu, ilacını bedeli ürün bedelinden mahsup edilmek üzere karşılamaktadır. Trakya bölgesinde gübre dağıtımını Pankobirlik yapmaktadır. Gübre bedelleri yine pancar alım bedelinden mahsup edilmek üzere Şeker fabrikası tarafından Pankobirliğe ödenmektedir. Bu yıl ekilen pancar parası bir sonraki yılın Nisan ayında çiftçiye ödenmektedir. Devlet belirli zamanlarda dönüm başına, bir sonraki yıl ödenecek paradan mahsup etmek üzere sıfır faizle nakit avans vermektedir. Her çiftçiye ürününe ait polar şeker oranına göre bedel ödenmektedir.

Şeker pancarında polar şeker oranını artırmak için gübrelemenin iyi yapılması gerekmektedir. Gübreleme konusunda gerek Pankobirlik gerekse Şeker Fabrikası çiftçiyi bilgilendirmektedir. Fakat fazla sulama yapıldığı takdirde gübre karışım oranı bozulmakta ve yeterli şekerlenme sağlanmamaktadır. Verimi artırmak için aşırı gübrelemeden ve sulamadan kaçınılması gerekmektedir. Çünkü bir dönüm araziden elde edilen pancar miktarı arttıkça, pancardaki polar şeker oranı düşmektedir.

Pancar ekiminde hassas mibzerli ekim makinesi, söküm ve çapa makinesi kullanılmaktadır. Şeker fabrikası bu makinelerin kullanımını bir çiftçiye vermektedir. Makineyi alan çiftçi makineleri isteyenlerin ekim alanında kullanmaktadır. Bu işçilik bedeli yine daha sonra ödenecek bedelden mahsup edilmek üzere Şeker Fabrikası tarafından çiftçiye ödenmektedir. Şeker pancarı üretiminde verimlilik testleri yapılmış, hastalıklara karşı dayanıklı hibrit tohumlar kullanılmaktadır.

Şeker pancarı alım fiyatları alınan siyasi kararlar veya üretim düzeyine göre belirlenmektedir. Ülkedeki şeker ihtiyacı fazla değilse, düşük fiyat politikası uygulanmaktadır. Ülkemizde kişi başı şeker tüketimi yıllık 30 kg'dır. Bunun fazlasını şu an için ihraç etme şansımız olmadığından, stok artışını önlemek amacıyla şeker üretimi kontrol altında tutulmaktadır. Tüm fabrikalar her yılın sonunda maliyet etüdü yapmaktadır. Alım fiyatının belirlenmesinde bu üretim maliyetlerinin dikkate alınması gerekir. Fakat şeker kurulu fiyat belirlerken bu maliyetleri dikkate almamaktadır. Yani şeker fiyatları maliyetleri karşılamaya yetmemektedir.

AB'de çok sayıda otobüste hububattan ve şeker pancarından üretilen yakıtlar kullanılmaktadır. Brezilya'da ise şeker kamışından elde edilen yakıtların kullanımı oldukça yaygındır. Üretimin pahalı olmasına karşın çevreyi daha az kirletmesi, çiftçiye yeni bir kazanç imkanı sağlaması, yenilenebilir temiz bir yakıt kaynağı olması, fosil yakıtlara göre daha az sera gazı yayması ve petrole bağımlılığı azaltması nedeniyle önemli bir yakıttır. Enerji dar boğazının yaşandığı şu günlerde, çevre dostu ve stratejik bir bitki olan şeker pancarı enerji üretimi için kullanılabilirse, şeker pancarı üretimi de buna bağlı olarak artacaktır.

8. SAHA ARAŞTIRMASI SONUÇLARI

“Pankobirliğin 4634 sayılı Şeker Kanunu çerçevesinde ülke şeker piyasasındaki yerinin, şeker pancarı üreticisi açısından değerlendirilmesi” isimli bu araştırma, Pankobirlik, Şeker Kurumu ve Alpullu Şeker Fabrikası yetkilileri ile Trakya Bölgesinde Alpullu Şeker Fabrikasına bağlı köylerdeki şeker pancarı üreticilerini içine alan geniş kapsamlı bir araştırmadır. Araştırma kapsamında elde edilen tüm bilgiler çeşitli başlıklar altında toplanmıştır.

8.1 Üreticilerden Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

Bu bölümde, Trakya Bölgesi'nde Alpullu Şeker Fabrikasına bağlı olarak üretim yapan şeker pancarı üreticilerinden anket yolu ile toplanan bulgular çeşitli başlıklar altında toplanarak değerlendirilmiştir.

Üreticilerle anket yapılmasının nedeni, üreticilerin ortak oldukları kuruluşları tespit etmek, şeker pancarı üretim, pazarlama, fiyat belirlenmesi, kooperatifçilik çalışmalarının düzeyi ve özelleştirme konularındaki düşüncelerini öğrenmek, tarım tekniği ve girdi kullanma düzeylerini tespit ederek, gelirlerinin maliyetlerini karşılayıp karşılamadığını ve üreticilerin sorunlarının neler olduğunu ve Pankobirliğin etkinliğini belirlemektir.

Üreticilerin yaşları daha çok 40 yaş üstünde (%85) olup %53 oranı ile 41ve 50 yaş grubu en fazla üreticinin bulunduğu gruptur. Üreticilerin eğitim düzeyi %88 oranı ile ilköğretim düzeyindedir. Üreticilerden %91'lik kısmının meslekleri sadece çiftçiliktir. %9'luk bir oranda da çiftçiliğin yanında farklı meslek ile uğraşanlar bulunmaktadır. Toplam arazi miktarı 100 dekarın altında olanların oranı %47 iken, arazi miktarı 100 dekarın üzerinde olanların toplamı %52'dir.

Pancar ekilen alanda, 2001 yılında çıkarılan 4634 sayılı yasadan sonra, öncesindeki pancar ekili olan alana göre %50 oranında bir azalma olmuştur. Yasa öncesinde 31 da ve daha üzeri alanda yapılan miktarda bir değişiklik olmazken, 30 da ve altında ekim yapanlarda %50 oranında düşüşler yaşanmıştır.

8.1.1 İşletme İle İlgili Genel Bilgiler

Çizelge 8.1 İşletmecilerin Yaşı, Meslek, Eğitim Durumu ve Arazi miktarı

YAŞ DAĞILIMI		EĞİTİM DURUMU			
YAŞ	%	ÖĞRENİM DURUMU	%		
25-40	15	İlköğretim	88		
41-50	53	Lise	11		
51+	32	Üniversite ve üstü	1		
TOPLAM	100	TOPLAM	100		
MESLEK GURUBU		TOPLAM ARAZİ MİKTARI			
MESLEK	%	50 da ve altı	%		
Çiftçi	91	51-100 da	15		
Çiftçilik yanında farklı bir meslek grubu	9	101-200 da	34		
		201-üstü	18		
TOPLAM	100	TOPLAM	100		
PANCAR EKİLEN ALAN(%)					
2001 ÖNCESİ			2001 SONRASI		
PANCAR ALANI (da)			PANCAR ALANI (da)		
10 ve altı	11 ile 30	31 ve üstü	10 ve altı	11 ile 30	31 ve üstü
27	65	9	52	34	10

Bunun nedeni Trakya bölgesi çiftçisi için şeker pancarı alternatifi olmayan bir ürün değildir. Şeker pancarı üretimi çok emek ister. Trakya bölgesinde genç nüfus daha çok sanayi alanına kaymış durumdadır. Dolayısıyla zaten küçük alanlarda yapılan şeker pancarı üretiminden yaşanan zorluklar nedeni ile vazgeçmektedir. Onun yerine daha az zahmetli olan buğday ve ayçiçeği tarımına yönelmektedir.

8.1.1.1 Üreticilerin Şeker Pancarı ve Diğer Tarımsal Faaliyetleri İle İlgili Bilgileri

Üreticiler şeker pancarı üretimini (üreticilerin% 56'sı) kazançlı olması nedeni ile yapmaktadırlar. Üreticilerin %89'u şeker pancarı yanında başka ürün de üretmektedirler. Üreticilerin büyük bir kısmının(%72'si) şeker pancarından elde ettiği gelir, gelirinin yarısından azını oluşturmaktadır.

Çizelge 8.2 İşletmecinin Faaliyet Konusu ve Ş.Pancarı Gelirlerinin Payı

ŞEKER PANCARI ÜRETİMİ YAPMANIZIN NEDENİ NEDİR?	ORAN(%)
Ailemden gelen bir uğraşı olması nedeni ile.	29
İklimin uygun olması nedeni ile.	15
Kazançlı olması nedeni ile.	55
Arazinin başka ürüne elverişli olmaması nedeni ile.	1
TOPLAM	100
PANCAR ÜRETİCİLİĞİ DIŞINDA FARKLI BİR UĞRAŞINIZ VAR MI?	ORAN(%)
Çiftçiyim, sadece şeker pancarı üretiyorum.	2
Çiftçiyim, başka ürünlerle birlikte şeker pancarı üretiyorum.	89
Farklı bir meslek mensubuyum ve sadece şeker pancarı üretiyorum.	0
Farklı bir meslek mensubuyum ve başka ürünlerle birlikte şeker pancarı üretiyorum.	9
TOPLAM	100
ŞEKER PANCARI ÜRETİM GELİRİNİN TOPLAM ÜRETİM GELİRİNİZ İÇİNDEKİ PAYI NE KADARDIR?	ORAN(%)
Gelirimim tamamını şeker pancarı üretim geliri oluşturuyor.	1
Gelirimim yarısını şeker pancarı üretim geliri oluşturuyor.	26
Gelirimim yarısından fazlasını şeker pancarı üretim geliri oluşturuyor.	1
Gelirimim yarısından azını şeker pancarı üretim geliri oluşturuyor.	72
TOPLAM	100

8.1.1.2 Bölgede Üretilen Ürünlerin Karlılık Açısından Değerlendirilmesi

Çizelge 8.3 Şeker Pancarı Ve Alternatif ürünlerin Karlılık Düzeyi

ÜRÜN	1.Sırada(%)	2.Sırada(%)	3.Sırada(%)	4.Sırada(%)	5.Sırada(%)
Şeker Pancarı	53	14	7	9	18
Buğday	10	15	29	34	14
Ayçiçeği	1	22	33	30	14
Mısır	6	17	21	14	42
Karpuz	36	34	10	12	8

Üreticilerle yapılan ankette bölgede üretilen ürünlerden en karlı olandan en az karlı olana doğru bir sıralama yapmaları istenmiştir. Elde edilen sonuca göre bölgede en karlıdan en az karlı üretime doğru sıralama 1-Şeker pancarı, 2-Karpuz 3- Ayçiçeği, 4-Buğday, 5-Mısır olarak tespit edilmiştir. Şeker pancarı tarımında en önemli konu üretim tekniğinin doğru uygulanmasıdır. Şeker pancarına fiyat verilirken sabit bir fiyat değil, polar şeker oranına göre her üreticiye farklı fiyat uygulanmaktadır. Üretim tekniği doğru uygulandığında üretilen şeker pancarı için alınacak bedel de artmaktadır. Şeker pancarında şeker fabrikası her türlü destek ve üretim kolaylığını sağlamaktadır.

8.1.1.3 2001 Sonrasında Üretimde Yaşanan Azalmanın Nedenleri

Çizelge 8.4 2001 Sonrası Pancar Üretim Miktarının Azalma Nedenleri

2001 Yılından Sonra Pancar Üretim Miktarınız Azaldı İse Bunun Nedenlerini Önem Sırası Nasıldır?				
Üretimin Azalma Nedenleri	1.Sırada(%)	2.Sırada(%)	3.Sırada(%)	4.Sırada(%)
Kota Uygulaması	95	1	1	2
Aşırı Gübreleme	0	63	22	14
Aşırı Sulama	6	2	27	61
Hastalık Ve Haşere Artışı	2	35	47	16

Ankette üreticilerden 2001 yılından sonra şeker pancarı ekilen alan miktarındaki azalmanın nedenini önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. Buna göre yapılan sıralamada %95 oranı ile “Kota Uygulaması” 1.sırada, %63 oranla “Aşırı Gübreleme” 2.sırada, %47 oranla “Hastalık Ve Haşere Artışı” 3.sırada ve %61 oranla “Aşırı Sulama” 4.sırada yer almıştır.

Kota uygulaması nedeni ile üretici üretebileceğinin çok altında şeker pancarı üretmektedir. Fiyatların düşük olması nedeni ile de üretim daha da düşmektedir. Alpullu şeker fabrikasının kurulu kapasitesi 100 gün 3800-4000 ton pancar işleme iken fabrika bu kapasitede sadece 45 gün çalışmaktadır.

Bunun yanında kota uygulaması ile alanın azaldığı, fakat dekar başına üretimin arttığı ifade edilmiştir. Diğer yandan şeker pancarı zahmetli bir üretim olduğundan genç nüfusun sanayiye kayarak pancar üretimi ile uğraşmak istemedikleri ankette yer alan ifadelerdendir. En önemlisi de pancara uygulanan alım fiyatlarının düşük olması, maliyetlerin yüksek olmasıdır. Çok çaba harcanmasına karşılık bedellerin geç alınması gibi nedenlerle üretici pancar ekimini azaltmıştır.

8.1.1.4 Trakya Bölgesinde Üretilen Şeker Pancarının İçerdiği Polar Şeker Oranının Düşük Olma Nedenleri

Trakya Bölgesinde elde edilen şeker pancarının içerdiği şeker oranı diğer bölgelerimize göre daha düşüktür. Ankette çiftçilerden bunun nedenlerini sıralamaları istenmiştir. Azotlu gübre kullanımı %53 ile 1. sırayı almış, %52'lik bir oranla tohum çeşidinin uygun olmayışı bunu izlemiştir. Tarla hazırlığının iyi olmaması ise %38 ile 3. sırada yer almıştır.

Çizelge 8.5 Trakya Bölgesinde Pancarda Polar Şeker Oranının Düşük Olma Nedenleri

Trakya Bölgesinde Üretilen Şeker Pancarının İçerdiği Polar Şeker Oranının Düşük Olma Nedenleri Önem Sırasına Göre Nasıldır?			
Nedenler	1.Sırada(%)	2.Sırada(%)	3.Sırada(%)
Tarla Hazırlığı Yapılmaması	31	38	31
Tohum Çeşidinin Uygun Olmaması	52	18	30
Azotlu Gübre Kullanımı	53	31	16

Trakya Bölgesinde verim ve hastalıklara karşı dayanıklılık testleri sonucuna göre “Evirina” isimli hibrit bir tohum kullanılmaktadır. Bu tohumun dağıtım ve ekim işi Şeker Fabrikası tarafından yapılmaktadır. Şeker pancarı üretiminde kullanılan gübrenin dağıtımı ise bedeli Şeker Fabrikasından ödenmek üzere Pankobirlik tarafından yapılmaktadır. Çiftçi gübre kullanımı ve sulama konusunda bilinçsizdir. Şeker pancarı verimini artırmak amacıyla aşırı sulama yapmakta bu da gübrenin yıkanmasına neden olmaktadır.

Şeker pancarı üretiminde 2 çeşit gübre kullanılmaktadır. Kullanılan gübrelerden birisi NPK ismi ile geçen kompoze bir gübredir ve içeriğinde Azot, Fosfor ve Potasyum bulunmaktadır. Ayrıca %46 oranında üre içeren bir gübre çeşidi daha vardır. Bu iki gübrenin belli oranlarda karıştırılarak uygulanması gerekmektedir. Azot pancarın şekerlenebilmesi için gerekli olan bir maddedir. Oranın iyi ayarlanması gerekmektedir. Aşırı sulama yapıldığı takdirde gübrenin karışım oranı bozulmaktadır. Şeker pancarı alımı kg hesabına göre yapılmaktadır. Aşırı sulama ile şeker pancarı şişerek ağır gelmekte fakat polar şeker oranı düşmektedir. Ayrıca verimlilik ile polar şeker oranı ters orantılıdır. Bir dekar araziden elde edilen şeker pancarı miktarı arttıkça polar şeker oranı düşmektedir.

Trakya bölgesi için polar şeker oranının düşük olmasının en önemli nedenlerin biri de şeker pancarının şekerlenmesini sağlayan gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkının az olmasıdır. Gece ile gündüz sıcaklık farklarının fazla olduğu bölgelerde pancarın polar şeker oranı daha yüksektir.

8.1.2 Tarımsal Girdi Kullanımı

8.1.2.1 Tohum Sağlanması ve Kullanımı

Şeker Pancarı üretiminde Şeker Fabrikası tarafından hassas mibzerli makinelerle ekimi yapılan “Evirina” isimli tek bir tohum çeşidi kullanılmaktadır. Tohumun ekimi makine ile sıra üzeri 8 cm ara ile ve sıra arası mesafesi 45 cm olarak ekilmektedir. Hastalıklara karşı ekimden sonra seyreltme çalışmaları yapılmaktadır. Bu uygulama tohum zaiyatına neden olmaktadır.

Ekimde bazı çiftçiler ayçiçeği tarımında kullandıkları makineleri de kullanmaktadırlar. Bu makineler daha seyrek ekim yapmaktadır. Bu durumda seyreltme işçiliğinden tasarruf sağlanmaktadır.

Şeker pancarı tohumunu Şeker Fabrikası adına Beta Tarım üretmektedir. Şeker Pancarı üreticileri ile yapılan sözleşme gereği Şeker Fabrikası tarafından belirlenen tohum çeşidi kullanılarak üretim yapılmaktadır.

8.1.2.2 Zirai İlaç Sağlanması ve Kullanımı

Çizelge 8.6 Bölge Üreticilerinin Zirai İlaçların Sağlandığı Yerler

İlçeler	Pankobirlik %	Özel Bayii%	Şeker Fabrikası%	Toplam %
Merkez	0	18	82	100
Hayrabolu	60	11	29	100
Babaeski	13	16	71	100

Üreticilere şeker pancarı tarımında gerekli olan ilaçları nereden sağladıkları sorulmuştur. Şeker Fabrikası mantar ilacını karşılamaktadır. Onun dışında gerekli olan ilaçları ya çiftçi kendisi temin ederek ilaçlama yapmakta yada bedeli ürün bedelinden düşülmek üzere şeker fabrikası tarafından ödenmektedir. Ayrıca her türlü araç gereç ve ilacı şeker fabrikası temin ederek ilaçlama işi ihale yoluyla bir çiftçiye vermektedir. İlaçlama bedeli daha sonra pancar bedelinden düşülmek üzere çiftçi borçlandırılmaktadır.

Anket sonucuna göre üretici ilacını Şeker Fabrikası dışında Pankobirlik ve Özel bayilerden temin etmektedir.

8.1.2.3 Kredi Sağlanması

Çizelge 8.7 Tarımsal Kredi İhtiyacı , Zamanı ve Sağlandığı Yerler

TARIMSAL KREDİ İHTİYACINIZ OLUYOR MU?					
EVET(%)		HAYIR(%)			
91		9			
KREDİYİ NEREDEN TEMİN EDİYORSUNUZ?					
Pankobirlik (%)	Ziraat Bankası (%)	Diğer (%)	Şeker Fabrikası (%)	Toplam (%)	
0	66	8	26	100	
KREDİYE EN ÇOK HANGİ DÖNEMDE İHTİYAÇ DUYUYORSUNUZ.?(%)					
Ekimde	Zirai İlaç Alımında	Gübre Alırken	Hasatta	Çapalamada	Toplam
16	2	8	26	48	100

Yapılan araştırma sonucunda çiftçilerin üretim süresince krediye ihtiyacı olduğu ve kredi ihtiyacı olan çiftçilerin de %91'lik bir oranda oldukları tespit edilmiştir. Kredi ihtiyaçlarını genel olarak Ziraat Bankasından karşılamaktadırlar. Şeker Fabrikası da belli zamanlarda, örneğin ekim ve hasat zamanlarında çiftçiye faizsiz nakit kredi avansı vermektedir. Çiftçi bunların dışında Halkbankası, Şekerbank ve Tarım Kredi Kooperatiflerinden de kredi almaktadır. Pankobirliğin kredi vererek çiftçiyi destekleme gibi bir hizmeti yoktur. Çiftçiler genel olarak Pankobirlik ile şeker fabrikalarının ayrı kuruluşlar olduğunun pek farkında değildir.

Pankobirliğin kooperatifçilik bilinci ile daha aktif olması gerekir. Üreticiler Pankobirliği her zaman yanlarında görmek istemektedir. Bir çok bölgede satış mağazaları bulunmaktadır. Burada şeker pancarı tarımı için gerekli olan bir çok girdi piyasa fiyatının altında çiftçiye satılmaktadır.

8.1.3 İşgücü Sağlanması

Çizelge 8.8 İşgücü Sağlanması ve Dönemleri

Şeker Pancarı Tarımında İşgücünü Nereden Sağlıyorsunuz (%)					
Ailem Çalışıyor		Dışarıdan işgücü sağlıyorum		Ailem + Dışarıdan İşgücü	
25		46		29	
Şeker Pancarı Tarımında İşgücü İhtiyacınız Hangi Dönemde Daha Fazladır? (%)					
Ekimde	Hasatta	Çapalamada	Hasat-Çapalama	Tümü	Toplam
1	36	19	34	10	100

Üreticilere şeker pancarı tarımında işgücüne ihtiyaç duyulup duyulmadığı, işgücüne en çok ne zaman ihtiyaç duydukları ve işgücünü nereden sağladıkları sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre; daha çok hasat ve çapalamada işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu zamanlarda da işgücü genelde dışarıdan temin edilmektedir. Onun dışındaki zamanlarda da aile bireyleri zaten üretimin içindedirler. Ankete göre % 46 oranla işgücü dışarıdan sağlanmakta hem ailem hem dışarıdan diyenlerin oranını da eklediğimiz takdirde, bu oran %75 gibi büyük bir çoğunluğa ulaşmaktadır. İşgücü ihtiyacı en çok Hasat ve çapalama da olmaktadır.

Şeker pancarı emek yoğun bir tarımsal faaliyettir. Şeker pancarı tarımı yoğun işgücü gerektirdiğinden, bu alanda istihdama neden olmaktadır. İşsizliğin her zaman yaşandığı ülkemizde, işgücünün bu şekilde istihdam edilerek ekonomiye katılması, ayrıca aile bireylerinin yine aynı şekilde ekonomiye katılması konusunda şeker pancarı, alternatif ürünlere göre mukayeseli bir üstünlüğe sahiptir.

Köyden kente yoğun bir göçün yaşandığı şu günlerde şeker pancarı tarımının yaratmış olduğu istihdam göz ardı edilmemelidir. Özellikle Doğu bölgelerimizde çok verimli olmasa bile yaratmış olduğu istihdam, göçün önlenmesi gibi önemli faktörler göz önünde bulundurularak şeker pancarı üretimi teşvik edilmelidir.

8.1.4 Pancar Üretiminde Üye veya Ortak Olunan Kuruluşlar

Pancar üreticilerinin tamamı bir veya birden fazla kuruluşa üye yada ortaklardır. Üreticilerin % 37'si Pankobirliğe , % 30'u Ziraat Odasına, %25'i Tarım Kredi Kooperatifine . % 4'ü Tarım Satış Kooperatifine ve % 2'si Köy Kalkınma Kooperatifine üyediler.

Pancar Ekicileri Kooperatifi olan Pankobirlik Türkiye'de tarım alanında örgütlenme konusunda yüksek sayıda ortağı ile en iyi örnektir. Amacı, pancar ekicilerini örgütlemek, tarımsal girdi ve çiftçilerin temel ihtiyacı olan tüm madde ve malzemeleri sağlamak ve ortakların tarımsal ürünlerini en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlamaktır. Türkiye'de tarımsal amaçlı kooperatifler içinde Pancar Ekicileri Kooperatifleri kooperatif başına en fazla ortak sayısına sahip kooperatiflerdir. Pankobirlik; ortaklarının menfaatleri doğrultusunda dünyadaki gelişmeleri takip etmek ve onların temsili amacıyla, kuruluşundan bugüne kooperatifçilik ve şeker sektörü ile ilgili uluslararası kuruluşlarla ilişkilerini devam ettirmekte, gerekli gördüğü kurum ve kuruluşlara üye olmaktadır.

Ancak fiyatların belirlenmesi, şeker veriminin artırılması eğitim verilmesi ve özelleştirme ile ilgili olarak Pankobirlik daha etkin ve etkili olmalıdır. Pankobirlik sadece ticari bir işletme tarzında değil, üretimin her aşamasında çiftçinin yanında, her konuda destek ve eğitici olmalıdır. Şeker Pancarı üretiminin önemini tüm yetkili ve üreticilere iyi aktarabilmeli, fiyat belirleme konusunda, şeker fabrikalarının iyileştirilmesi ve modernizasyonu konusunda destekleyici olmalıdır. Pankobirliğe bağlı Konya Şeker Fabrikası verimli çalışmaları ile iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Üreticiler “Üretimde Kooperatifçiliğin rolü nasıldır” sorusuna “önemli” ve “çok önemli” şeklinde % 80 oranında cevap vermiştir. Fakat “üretim kotalarının belirlenmesinde üreticinin etkisi nedir” sorusuna % 79’luk bir grup “etkisiz” şeklinde cevap vermiştir.

Çizelge 8.9 Üreticilerin ortak olduğu kuruluşlar ve kooperatifçiliğin Etkinliği

Üye Olduğunuz Kuruluşlar Nelerdir? (%)						
Pankobirlik	Köy Kalkın. Koop.	Tarım Satış Koop.	Tarım Kre. Koop.	Ziraat Od.	Diğer	Toplam
37	2	4	25	30	2	100
Şeker Pancarı Üretiminde Kooperatifin Rolü Nasıl Olmalıdır?(%)						
Önemsiz	Az Önemli	Önemli	Çok Önemli	Fikrim Yok	Toplam	
5	10	36	44	5	100	
Pancar Üretim Kotalarının Belirlenmesinde Üreticinin Rolü Nedir?						
Etkisiz	Az Etkili	Etkili	Çok Etkili	Fikrim Yok	Toplam	
79	8	7	2	4	100	

Bu durum üreticilerin kooperatifçiliğin önemini farkında olduklarını, ancak Pankobirliğin Trakya bölgesinde gerekli etkinliği gösteremediğini ortaya çıkarmaktadır.

8.1.5 Üreticilerin Pancar Alımları ve Fiyatları Hakkındaki Düşünceleri

8.1.5.1 Üreticinin Üretimde Sözleşme Yapılması İle İlgili Görüşleri

2001 yılında çıkarılan 4634 sayılı yasadan önce de pancar üretiminde sözleşme uygulanıyordu. Halen sözleşmeli üretim uygulaması değişmemiştir. Bu nedenle şeker pancarı sadece şeker fabrikası ile sözleşme yapan üreticiler tarafından üretilebilmektedir. A ve C kotaları belirlenmektedir. A kotası kadar olan pancar her üreticinin ürettiği polar şeker oranına da bakılarak belirli bir fiyattan alınmaktadır. Örneğin 2008-2009 kampanya dönemi için fiyat 110 TL/ton olarak belirlenmiştir. A kota fazlası olan C kotası pancarlar daha düşük bir fiyatla alınmaktadır.

Şeker pancarı üretimi için yapılan sözleşme ile üretici üretim aşamasında gerekli her türlü girdiyi şeker fabrikasından temin etmekte ve pazarlama aşamasında ürününün rahatça satışını gerçekleştirmektedir. Yani üreticinin ürününü satma garantisi vardır. Şeker fabrikası açısından da fabrikanın üretimi için gerekli hammadde garantisi vardır.

Üretim aşamasında üreticinin yapmış olduğu masraflar ile ilgili olarak her türlü ödemeyi şeker fabrikası yapmaktadır. Şeker fabrikası yapmış olduğu harcamalar kadar çiftçiyi borçlandırmakta ve dönem sonunda çiftçinin alacağı kazançtan mahsup etmektedir. Çiftçinin eline geçen para çiftçiyi pek memnun etmemektedir. Çünkü üretimde kullanılan girdi fiyatları (mazot, gübre vs.) sürekli artmaktadır. Pancar alım fiyatları ise aynı paralellikte bir artış göstermemektedir.

Her yıl fabrikaların, maliyet etüdü yaparak bunu Şeker Kurumuna gönderdikleri yapılan görüşmelerle tespit edilmiştir. Fakat Şeker Kurumu fiyatı belirlerken maliyetleri değil, daha çok ülkenin şeker ihtiyacını göz önünde bulundurmaktadır. Ülkedeki şeker ihtiyacı fazla değilse, üretimin fazla artmaması için düşük fiyat politikası uygulanmaktadır. Ülkemizde kişi başına düşen yıllık şeker tüketim miktarı 30 kg'dır. Fiyatlarımız dış piyasa ile rekabet edebilecek düzeyde değildir. Dolayısıyla fazla üretilen şeker ihraç edilemeyeceğinden stok artışını önlemek için şeker üretimi kontrol altında tutulmaktadır. Enerji darboğazının yaşandığı şu günlerde, çevre dostu ve stratejik bir bitki olan şeker pancarı enerji üretimi için kullanılabilirse, şeker pancarı üretimi de doğal olarak artacaktır. Devletin burada ciddi politik kararlar alması gerekmektedir.

Çizelge 8.10 Ekim Zamanında Sözleşme Yapılmasından Memnun Olma Düzeyi

Ekim Zamanında Sözleşme Yapılmasından Memnun musunuz? (%)		
Evet : 85	Hayır: 15	Toplam : 100

Uygulanan anket sonucuna göre, üreticiler “ekim zamanında sözleşme yapılmasından memnun musunuz?” sorusuna % 85 oranında “Evet” cevabı vermişlerdir.

8.1.5.2 Üreticilerin Avans Uygulaması Hakkındaki Düşünceleri

Üretim süreci boyunca üretici hiç bir harcama yapmamaktadır. Yapılması gereken tüm harcamaları şeker fabrikası yapmakta ve üreticiyi ürün bedelinden mahsup edilmek üzere borçlandırmaktadır. 2001 yılında çıkarılan yasadan önce uygulanan avans şu anda da uygulanmaktadır. Bu uygulamadan memnun olan üreticilerin oranı %94'tür. Memnun olmayanlar ise %6'lık bir oya sahiptir.

Çizelge 8.11 Şeker Pancarı Üretiminde Avans Uygulamasının Memnuniyet Düzeyi

Şeker Pancarı Üretiminde Avans Uygulamasından Memnun musunuz? (%)		
Evet : 94	Hayır : 6	Toplam : 100

8.1.5.3 Söküm İşleminde Yaşanan Sıkıntılar

Yapılan ankette üreticilere “söküm işlemi kimin tarafından yapılıyor ve sorun yaşanıyor mu?” diye sorulmuştur. Üreticilerden alınan cevaplara ve yapılan görüşmelere göre elde edilen bulgular şöyledir;

Söküm işlemi için Şeker Fabrikası üreticilere sıra veya gün vermektedir. Sıra ve günler aynı zamanlara rastlandığında fabrikada yığılmalar olmaktadır. Söküm işinin yağmurlar başlamadan tamamlanması gerekmektedir. Aksi takdirde pancarın tarladan çıkarılması imkansızlaşmaktadır. Dolayısıyla üreticiler kampanya dönemlerinin daha erken başlamasının ve süresinin daha uzun olmasının uygun olacağı görüşündedirler. Daha önceden bazı köylerde pancarın teslim alındığı kantarlar varken şu an teslimler sadece fabrikaya yapılabilmektedir. Her çiftçi ürününü traktörlerle Alpullu'ya getirerek fabrikaya teslim etmektedir. Fabrika nakliye masrafları için bir bedel ödemektedir. Fakat bu bedel nakliye masrafını karşılamaya yetmemektedir.

Yapılan anket çalışmasının sonucuna göre üreticiler %53'lük bir oranla fabrikaların özelleştirilmesine “Hayır” demişlerdir. Fabrikaların özelleştirilmesine “Evet” diyenler ise %47'lik bir orana sahiptir.

Özelleştirmeye “Hayır” diyenler, pancar alım fiyatları düşük olsa da devlet garantisinin olmasının kendileri için önemli olduğunu vurgulamışlardır. Özelleştirme olduğunda fabrikaların kapanacağı ve işsizliğin artacağı endişesini taşımaktadırlar. Pancar bedellerinin geç de olsa devlet güvencesi ile alındığını, özelleştirme olursa tüccarın acımasızca üreticinin haklarını hiçe sayacağını yapılan görüşmelerde dile getirmişlerdir.

8.1.5.4 Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesi Hakkındaki Görüşler

Çizelge 8.12 Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesi Hakkındaki Görüşler

Şeker Fabrikaları Özelleştirilmeli midir?(%)					
Evet	Hayır	Toplam			
47	53	100			
Cevabınız Evet ise Nedenleri		1.Sırada (%)	2.Sırada (%)	3.Sırada (%)	4.Sırada (%)
Alım ve ödemelerin düzenli oluşu		74	3	13	10
İleri teknolojiyen yararlanılması		15	63	12	10
Kapasitenin yüksek oluşu		16	21	60	3
Pancarı farklı şekillerde değerlendirebilmeleri		8	12	12	68
Şeker Fabrikaları Kimler Tarafından İşletilmelidir?(%)					
Pankobirlik	Kamu	Özel Sektör	Üretici Birlikleri	Toplam	
22	53	19	6	100	

Yapılan anket çalışmasının sonucuna göre üreticiler %53'lük bir oranla fabrikaların özelleştirilmesine “Hayır” demişlerdir. Fabrikaların özelleştirilmesine “Evet” diyenler ise %47'lik bir orana sahiptir.

Özelleştirmeye “Hayır” diyenler, pancar alım fiyatları düşük olsa da devlet garantisinin olmasının kendileri için önemli olduğunu vurgulamışlardır. Özelleştirme olduğunda fabrikaların kapanacağı ve işsizliğin artacağı endişesini taşımaktadırlar. Pancar bedellerinin geç de olsa devlet güvencesi ile alındığını, özelleştirme olursa tüccarın acımasızca üreticinin haklarını hiçe sayacağını yapılan görüşmelerde dile getirmişlerdir.

Özelleştirmeye “Evet” diyenlerden bunun nedenlerini sıralamaları istenmiştir. Ankette yapılan sıralama sonucuna göre, alım ve ödemelerin düzenli oluşu %74’lük bir oranla 1.sırada, ileri teknolojiye yararlanılması %63’lük bir oranla 2.sırada, kapasitenin yüksek oluşu 60’lık bir oranla 3.sırada pancarı farklı şekillerde değerlendirebilmeleri %68’lik bir oranla 4.sırada yer almıştır.

Özelleştirmeye evet diyen üreticilerle yapılan görüşmelerde, üreticilerin özel fabrikalarda daha deneyimli elemanlarla üretimin ve ürün kalitesinin daha çok artacağı, kapasitenin daha yüksek olacağı ve teknolojik gelişmelerden yararlanılacağı düşüncelerinde oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca pancar alımlarının ve ödemelerin daha düzenli olacağı görüşündedirler. Devletin izlediği politikadan memnun olmadıklarını, AB’nin almış olduğu kararlara göre davranıldığından rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir. Tarım alanında üretme imkanı olmasına rağmen, “AB ve ABD istemiyor” diye devletin buna yönelik politikalar uygulamasını anlayamadıklarını ifade etmişlerdir.

8.1.5.5 Şeker Alım Fiyatları ve Fiyatların Belirlenmesinde Yetkili Kuruluş

Pancar üreticileri için, kotadan da önemli olan yaptığı emeğin karşılığını tam olarak alabilmesi, zor ve uğraşı isteyen bir üretim aşamasından sonra aldığı karşılığın kendini ve ailesini memnun etmesidir. Ankette, üreticilere pancar alım fiyatlarından memnun olup olmadıkları ve pancar alım fiyatlarını hangi kuruluşun belirlenmesini istedikleri sorulmuştur.

Çizelge 8.13 Pancar Fiyatlarını Belirleyecek Yerin ve Fiyat Düzeyinin Değerlendirilmesi

Şeker Pancarı Alım Fiyatlarını Nasıl Değerlendiriyorsunuz? (%)					
Çok Düşük	Düşük	Normal	İyi	Çok İyi	Toplam
43	51	5	1	0	100
Şeker Pancarı Alım Fiyatlarını Hangi Kuruluş Belirlemelidir?(%)					
Pankobirlik	Devlet	Serbest Piyasa	Diğer	Toplam	
37	40	21	2	100	

Anket sonucuna göre üreticilerin %43'ü fiyatları “Çok Düşük”, %51'i ise “Düşük” bulmaktadır. İkisinin toplam %94'lük bir oranla çoğunluğu oluşturmaktadır.

Üretici Devletin verdiği fiyattan memnun olmamasına rağmen yine de devlet güvencesinde üretim yapmak istemektedir. Üretici fiyat belirlemelerinde üretim için gerekli olan girdilerin fiyatlarının da dikkate alınarak, bir fiyat tespiti yapılmasını istemektedir. Bu konuda destek görmeyi beklediği kuruluş Pankobirliktir. Pankobirlik üreticilerin bir araya gelerek oluşturdukları bir kooperatif olduğundan, fiyat belirleme de üretimin içinde olanların daha objektif bir değerlendirme yapacakları beklentisi içindedirler.

8.1.5.6 Üreticilerin Kota Hakkındaki Düşünceleri

Kota Uygulaması ilk kez 1998 yılında başlamıştır. Daha sonra 2001 yılında çıkarılan Yeni Şeker Yasası ile iç talebin yerli üretimle karşılanması, şeker üretiminde istikrarın sağlanması ve stoklarda yığılmalara neden olmamak amacıyla kota uygulamasına devam edilmiştir. Kota uygulamasında ülke ihtiyacını karşılayacak şeker miktarı ve kota belirlenmektedir. Belirlenen kota miktarı bölgenin özelliklerine ve fabrikanın kapasitesine göre paylaşılmaktadır. Her fabrika kendisine düşen kotayı karşılayacak şekilde üreticilerle sözleşme yapmaktadır. Bir fabrikada stok oluştuğunda bu bir sonraki yıl kota belirlenirken stok miktarı kadar kısım düşülmektedir.

Çizelge 8.14 Kota Uygulamasının Etkileri

2001 Yılında Uygulamaya Konan Şeker Pancarı Ekim Kotası Sizi Nasıl Etkiledi?(%)						
Sıralama	Gelirim Düştü	Makinelerim Atıl Kaldı	Hayvan Sayım Azaldı	İşsizlik Arttı	Ekim Alanı Daraldı	Etkilemedi
1	74	0	2	23	33	6
2	13	12	5	23	43	0
3	13	20	13	30	17	0
4	0	45	24	15	3	3
5	0	23	49	9	4	3
6	0	0	7	0	0	88
Toplam	100	100	100	100	100	100

Ankette üreticiler Kota uygulaması sizi nasıl etkiledi sorusuna 1.sırada %74'lük bir oranla “gelirim düştü”, 2.sırada %43'lük bir oranla “ekim alanım daraldı”, 3. sırada %30'luk bir oranla “atıl işgücü oluştu”, 4.sırada % 45'lik bir oranla “makinelere atıl kaldı”, 5.sırada “%49'luk bir oranla “hayvan sayım azaldı ve 6.sırada %88'lik bir oranla “etkilemedi” şeklinde cevap vermişlerdir.

Üretici kota uygulanarak gelirinin düştüğünü, fakat gelirin düşmesinde tek etkenin bu olmadığını, alım fiyatlarının maliyetleri karşılamadığını ve bedellerin geç alınmasının da etken olduğunu dile getirmiştir.

Üreticiler, üretim alanları sınırlandırılmamalı, ithal etmek yerine elimizdeki imkanlar en iyi biçimde değerlendirilmeli görüşündedirler. Hem alanların daraltılması, hem de alım fiyatlarının maliyetlere göre düşük olması ve aynı zamanda da bedellerin geç ödenmesi şeklinde bir tarım politikası olmayacağını, bunun sadece bir caydırma politikası olduğunu söylemektedirler.

Şeker pancarı alternatif ürünlere göre personel istihdamı açısından farklı üstünlüğe sahiptir. Dolayısıyla pancar üretiminin azalması, özellikle kadın nüfusun üretim dışında kalmasına ve aile içi istihdamın azalmasına neden olmuştur. Kota uygulaması ile ekim azalmış ve kampanya süresi de daralmıştır. Fabrika işçileri 8 ay işsiz kalmaktadırlar.

Kotalarla şekerpancarı üretim alanı daralan üretici alternatif ürünlere yönelmiştir. Sadece kota değil şeker pancarında kullanılan tarım girdilerinin yüksek olması nedeni ile de üretici başka ürünlere yönelmiştir. Son zamanlarda Trakya’da üreticiler Kanola ekimi yapmaya başlamışlardır.

Miras hukuku ile zaten bölünmüş olan arazinin kota uygulaması ile daraltılması üretimin her aşamasında kullanılması gereken traktör, her türlü tarım alet ve makineleri atıl duruma gelmiştir.

Çizelge 8.15 Kotayı Aşmamak İçin Alınan Tedbirler

Şeker Pancarı Kotasını Aşmamak İçin Önlem Alıyor musunuz? (%)				
Evet : 72	Hayır : 28		Toplam : 100	
Alınan Önlemlerin Öncelik Sırası	1.Sırada	2.Sırada	3.Sırada	Toplam
Arazi kiralamıyorum	85	8	7	100
Araziyi ortağa tutmuyorum	12	63	25	100
Şeker pancarında verimi arttırmamaya çalışıyorum	73	13	14	100

Üreticiler “Şeker Pancarı Kotasını Aşmamak İçin Önlem Alıyor musunuz?” sorusuna %72’lik bir oranla “Evet” demişlerdir. Kotayı aşmamak için almış oldukları önlemlerden 1. sırada %85 oranıyla “arazi kiralamıyorum” ve %73 oranıyla da “şeker pancarında verimi arttırmamaya çalışıyorum” cevabı yer almaktadır. Araziyi ortağa tutmuyorum cevabı ise %63 oranıyla 2.sırada bulunmaktadır.

8.1.5.7 Şeker Pancarı Bedellerinin Ödenme Zamanı Ve Maliyeti Karşılama Durumunun Değerlendirilmesi

Ürün bedelleri hasattan sonra Nisan ayında alınmaktadır. Genellikle ödemeler Nisan ayını geçmemektedir. Geçtiği zaman banka faiziyle ödenmektedir.

Anket sonuçlarına göre, ürün bedellerini geç aldıklarını ifade eden üreticiler %58’lik bir orana sahiptir. Alınan ürün bedellerinin maliyetleri karşılması konusunda “çok azını karşılıyor” diyenler %32, “tamamını karşılıyor” diyenler % 31, “önemli bir bölümünü karşılıyor” diyenler %37’lik bir orana sahiptirler.

Üretimde ve sonrasında yaşanan zorluklar karşısında üreticiler ne yaptıkları sorulduğunda % 71’i “üretimden vazgeçiyorum”, %14’ü “diğer üreticilerle işbirliği yapıyorum”, %15’i “Pankobirlik ile işbirliği yapıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Çizelge 8.16 Şeker Pancarı Bedellerinin Ödenme Zamanı ve Maliyeti Karşılama Durumu

Ürün Satış Bedelinizin Ödenme Zamanları Nasıldır? (%)	
Peşin alıyorum	0
Biraz gecikmeli alıyorum	42
Çok geç alıyorum	58
Toplam	100
Pancar Üretiminden Elde Ettiğiniz Gelirin Maliyetlerinizi Karşılama Konusundaki Düşünceleriniz Nedir?	
Çok azını karşılıyor	32
Tamamını karşılıyor	31
Önemli bir bölümünü karşılıyor.	37
Toplam	100
Pancar Üretim Ve Satışında Yaşanan Zorluklar Karşısında Ne Yapıyorsunuz?	
Üretimden vazgeçiyorum	71
Diğer üreticilerle birlik olmaya çalışıyorum	14
Pankobirlik İle işbirliği yapıyorum	15
Toplam	100

8.1.5.8 Sulama Suyu Sağlanılan Yerler

Çizelge 8.17 Sulama Suyu Sağlanılan Yerlerin Dağılımı(%)

SULAMA SUYUNU NEREDEN KARŞILIYORSUNUZ? (%)						
İlçeler	Dereden	Gölden	Göletten	Artezyen	Kooperatif sulaması	Toplam
Tekirdağ	3	---	88	9	---	100
Babaeski	32	---	7	11	50	100
Hayrabolu	---	---	---	66	34	100

Şeker pancarında sulama önemli bir konudur. Babaeski’de fabrika atıkları ile Ergene nehri kirlendiği için sulama yapmaya elverişli değildir. Ülkemizde yaşanan kuraklık ve Babaeski’de sanayi alanında sürekli kuyu açıldığından yeraltı suları çok derinlere inmiş durumdadır. Üreticiler yapılan görüşmelerde sulama makineleri ve takımlarına ait maliyetlerinin yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan anket sonucuna göre üreticiler sulamayı Tekirdağ merkez köylerinde, %88 oranında göletten, %9 oranında artezyen ve %3 oranında dereden karşılamaktadırlar. Hayrabolu ilçesine bağlı köylerde sulama, %34 oranında sulama kooperatiflerinden, %66 oranında artezyenden sağlanmaktadır. Babaeski ilçesine bağlı köylerde sulama, %50 oranında sulama kooperatiflerinden, %32 oranında dereden, %11 oranında artezyen, %7 oranında göletten sağlanmaktadır.

Şeker pancarının veriminde ve polar şeker oranının oluşumunda sulama çok önemli bir yere sahiptir. Pancar ekicileri kooperatifinin sulama konusunda üreticiyi bilinçlendirmesi yerinde olacaktır.

8.1.5.9 Kooperatifçilik Anlayışı ve Pankobirliğin Etkililiği Hakkındaki Görüşler

Çizelge 8.18 Üreticilerin Kooperatifçilik ve Pankobirlik ile İlgili Görüşleri

“Bireyler Tek Başlarına Yapamadıkları Veya Birlikte Yaptıklarında Daha Fazla Yarar Elde Ettikleri İşleri En İyi Bir Biçimde Ve Maliyet Fiyatına Yapmak Amacıyla Ekonomik Güçlerini Bir Araya Getirerek Dayanışmalı Ve Örgütlenmelidir”						
Yukarıdaki görüş ile ilgili düşüncenizi belirtiniz.						
Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok			Toplam	
84	6	10			100	
Pankobirlik Hakkındaki Görüşleri	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Toplam
	Üretim ve pazarlama da destek oluyor.	0	25	7	18	50
Üretim sırasında girdi temininde yardımcı oluyor.	0	39	20	14	27	100
Üretim ile ilgili çeşitli eğitim veriyor.	0	10	7	26	58	100
Pancar alım fiyatının tatmin edici olmasını sağlıyor.	0	4	4	22	70	100
Diğer pancar üreticileri ile bir araya gelmemizi sağlıyor.	0	32	11	15	42	100

Üreticiler ile yapılan görüşmelerde üreticilerin Pankobirlik ile Şeker Fabrikasının ayırımının farkında olmadıkları tespit edilmiştir. İki kurumu birbirine karıştırmaktadırlar. Bölge de kooperatifçilik bilinci tam olarak işlememektedir. Üreticilere Kooperatifçilik anlayışı ve Pankobirliğin çalışmaları hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Kooperatifçilik tanımına katılanlar %84'lük bir orana sahiptir.

Üreticiler Pankobirlik ile sadece satış mağazalarında girdi temini için gittiklerinde karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Sattıkları ürün ile ilgili olarak satın alan çiftçiye eğitim ve bilgi vermektedirler. Üreticiler Pankobirliği üretimin her aşamasında yanlarında görmek istemektedirler. Şeker pancarı üretimi, gübreleme, sulama vs. konularında Pankobirliğin eğitim vermesini ve şeker pancarı alım fiyatlarının belirlenmesinde daha etkin olmasını beklemektedirler. Bu konu ile ilgili olarak Trakya Bölgesinde daha önce yapılmış bir araştırmada kooperatif ortakları, kooperatiflerini finansal olarak yanlarında görmek istediklerini belirtmişlerdir(Özdemir 2005).

8.1.5.10 Şeker Pancarı Üretim Ve Pazarlama Politikası İle İlgili Sorunların Değerlendirilmesi

Çizelge 8.19 Şeker Pancarı Üretim Ve Pazarlamasında Yaşanan Sorunların Dağılımı (%)

Şeker Pancarı Üretimi Ve Pazarlama Politikası İle İlgili En Önemli Sorun Nedir?							
Sorunlar	1.	2.	3.	4.	5.	6.	Toplam
Fiyat	55	23	16	2	4	-	100
Kaçak Şeker	13	40	35	11	1	-	100
Kota	36	28	26	8	2	-	100
İlaçlama	-	-	-	43	40	17	100
Sulama	-	8	10	14	41	27	100
Şeker üretilebilen başka ürünlerin olması	3	9	8	22	3	55	100

Ankette üreticilerden şeker üretim ve pazarlanmasında yaşanan sıkıntıları önem sırasına göre değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre 1. sırada %55'lik oranla fiyat gelmektedir. 2.sırada yaşanan sıkıntı ise %40'lık bir oranla ülkeye girişi olan kaçak şekerden kaynaklanmaktadır. Kaçak olarak ülkeye girişi yapılan şekerin sıkı tedbirler alınarak önlenmesi gerekmektedir. Kaçak şeker genelde şeker kamışından üretilen şekerdir ve sağlık açısından da güvenli değildir. Burada devlete düşen görev sıkı takip, önlem ve kararlar alarak kaçak şekerin önüne geçmesidir. Üretim fazlası yaratmamak için kotalarla üretim sınırlandırılmaktadır. Şeker pazar payını ülkemize giriş yapan kaçak şeker paylaşmaktadır. Kaçak şeker girişi önlendiği takdirde şeker pancarı ekim kotası biraz daha artacaktır. Ayrıca ülkemizde üretme imkanı varken ekimi ve üretimi kısıtlanan şeker pancarı şekerini yerine ülke şeker ihtiyacının önemli bir bölümü NBS ile karşılamaya çalışılmaktadır.

AB Ülkelerinde NBS kimyasal maddeler içermesi nedeniyle kullanılmazken, bizde henüz bu konu ile ilgili bir kontrol mekanizması gelişmemiştir.

Üretim ve pazarlamada yaşanan sıkıntılar arasında, 4. sırada ilaçlama sorunu gelmektedir. Daha önce devlet gerekli olan tüm ilaçları verirken şu an sadece mantar ilacını karşılamaktadır. Diğer gerekli olan zirai ilaçları üretici Ziraat Odalarından, Pankobirlik veya özel bayilerden temin etmektedir. 5.sırada %41'lik oranla sulama suyu ile ilgili sıkıntılar ve şeker üretilen başka ürünlerin olması da %55'lik bir oranla 6. sırada gelmektedir.

8.1.5.11 Üreticilerin Şeker Kanunu İle İlgili Olarak Yapılması

Gereken Düzenlemeler Konusunda Düşünceleri

Çizelge 8.20 Şeker Kanunu İle İlgili Olarak Yapılması Gereken Düzenlemeler

Şeker Kanunu İle İlgili Olarak Yapılması Gereken Düzenlemeler Neler Olmalıdır?								
Olması İstenen Düzenlemeler	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Toplam
Kotaların artırılması	30	15	9	5	20	11	10	100
Alım fiyatlarının yükseltilmesi	64	25	4	4	1	1	0	100
Maliyet azaltıcı önlemlere başv.	4	34	20	15	10	8	9	100
Kotaların ekimden önce belirlenmesi	1	0	9	21	16	29	26	100
Fiyatlarda istikrar sağlanması	2	20	25	15	22	13	3	100
Dışarıdan şeker girişinin önlenmesi	6	7	30	21	16	18	2	100
Tatlandırıcıların kısıtlanması	0	7	9	22	16	10	36	100

Yapılan araştırmaya göre, şeker pancarı üreticilerinin en büyük sıkıntısı pancar alım fiyatlarının düşük olmasıdır. Şeker kanunu ile ilgili yapılacak bir düzenlemede alım fiyatlarının yükseltilmesi üreticiler için, %64'lük bir oranla 1. sırada önem taşımaktadır. Kota uygulaması 1. sırada önemli bulanlar %30'luk bir orana sahiptir. Maliyet azaltıcı önlemlere başvurulması konusu %34'lük bir oranla 2. sırada, Dışarıdan şeker girişinin önlenmesi konusu %30'luk bir oranla 3.sırada, Tatlandırıcıların kısıtlanması konusu %22'lik bir oranla 4.sırada, Fiyatlarda istikrar sağlanması konusu %22'lik bir oranla 5.sırada, Kotaların ekimden önce belirlenmesi konusu %29'luk bir oranla 6.sırada yer almaktadır.

9.SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya’da Sanayi devrimi tarımla başlamıştır. Gelişmiş ülkelerde ve AB’ de tarım konusu ülke politikaları ile desteklenmektedir. Ülkemizde de tarım ve özellikle şeker pancarı tarımı konusunda kesin politikalar belirlenmeli, ülkemizin öncelikleri gözden geçirilmelidir.

Pancar üretim tekniği, yarattığı istihdam, pazarlama sorunu olmayışı ve sağladığı gelire çiftçiyi genellikle memnun eden bir endüstri bitkisidir.

Araştırma bulgularına göre araştırma sahasındaki en önemli sorun, şeker pancarı alım fiyatlarının düşük olmasıdır. Şeker alım fiyatları belirlenirken şeker fabrikasını işleten gerçek ve tüzel kişiler ile üretici veya üretici temsilcilerinin görüşleri, yıllık enflasyon oranı, üretici maliyetlerindeki artış ve dünya şeker fiyatları dikkate alınması gerekmektedir. Fiyat belirlenirken özellikle üretim maliyetinin dikkate alınması çok önemlidir. Ayrıca fiyatların belirlenmesi konusunda Pankobirlik’in daha etkin ve etkili olması gerekmektedir. Şeker pancarı üretimi yoğun emek isteyen zahmetli bir üretimdir. Şeker kamışından şeker üretildiğinde şeker daha ucuza üretilmektedir. Ayrıca AB ülkeleri çeşitli sübvansiyonlarla ihracat fiyatı belirlemektedirler. Ülkemizde bu fiyatlar göz önünde bulundurularak fiyat belirlemesine gidilmemelidir. Aksi takdirde bu çiftçinin üretimden vazgeçmesine neden olacaktır. Fiyat belirlenirken üretim için gerekli temel girdi (gübre, mazot, ilaç, sulama vs.) fiyatlarındaki artışlar dikkate alınmalıdır. Çiftçi yoğun emek ve zahmetinin karşılığını alabilmelidir.

Alpullu şeker fabrikası gibi bazı kamu fabrikaları düşük kapasite ile çalışmaktadırlar. Üretici belirlenen kotalarında altında üretim yapmaktadır. Bunun en önemli nedeni pancar alım fiyatının düşük olması ve harcanan emeği karşılamamasıdır. Trakya’da üretici her geçen gün pancar ekiminden uzaklaşmaktadır. Şeker pancarı üretim maliyetinin yüksek olduğu öne sürülmekte, kotalarla üretim kısıtlanmaktadır. Araştırma çerçevesinde incelenen Alpullu şeker fabrikasının kapasitesi 100 günde günlük 3.800-4000 ton olmasına rağmen, sadece bu kapasite ile 45 gün çalışmaktadır. Ekonomik krizin yoğun olarak yaşandığı günümüzde bu istihdam kaybı çok büyük bir sıkıntıdır.

Şeker pancarında üretimde yaşanan azalma sonucu fabrikaların bu şekilde düşük kapasite ile çalışması şeker üretim maliyetini yükseltmektedir. Dolayısıyla, şeker fiyatları artmakta ve dünya piyasaları ile rekabet etmesi mümkün olamamaktadır.

Bu durum işsizliğe ve üreticinin şeker pancarı üretiminden farklı alanlara kaymasına neden olmaktadır. Maliyeti düşürmek ve verimi artırmak için gerekli olan ekonomik, politik ve hukuki düzenlemelerin yapılması ülke ve çiftçinin refahı açısından önemlidir. Ayrıca üreticinin pancar gelirlerinin zaman geçirmeden ödenmesi, dolayısıyla çiftçinin üretimden vazgeçmemesi sağlanmalıdır.

Şeker üretim maliyetleri, dünya şeker fiyatları ile rekabet edebilecek bir seviyeye getirilmedi. Maliyetlerin düşürülebilmesi için yapılması gereken, pancar üretim girdi maliyetlerini düşürmek ve fabrikaların modernizasyonunu sağlamaktır.

Araştırma sonucuna göre şeker pancarı tohumu şeker fabrikası tarafından hassas mibzerlerle yapılmaktadır. Bu makine tohumu 8 cm ara ile ekmektedir. Çeşitli hastalıklara karşı, ürünler arası bulaşmayı en aza indirmek için, ekimi yapılan bitkilere seyreltme çalışması yapılmaktadır. Bu, tohum sarfiyatına ve seyreltme işçiliğine neden olmaktadır. Fabrikalarımızda her türlü duruma göre tasarlanmış makineler kullanılmalıdır. Üretim maliyeti yüksek olan ülkemizde tohum sarfiyatının ortadan kaldırılması maliyetleri azaltıcı yönde etki edecektir. Ülkemizin iklimine uygun ve verimi yüksek tohumları kendimizin üretmesi yönünde çalışmalar yapılarak, tohumda dışa bağımlı olmaktan kurtulmak için gerekli önlemler alınmalıdır.

Araştırma sonucuna göre şeker pancarında en önemli konu şeker pancarının içerdiği polar şeker oranıdır. Pancardaki polar şeker oranının yüksek olması iklim uygunluğunun yanında gübreleme tekniğinin tam ve doğru yapılmasına bağlıdır.

Ülkemizde gübre kullanımını AB ülkelerine göre daha düşüktür. Bunun nedeni gübrenin pahalı olmasıdır. AB ülkelerinde gübreye uygulanan KDV düşüktür. Biz de gübreye % 18 KDV uygulanmaktadır. Gübrede KDV indirimine gidilmelidir. Gübre fiyatlarının yüksek oluşu şeker pancarı üretim maliyetini yükseltmektedir. Maliyet yükselmesi üretimden vazgeçmek için bir neden olmaktadır. Araştırma bölgesi olan Trakya'da toprak verimlidir. Ayçiçeği, buğday, karpuz, çeltik gibi bir çok ürün üretilmektedir. Şeker pancarı üretiminden vazgeçmek Trakya üreticisi için kolay olmaktadır. Çünkü daha kolay üretim yapabileceği ürün seçenekleri vardır.

Şeker pancarında polar şeker oranının yüksek olabilmesi diğer faktörlerden en önemlisi de iklimin uygun olmasıdır. Polar şeker oranının artmasında gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkı önemli bir faktördür. Trakya bölgesinde gece gündüz sıcaklık farkı fazla değildir. Bu nedenle polar şeker oranı düşük kalmaktadır.

Şeker pancarı üretimi, sulama, gübreleme ve verimin artırılması konusunda Pankobirlik üzerine düşen görevi sonuna kadar devam ettirmelidir. Pankobirliğe bağlı Konya, Kayseri, Çumra şeker fabrikaları yüksek polar şeker oranına sahip şeker pancarları ile üretim yapmaktadırlar. Bu fabrikalar en son teknoloji ile yüksek kapasite de çalışmaktadırlar. Şeker pancarından bioetanol üretimine Pankobirliğe ait Çumra şeker fabrikası öncülük etmektedir. Pankobirlik Pancar Ekicileri Kooperatifi üst birliği olarak hem yurtiçinde, hem de yurtdışında aktif olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Pankobirliğin bu aktivitesinin Trakya üreticisi farkında değildir.

Araştırmanın yapıldığı Trakya bölgesinde ise üreticiler Pankobirliğe ortak olmakla birlikte, Pankobirlik ve Şeker Fabrikası ayırımının çok farkında değildirler. Trakya bölgesinde Pankobirliğe ait çok sayıda satış mağazası mevcuttur. Üretici herhangi bir girdi satın almak istediğinde Pankobirlik ile karşılaşmakta ve satın aldığı ürünün kullanımı ile ilgili olarak bilgilendirilmektedir. Oysa üretici üretimin her aşamasında Pankobirliği yanında görmek istemektedir. Üretici şeker pancarı üretimi konusunda yalnız bırakıldığı düşüncesindedir.

Trakya bölgesinde yaşanan sıkıntıların, Alpullu şeker fabrikasının 45 gün gibi kısa bir süre çalışmasının en önemli nedenleri, üreticinin emeğinin karşılığını tam olarak alamadığını düşünmesinden, alım fiyatlarının, üretim ve girdi maliyetlerinin çok altında belirlenmesinden kaynaklanmaktadır. Trakya bölgesinde üreticinin üretim alternatifi fazladır. Emeğinin karşılığını alamadığını düşünen üretici, çok emek isteyen şeker pancarı üretiminden hemen vazgeçmektedir.

Ülkemizde şekerpancarını ucuz üretilebilmek için birim alanda üretimi artıracak yatırımların yapılması gerekmektedir. Şeker pancarı üretimi teşvik edilmeli, ucuz üretim yapılması konusunda yatırımlar yapılmalıdır. Bu amaçla Şeker Fabrikalarının teknolojisi yenilenmeli, girdi (tohum, gübre, mazot vs.) maliyetleri asgariye indirilmelidir. Aksi takdirde çiftçi üretmekten vazgeçmektedir. Bu durum çiftçinin toprağını terk etmesine, çarpık kentleşmeye ve göçe neden olmaktadır. Bu konuda çok ciddi siyasi kararlar alınmalıdır. Bir ülke için tarım çok önemlidir. Üreticinin şeker pancarı üretmekten vazgeçmesi, sanayide de sonuna kadar dış ülkelere bağımlı olmamız anlamına gelmektedir.

2001 yılında yürürlüğe giren 4634 sayılı yasa bir süreci içermektedir. Bu süreçte son aşama şeker fabrikalarının özelleştirilmesidir. Özelleştirme konusu çok önemlidir. Yapılan araştırmada üreticilerin %53'ü özelleştirmeye olumsuz bakmaktadır. Her ne kadar alım fiyatları düşük olsa da devlet güvencesinde olmayı tercih etmektedirler. Sadece %47'lik bir oranla ise özelleştirmeye olumlu bakılmaktadır. Bu konuda özel sektörde alım ve ödemelerin düzenli oluşu, ileri teknolojiden yararlanılması, kapasitenin yüksek oluşu ve pancarın farklı şekillerde değerlendirilmesi faktörleri etkili olmaktadır. Özelleştirmeye olumlu bakanların tek kaygısı fabrikaların kime satılacağı konusudur.

Özelleştirme konusunda devlet çok titiz davranmalıdır. Gelişmiş ülkelerde özelleştirme yapılırken mutlaka hammadde üreticisi ve o alanda çalışanların böyle oluşumlar içinde yer alması sağlanmaktadır.

Ülkemizde şeker pancarı üretimi konusunda en büyük üretici Pankobirliktir. Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği olan Pankobirlik, Alman Raiffeisen Birliği Teftiş Kurulu Başkanı Dr. Ferdinand Schmidt'i Türkiye'ye gelmesi ve gerekli tavsiyeler alındıktan sonra 31.03.1972 tarihinde kurulmuştur. Pankobirlik'in kurulmasıyla kooperatifler yeni bir döneme girmiştir.

Pankobirlik üreticiyi en iyi tanıyan birimdir. Bu nedenle özelleştirme yapılırken Pankobirlik konunun tamamen içinde olmalı ve fabrikaların işletilmesinde öncelik Pankobirliğe verilmelidir. ABD'de pancar şekeri sanayinin % 100'ü kooperatiflerin elindedir. AB'de bu oran % 60 düzeyindedir. ABD ve AB örnekleri göz önüne alınarak, şeker fabrikalarının mülkiyeti ve işletme hakkı Pankobirlik'e verilerek şeker üretiminin devamlılığı sağlanmalıdır. Böyle olursa ülkemizde güçlü bir şeker sektörü oluşur.

AB ülkelerinde şekerpancarı tarımı desteklerle sürdürülmektedir. Ülkemizde de şeker üretim maliyetini azaltıcı uygulamalarla maliyet düşürülmeli ve satış fiyatı ile üretim maliyeti arasındaki fark açılmalıdır. Bu konuda ülke gerçekleri ve menfaatine yönelik politik kararlar alınmalıdır.

Bir çok ülkede şeker pancarı tarımı artık sadece gıda ve sanayi alanı için yapılmamaktadır. Yakıt ve enerji üretimi içinde şekerpancarından yararlanılmaktadır. İleriye dönük politikalarla ülkemizin elinde bulunan değerlerine sahip çıkılmalıdır. Hem şeker üretiminde hem de yakıt üretiminde kendi kendimize yeter hale gelmek için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Ülkemizde de kotalarla üretimin sınırlandırılması yerine şekerpancarından biyoyakıt elde etmek için yatırımlar yapılmalıdır. Vergi indirimi ve benzin istasyonlarında benzinin biyoyakıt ile harmanlanmasını sağlayacak tesislerin kurulması yatırımları teşvik edilmelidir.

Pankobirliğe bağlı olan Şeker Fabrikaları Avrupa Standartlarında üretim yapmakta, sıvı şeker ve bioetanol üretiminde öncülük etmekte ve modern teknolojiyi ülkemize taşımaktadır.

AB, bioetanol üretimini pancar kotası kapsamı dışına çıkarmıştır. Pancar şekeri üreten fabrikalar kapasitelerini artırarak, geleceğin yakıtı olan bioetanol üretimine yönelmektedirler. Maliyeti yüksek diye şeker pancarı üretiminden vazgeçmek yerine, öncelikle fabrikaların teknolojisini geliştirerek, pancar üretimini şeker dışındaki diğer alanlara kaydırılmalıdır. Pancar üreticisinin kendi öz kaynaklarıyla hayata geçirdiği Çumra Şeker Fabrikası, bioetanol üretimi konusunda öncülük etmektedir. Böylesine verimli çalışan fabrikalar tesis eden Pankobirlik, Şeker Fabrikalarının devredilmesi konusunda ilk akla gelen isim olmalıdır.

Nişasta bazlı şeker ve kamış şeker ile pancar şekeri piyasa payı daraltılmamalıdır. Kaçak şeker girişini önleyici sıkı tedbirler alınmalıdır. Şeker pancarı kotalarını daraltarak ABD ve Arjantin kökenli mısırdan üretilecek NBS'e pay ayrılmamalıdır. Ülke öncelikleri her zaman göz önünde tutularak, kararlı ve istikrarlı politikalar uygulanmalıdır.

AB'deki şeker reformu ile oluşacak değişikliklere karşı Türkiye'de şeker sanayi için kendini yeniden yapılandırmak zorundadır.

AB ülkeleri 2000 yılında imzalanan Silahlar Dışında Her şey(Everything But Arms-EBA) Anlaşması ile sınırsız-gümrüksüz şeker girişi müzakeresi yapmıştır. AB'ye giriş Türkiye'nin bu şartları kabul etmesi anlamına gelmektedir. Türkiye'deki şeker sanayicileri , kendi pazar paylarını korumak sınırsız miktarda gümrüksüz şeker ithalatı ile rekabet edebilir güçte olmak zorundadır.

Ülkemizde şeker sektöründe yaşanan önemli sorunlardan biri de sentetik tatlandırıcı sorunudur. Sentetik tatlandırıcılar olarak bilinen kalorisiz bazı tatlandırıcıların (sakkarin ve aspartam) ithalatı yükselmektedir.

Tüm tarım sektöründe olduğu gibi şeker pancarı üretim sektöründe de üretim maliyetlerini düşürme yoluna gidilmelidir. Stratejik bir bitki olan, yüksek katma değere sahip ve çeşitli sanayi sektörlerine hammadde sağlayan, şeker pancarı üretiminden maliyetlerin yüksekliği nedeni ile vazgeçilmemelidir. Böyle bir yaklaşım bu günümüz ve geleceğimiz için çok yanlış bir uygulama olacaktır.

Uzun çaba ve uğraşı gerektirmesine karşın, sağlamış olduğu gelir düzeyi diğer sektörlere oranla daha düşük olan tarım sektörü, bir ülkenin ekonomik özgürlüğünün ve sanayisinin temelini oluşturur. Böylesine önemli bir sektörün ülke politikaları ile desteklenmesi gerekmektedir. Tarım politikaları siyasi düşüncelere göre değişkenlik göstermemeli, ülkenin değişmez politikaları içinde yer almalıdır.

Tarımsal ürünlerimizden olan şeker pancarı ülkemiz açısından çok değerli, stratejik öneme sahip bir bitkidir. Tarım alanında üretimde yaşanan zorluklar elde edilen ürünün ülke ekonomisine sağladığı yarar ve bunun sonucunda çiftçinin elde ettiği gelir çok iyi değerlendirmek gerekmektedir.

Çiftçinin köyünde kalması ve üretim yapması teşvik edilmelidir. Çiftçi üretimden vazgeçirilmemelidir. Ülkemiz tarım ve hayvancılık konusunda kendi kendine yetebilen ve fazlasını ihraç eden bir ülke durumundan, tarımsal ürün ve et ithal eden bir ülke durumuna gelmiştir. Bu durum gıda alanında tamamen dışarıya bağlı hale gelmemiz demektir. Ülkemiz tarımsal ürünlerimizi üretebileceğimiz ve hayvancılığımızı geliştirebileceğimiz bir coğrafi konuma sahiptir. Yüksek maliyetle üretim yapıyor olmanın çözümü üretimden vazgeçmek değil, maliyeti düşürmenin yollarını aramak olmalıdır. Maliyetleri aza indirecek ve tarımı teşvik edecek ülke politikaları geliştirilmelidir.

10. KAYNAKLAR

- Akbay ÖA, Erkan O (2000). Tarımsal Destekleme Politikası Araçlarının Transfer Etkinliği Ve Türkiye'deki Uygulamalar, Verimlilik Dergisi, S.151-172. Ankara.
- Aksoy, Ş., İnan, İ.H., Özdemir, G., ve ark.(1996). Trakya Bölgesinde Bitkisel Yağ Sektörünün Ekonomik Yapısı ve İşleyişi. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi. (4-6 Eylül 1996). Adana. s.387-397.
- Anonim 2001 a, DPT (2001) VIII.Beş Yıllık Kalkınma Planı ,Şeker Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu.DPT Yayın No: 2633- ÖİK: 641, Ankara.
- Anonim 2001 b, Resmi Gazete 2001. 4634 Sayılı Şeker Kanunu , 19 Nisan 2001 Tarih, Sayı : 24378.
- Anonim 2001 c, Dünya Gazetesi.(2008). <http://www.dunyagazetesi.com>. 05.05.2008.
- Anonim 2005 a, Pankobirlik (2005). AB Sürecinde Pancar Şekeri Sanayinin Önemi. Pankobirlik Dergisi 2006, Yıl 16, Sayı: 83, 20-23.
- Anonim 2005 b, Pankobirlik (2005). Şeker Kurumu Başkanı Abdurahman Özenbaş'ın 05/01/2005 Tarihli Basın Açıklaması. Pankobirlik Dergisi 2005, Yıl 16, Sayı: 83, 24-25.
- Anonim 2005 c, Pankobirlik (2005). Şeker Kurumu'nun Kaldırılması ve Etkileri. Pankobirlik Dergisi 2005, Yıl 16, Sayı: 83, 30-33.
- Anonim 2005 d, Pankobirlik (2005). AB Genişleme Sürecinde Şeker Sektörü. Pankobirlik Dergisi 2005, Yıl 16, Sayı: 83, 50-54.
- Anonim 2005 e, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (2005). Türkiye'de Tarım, Sektörü. Prof. Dr.Fahri Yavuz. Erzurum, 56-65.
- Anonim 2006 a, Şeker Ortak Piyasa Düzeni Alt Çalışma Grubu Raporu. Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2006, Cilt(2), 6-20
- Anonim 2006 b, Pankobirlik (2006). Dünya Şeker Sektörü ve Ülkemizdeki Durum. Pankobirlik Dergisi 2006, Yıl 17, Sayı: 88, 8-11.
- Anonim 2006 c, Pankobirlik (2006). Şeker Sektöründe Özelleştirme. Pankobirlik Dergisi 2006, Yıl 17, Sayı: 88, 18-23.
- Anonim 2006 d, Pankobirlik (2006). AB'ye Yeni Üye Olan 10 Ülkede Şeker Sektörü ve Özelleştirme. Pankobirlik Dergisi 2006, Yıl 17, Sayı: 88, 24-29.

- Anonim 2006 e, Pankobirlik (2006). Hidrojen Enerjisi ve Şeker Pancarı. Pankobirlik Dergisi 2006, Yıl 17, Sayı: 88, 30-36.
- Anonim 2006 f, Pankobirlik (2006). Tarımda Özelleştirme Modeli. Yıl 17, Sayı: 88, 4-7.
- Anonim 2007 a, Pankobirlik (2007).Dünya Şeker Pazarında Durum, Pankobirlik Dergisi 2007, Yıl 18, Sayı: 89: 34-37.
- Anonim 2007 b, DPT, temel göstergeler, ekonomik gelişmeler,Eylül 2008-10-12 <http://ekutup.dpt.gov.tr/eg/2008/09..pdf>
- Anonim 2007 c, Pankobirlik (2007).Atatürk'ün Tarım Alanına Getirdiği Yenilikler, Pankobirlik Dergisi 2007, Yıl 18, Sayı: 89: 52-53.
- Anonim 2007 d, Pankobirlik (2007).Çiftçiye Tarımsal Destek, Pankobirlik Dergisi 2007, Yıl 18, Sayı: 89: 52-53 .
- Anonim 2008 a, Şeker Kurumu (2008).Şeker Kurumu Basın Bülteni. Pancar Üretiminde Kota Uygulamaları ,1-3, Ankara
- Anonim 2008 b, Hürriyet Gazetesi.(2008) <http://www.hurriyet.com.tr/yazarla/9401798.asp?yazarid=7&gid=61&sz=83444> (15.02.2008)
- Anonim 2008 c, S.S. Pancar Ekicileri Kooperatifi Birliği.(2009) <http://www.pankobirlik.com.tr/>
- Anonim 2009 , S.S. Pancar Ekicileri Kooperatifi Birliği.(2009) <http://www.pankobirlik.com.tr/>
- Arıkan R (1995). Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma. Tutubay Yayınları, Ankara
- Atalık A (2008) . Türkiye'nin Şeker Üretimi ve Sorunları, <http://www.karasaban.net/turkiye%e2%80%99nin-seker-uretimi-sorunlari/>
- Bangür C (2007). Tarımda Destekleme Politikaları, Pankobirlik Dergisi 2007, Yıl 18, Sayı: 89: 8-9.
- Boyacıoğlu D, Ünal SS, Ercan R, Boyacıoğlu H (2001) . Nişasta Esaslı Şekerler Özellikleri Ve Kullanım Alanları.
- Cochran WC (1963).Sampling Teknigues,2 ed, AWiley İnternational Edition.
- Çakır M (2002). Nişasta Bazlı Şeker Üretimi Ve Transgenetik Mısır <http://www.bahcesel.com/forumsel/>.
- Çakır M (2006). Dünya Şeker Sektörü ve Ülkemizdeki Durum, Pankobirlik Dergisi 2006, Yıl 17, Sayı: 88: 8-9.

- Çakmak EH (2003). Şeker ve Tatlandırıcı Sektöründe Değişim:
Politikalar, Uluslararası Karşılaştırmalar, Adana Çiftçiler Birliği Yayını,
Ankara.
- Çomu N (2003). Tatlandırıcı İthalatının Mısır ve Pancar Üreticisine
Etkileri, Cine Tarım Dergisi, Ağustos 2003, Yıl:6, Sayı:50, Adana.
- DİE, Çeşitli Yıllar, Tarımsal Yapı Ve Üretim, Ankara .
- DİE, Çeşitli Yıllar, Türkiye İstatistik Yıllığı, Ankara.
- DİE 2003, Yıllık İmalat Sanayi İstatistikleri 2000, Yay. No. 2731, Ankara.
- DİE 2004, Haber Bülteni (Hane Halkı Gelir Ve Tüketim) 14.09.2004.
- DİE 2005, İmalat Sanayinde Yoğunlaşma.
<http://www.die.gov.tr/Turkish/Sonist/İmalatYog/151102tr.Htm>
(23.04.2009)
- DPT 2004, Ekonomik Ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, Ankara.
- DPT 2005, Temel Ekonomik Göstergeler Mart 2005, Ankara.
- DPT 2007, Dokuzuncu Kalkınma Planı(2007-2013) Bitkisel Üretim
Komisyon Raporu. Ankara.
- DPT 2007, Dokuzuncu Kalkınma Planı(2007-2013) Gıda Sanayi Özel İhtisas
Komisyon Raporu. Ankara.
- Gökdemir B (2004) . Türk Tarımı Özelinde Tarım Ve Rekabet Politikası
İlişkisi , Tarımda Piyasa Reformu. Rekabet Kurumu Yayın No: 0143,
Ankara.
- Göktolga ZG (2004). Türkiye’de Gıda Sanayinin Yapısal Analizi:İnput-Output
Analizi . Doktora Tezi, Fenbilimleri Enstitüsü , Tokat.
- Günel M(2006). Şeker Sektöründe Özelleştirme, Pankobirlik
Dergisi 2006, Yıl 17, Sayı: 88: 18-19.
- Günaydın G (2001). Türkiye Şeker Sektörü Analizi (Yapı,Sorun, Çözüm
Önerileri) . Kigem –TMMOB, Ankara .
- Güneş E , Albayrak M, B Gülçubuk B (2002) . Türkiye’de Gıda Sanayi .
Tekgıda-İş Sendikası Yayını , Ankara.
- İnan İH (2008). Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli. İstanbul
Ticaret Odası Yayınları No.2008-73,279s, İstanbul.
- Keskin G (2003). Şeker Ve Tatlandırıcılar. TEAE Bakış Sayı:2 , Ankara.

- Keskin G (2007) AB’de Şeker Politikasındaki Değişiklikler, Bioethanol Üretiminin Önemi Ve Türkiye. <http://eab.ege.edu.tr>.
- Kıymaz T (2000). Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Temel Ürünlerde Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikaları Ve Bunların Hammadde Temini Açısından Gıda Sanayine Etkileri. İktisadi Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Tarım Dairesi DPT Yayın No : 2504 , Ankara.
- Kıymaz T (2002). Şeker Politikalarında Yeni Yönelimler ve Türkiye’nin Konumu, DPT Müsteşarlığı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kıymaz T (2003). Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye’de Şeker Politikaları, AB Genişleme Sürecinde Tarımsal ve Kırsal Politikalar Sempozyumu, 8-9 Ocak 2003, <http://www.zmo.org.tr>
- Konyalı S (2001). AB ve Türkiye’ Şekerde uygulanan tarım Politikaları ve Trakya ‘da Şeker Pancarı Tarımının Ekonomik Yönleri. Y.Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Özdemir G(2005). Cooperative-shareholder relations in agricultural cooperatives in Turkey, Journal of Asian Economics 16(2005) 315-325.
- Öztürk M (2000). Pancar Şekeri ve Tatlandırıcılar, Tarım ve Köy Dergisi, 132, <http://www.tb-yayin.gov.tr>
- Semerci A (2006). Trakya'da Tarımsal Yapı, Verimlilik ve Gelişmişlik Düzeyi. Tarım ve Mühendislik, Sayı: 76-77 2006.
- Tanrıvermiş H, Gündoğmuş E, Ceyhan V, Fidan H, Özudoğru H (2000). Türkiye’de Özelleştirme Uygulamalarının Tarım Kesimine Etkilerinin Değerlendirilmesi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü T.C. Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı.
- Yücel F (2000). Şeker Ve Şekerpancarı Sorunları Ve Çözüm Önerileri, TZOB, Ankara.
- Yücer AA, Bayaner A, Polat S (2006). Ortak Piyasa Düzenleri Alt Çalışma Grup Raporları, Cilt(2), 5-24.

ÖZGEÇMİŞ

1970 yılında Ankara ili Altındağ ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Ankara'da çeşitli okullarda tamamladı. 1991 yılında Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin İktisat Bölümünden mezun oldu. 1991 yılından 1997 yılına kadar Ankara'da özel sektörde muhasebe elemanı olarak görev yaptığı sırada , Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Stajını tamamladı. SMMM'lik sınavını kazanarak 1997 yılında SMMM ünvanını aldı. 1997 yılında Tekirdağ Ticaret Meslek Lisesinde Muhasebe Ve Finansman Alanı öğretmeni olarak göreve başladı ve halen bu görevine devam etmektedir.